

ВИРДЖИНИЯ УЛФ СТАЯТА НА ДЖЕЙКЪБ

Превод от английски: Иглика Василева, 2017

chitanka.info

I

„Така че, разбира се — написа Бети Фландърс и заби пети по-надълбоко в пясъка, — не ни остава нищо друго, освен да си тръгнем.“

Бледосиньото мастило полекичка се събра на върха на златния й писец и се разля в точка, защото на това място писалката й засече, очите й се вторачиха и бавно се наляха със сълзи. Целият залив затрептя; фарът се олюля и на нея й се стори, че мачтата на малката яхта на господин Конър се огъна като восъчна свещ на слънце. Побърза да премигне. Злополуките са нещо ужасно. Премигна пак. Мачтата се изправи, вълните възвърнаха обичайния си ход, фарът се изправи, но петното се беше уголемило.

„... нищо друго, освен да си тръгнем“ — прочете тя.

— Ами щом на Джейкъб не му се играе (сянката на Арчър, най-големия й син, падна върху листа за писма, синееше на фона на пясъка и тя усети хлад — вече беше трети септември), щом на Джейкъб не му се играе... какво ужасно петно! Сигурно е станало късно.

— Къде е това малко досадно момче? — извика тя. — Никъде не го виждам. Бягай да го намериш. Кажи му веднага да дойде.

„... но за щастие — продължи да пише тя, без да обръща внимание на точката, — май всичко се нареди благополучно, нищо че сме се наблъскали като сардели, а и бяхме принудени да оставим детската количка, която хазайката, естествено, не ни разреши...“

Такива бяха писмата на Бети Фландърс до капитан Барфут — много замазани от сълзи страници. Скарбъро е на разстояние седемстотин мили от Корнуол: капитан Барфут е в Скарбъро; Сийбрук е мъртъв. Поради сълзите й всички гергини в градината й се люшнаха на червени талази, стъклената оранжерия засия и я заслепи, накичи кухнята с блещукащи ножове и накара госпожа Джарвис, съпругата на енорийския пастор, заслушана в църковните химни, да си помисли, докато госпожа Фландърс стоеше ниско приведена над главите на малките си момчета, че бракът е крепост, а вдовиците се лутат самотни в полето, събират камъни и тук-таме останки от златните житни

класове, самотни и незакриляни, клетки същества. Госпожа Фландърс беше вдовица от две години.

— Джейкъб! Джейкъб! — провикна се Арчър.

Госпожа Фландърс изписа „Скарбъро“ върху плика и дръзко драсна една черта под името; това беше родният ѝ град, пътят на вселената. Ами пощенска марка? Взе да рови в чантата си, после я обърна наопаки и цялата я изтърси, продължи да тършува в скута си, и то така трескаво, че Чарлс Стийл, с панамената си шапка на главата, се спря и четката му за рисуване увисна във въздуха.

Като мустачките на някое раздразнено насекомо, тя видимо потрепери. Ето, жената пак се размърда, всъщност май дори се кани да се изправи, о, дяволите да я вземат! На бърза ръка мацна върху платното едно виолетово-черно петно. Защото пейзажът го изискваше. Беше твърде блед — сивите тонове преливаха в светлолилави и една звезда или бяла чайка стоеше ей така просто лепната, — твърде блед, както обикновено. Критиците ще кажат, че е безличен, тъй като беше още неизвестен и участието му в изложби беше скромно; беше любимец на децата на хазайката, носеше кръстче на верижката на джобния си часовник и се чувстваше предоволен, когато хазайките одобряваха картините му, което почти винаги се случваше.

— Джейкъб! Джейкъб! — провикна се Арчър.

Раздразнен от този шум, въпреки че обичаше децата, Стийл топна четката си в тъмните малки купчинки върху палитрата.

— Видях брат ти... видях брат ти — каза и кимна, докато Арчър го отминаваше бавно, влачеше лопатката си и се намръщи срещу възрастния очилат господин. — Ей там, при скалите — измърмори под носа си, захапал четката между зъбите си, за да изстиска малко естествена сиена, като не сваляше очи от гърба на Бети Фландърс.

— Джейкъб! Джейкъб! — провикна се Арчър и след миг продължи неохотно напред.

В гласа се долови необикновена тъга. Безтелесна, безстрастна, излетя в света самотна, не получи ответ, разби се в скалите... така прозвуча.

Стийл се намръщи, но остана доволен от ефекта, който произведе черното — представляваше точно тази нотка, която придаде цялост на останалото. „Значи, човек може да се научи да рисува и на

петдесет! Да вземем Тициан...” и след като откри точния нюанс, вдигна поглед и за свой ужас забеляза облак над залива.

Госпожа Фландърс се надигна, бръсна връхната си дреха от едната страна, после от другата, за да изтупа пясъка, и взе черния си слънчобран.

Скалите бяха от онези непоклатимо здрави, кафяви или по-скоро черни скали, изникнали от пясъка като нещо примитивно. Грапави от полепналите по тях изпочупени черупки от миди и тук-таме покрити с кичури изсъхнали водорасли, така че едно малко момче трябваше доста да се понапъне, за да си внуши, че върши геройство, преди да ги покатери.

А там, най-отгоре, имаше вдлъбнатина, пълна с вода и с пясък на дъното; нещо пихтиесто беше полепнало от едната ѝ страна, както и няколко миди. Рибата се стрелна и прекоси водата. Краищата на жълтокафеникавите водорасли потрепериха и ето че се показва рак с опалова черупка...

— О, какъв е голям! — пророни Джейкъб.

... и пое с тънките си крачета по пясъчното дъно.

Сега! И бързо пъкна ръката си във вира. Ракът беше студен и много лек. Но водата беше пълна с пясък и докато се свличаше надолу и тъкмо се канеше да скочи, притискайки кофичката пред гърдите си, изведнъж зърна едни огромни мъж и жена с много червени лица, проснати неподвижно един до друг.

Огромните мъж и жена (вече се стъмваше рано) лежаха неподвижно, проснали под главите си носни кърпи, един до друг, на няколко фута от морето, докато две-три чайки грациозно прелетяха над приливните вълни и кацнаха близо до обувките им.

Големите червени лица, положени върху цветните носни кърпи, зяпаха Джейкъб. Джейкъб също ги зяпаше отгоре. После, внимателно придържайки кофичката си, той скочи решително и тръгна да се отдалечава отначало доста безгрижно, но после все по-забързано, докато разпенените вълни го застигаха и той току свърваше, за да ги избегне, а чайките литнаха съвсем пред него, понесоха се за кратко и пак се приземиха малко по-нататък. Голяма черна жена седеше на пясъка. Той се затича към нея.

— Нани! Нани!^[1]

Извика думите сякаш през плач на гребена на ускорения си дъх.

Вълните се плискаха около нея. Оказа се скала. Покрита с водораслите, които пукат, като ги стиснеш. Почувства се като изгубен.

Застана намясто. Лицето му придоби спокоен вид. Замалко да се развика, когато сред черните пръчки и слама точно под скалата забеляза един цял череп — може би на крава, ама съвсем истински череп с всичките си зъби. Разхленчи се, но някак отнесено, продължи да тича нататък и по-нататък, докато държеше черепа в ръце.

— Ето го! — извика госпожа Фландърс, появи се иззад скалата и след няколко секунди закри целия ширнал се плаж. — Какво държиш в ръцете си? Пусни го веднага, Джейкъб! Хвърли го, чуваш ли! Знам, че е нещо отвратително. Защо не остана при нас? Лошо момче! Сега остави това нещо на земята. Елате и двамата.

Тя се завъртя, хвана Арчър с едната си ръка, а с другата затърси да улови Джейкъб. Но той се наведе рязко и вдигна овчата челюст, която се беше откъснала.

Госпожа Фландърс поклащаше чантата си, стискаше слънчобрана, държеше ръката на Арчър и разказваше историята за барутната експлозия, в която бедният господин Кърноу беше изгубил окото си; бързаше нагоре по стръмната пътечка и през цялото време усещаше, че някъде дълбоко в душата ѝ се е загнездило безпокойство.

Там, на пясъка, далеч от влюбените, остана да лежи черепът на старата овца без челюстта си. Чист, бял, загладен от вятъра, излъскан от пясъка, по цялото крайбрежие на Корнуол нямаше по-незамърсено парче кокал. Морската бодлива зеленика ще прорасне през очните му гнезда; ще стане на прах или пък някой хубав ден играч на голф ще го уцели с топката си и ще вдигне малко прахоляк. „Но не и когато си под наем — помисли си госпожа Фландърс. — Истинска лудост е да тръгнеш толкова надалеч с малки деца. Няма пукнат мъж, дето да ти помогне с детската количка. А Джейкъб е толкова недисциплиниран, станал е толкова твърдоглав.“

— Хвърли го, скъпи, хвърли го — каза му, като излязоха на големия път, но Джейкъб само се сгърчи и го скри зад гърба си; излезе вятър, тя извади иглата от шапката си, погледна към морето и я забодде отново. Вятърът се усилваше. Вълните излъчваха тревога, като нещо живо, нещо неспокойно, което очаква над него да изплющи камшик, или като вълни пред буря. Рибарските лодки се накланяха до самата повърхност, аха да загребат от водата. Бледа жълтеникава светлина

прониза моравото море и се скри. Фарът светна. — Хайде де! — подкани ги Бети Фландърс.

Слънцето блестеше право в лицата им и позлатяваше големите къпини, които се поклащаха между листата на зеления плет и Арчър се опитваше да ги откъсне, докато минаваха покрай него.

— Момчета, не се бавете. Нямам с какво да ви преоблека — каза Бети и ги задърпа подире си; обзе я безпокойство, докато гледаше просналата се напред мъртвобледа земя, проблясваща откъм градинските оранжерии с внезапни искри на фона на жълтата и черната променливост на пламтящото слънце; тази невероятна възбуда и жизненост на природата разтърси Бети Фландърс, накара я да се размисли за всякакви отговорности и опасности.

Стисна ръката на Арчър. Продължи да крачи тежко нагоре по хълма.

— Какво ви бях казала да помните? — попита.

— Не знам — отговори Арчър.

— Ами и аз не знам — отговори Бети простиичко и шеговито и кой може да отрече, че тази празнота на ума, когато е съчетана с щедрост, майчина духовитост, с бабини деветини, наслуки подхвърлени думи, с моменти на удивителна дързост, чувство за хумор и сантименталност, кой ще отрече, че в това отношение всяка жена е по-приятна от който и да е мъж?

Да, Бети Фландърс, да започнем с нея.

Ръката ѝ вече почиваше върху градинската порта.

— Месото! — извика и спусна резето.

Беше забравила месото.

Ребека стоеше на прозореца.

Голата предна стая на госпожа Пиърс се виждаше като на длан в десет часа вечерта, когато силната газена лампа бе поставена по средата на масата. Ярката светлина огряваше и градината, прекосяваше я напърно, падаше върху детска кофичка за игра и една лилава богородичка, преди да стигне до зеления плет. Госпожа Фландърс беше оставила нещата си за шиене върху масата. Виждаха се големи бели памучни макари и очила с метални рамки, несесер с игли, както и кафява прежда, увита около стара пощенска картичка. Виждаха се езерен камъш и броеве на „Странд“^[2], а върху линолеума имаше пясък от обувките на момчетата. Една дългоножка^[3] кръстосваше от ъгъл до

ъгъл, докато накрая се блъсна в глобуса на лампата. Вятърът довяваше силни пориви от дъжд, които шибаха прозореца и огрени от светлината, засияваха в сребристо. Едно листо почука по стъклото — набързо и настоятелно. В морето бушуваше ураган.

Арчър не можеше да заспи.

Госпожа Фландърс се наведе над него.

— Мисли си за добрите феи — каза му Бети Фландърс. — Мисли си за милите малки птички, които са се сгушили в гнездата си. Сега затвори очи и си представи старата мама птица с червейче в човката. А сега се обърни на другата страна и затвори очи — каза му тихо, — и затвори очи.

Цялата къща с мебелирани стаи под наем жужеше от възбудено движение и клокочене; бойлерът преливаше, водата бълбукаше, разливаше се шумно в тръбите и запотпяваше прозорците.

— Толкова вода, ще ни залее ли? — измънка Арчър.

— Това е само водата от банята, която изтича навън — отговори му госпожа Фландърс.

Чу се изщракване.

— Ами онзи платноход няма ли да потъне? — попита Арчър и отвори очи.

— Разбира се, че няма — отвърна му госпожа Фландърс. — Капитанът отдавна си е легнал. Затвори очи и си мисли за добрите феи, които вече спинкат под цветчетата.

— Мислех, че никога няма да се унесе... такъв ураган — каза шепнешком на Ребека, която се беше навела над спиртната лампа в малката съседна стая.

Навън вятърът вилнееше, но крехкият пламък на спиртната лампа гореше спокойно, затулен от една изправена книга, за да не свети в детското креватче.

— Изпи ли си цялото шише? — прошепна госпожа Фландърс, Ребека кимна и отиде до креватчето, подпъхна юрганчето, докато госпожа Фландърс се наведе и загрижено погледна бебето — спеше, ала с намръщено лице.

Прозорецът се заклати и Ребека се промъкна като котка да го застопори с един клин. Двете жени зашушукаха пред спиртната лампа, вечното съзаклятническо разпределение на ролите кой ще приспи

децата, който ще измие шишетата, докато навън вятърът върлуваше и с внезапен щурм замалко да изтръгне паянтовите заключалки.

И двете се обърнаха едновременно към креватчето. Със свити устни. Госпожа Фландърс стана и отиде да го нагледа.

— Спи ли? — прошепна Ребека, обърнала очи към креватчето.

Госпожа Фландърс кимна.

— Лека нощ, Ребека — промълви госпожа Фландърс, Ребека отвърна с „мадам“, макар двете да бяха съзаклятнички във вечното разпределение на ролите който ще приспи децата и който ще измие шишетата.

Госпожа Фландърс беше оставила лампата да гори в предната стая. Там бяха очилата ѝ и нещата за шиене, както и едно писмо с пощенски печат за Скарбъро. Не беше дръпнала завесите.

Светлината блестеше върху затревената част, огряваше зелената детска кофичка, украсена с опасваща я златиста черта, огряваше богородичката, която трепетно се превиваше до нея. Защото вятърът беснееше по крайбрежието, щурмуваше хълмовете, надигаше се в ненадейни пориви, яхваше собствената си гърбина. Как само се разрази и над града в долината! Как само светлините замигаха и затрептяха от тази хала, светлините в пристанището, светлините високо в прозорците на спалните! Беше подгонил и черните вълни, които се търкаляха, препускаха по Атлантика, разлюляваха звездите над корабите ту на една страна, ту на друга.

Нещо изщрака в предната гостна. Господин Пиърс беше угасил лампата. Градината изчезна. Превърна се в тъмно петно. Всеки инч беше прогизнал. Всички треви се бяха слегнали от дъжда. Под напора му и клепачи биха се затворили под дъжда. Легнал по гръб човек не можеше да види друго, освен смут и хаос — търкалящи се облаци и нещо жълтеникаво и серно в мрака.

Малките момчета в предната спалня бяха отметнали одеялата си и лежаха завити само с чаршафи. Беше горещо; лепкаво и душно. Арчър се беше проснал така, че едната му разперена ръка заемаше цялата възглавница. Лицето му бе пламнало, а когато тежката завеса се изду лекичко, той се обърна и отвори очи наполовина. Вятърът беше разместил и покривката върху скрина, но с него влезе и малко светлина, видяха се остриите ръбове на скрина, правите му очертания, докато нещо бяло набъбна и в огледалото се появи сребриста черта.

В другото легло до вратата спеше Джейкъб, спеше дълбоко и непробудно. Като изпаднал в несвяст. Овчата челюст с големите жълти зъби лежеше в краката му. Беше я изритал към желязната рамка на кревата.

Когато вятърът стихна в ранните часове на утрото, дъждът навън заплющя още по-силно и неукротимо. Богородичката беше буквално набита в земята. Детската кофичка за игра се беше напълнила с дъждовна вода до половината и ракът с опалната черупка бавно кръжеше по дъното ѝ, като се опитваше с тънките си крачета да изкачи отвесната стена; опитваше се и падаше назад, после пак се опитваше отново и отново.

[1] Нани (англ.) — бавачка. — Б.пр. ↑

[2] Едно от най-популярните илюстрирани списания по онова време, основано през 1891 г. Често е публикувало четива с продължение. В него започва живота си и Шерлок Холмс. — Б.пр. ↑

[3] Не става дума за стоножка, а за вид насекомо. — Б.пр. ↑

II

— Госпожа Фландърс... Бедната Бети Фландърс... Скъпата Бети... Тя все още е много хубава жена... Странно, защо не се омъжи повторно! Разбира се, капитан Барфут е винаги насреща... отбива се всяка сряда като по часовник и никога не води жена си.

— Но грешката е на Елън Барфут — говореха дамите от Скарбъро. — Гледа си само нейното спокойствие.

— Мъжът иска да има син... това го знаем.

— Някои тумори трябва да се изрежат; но като онзи, дето майка ми го имаше, него си го търпиш с години и няма кой една чаша чай да ти донесе в леглото.

(Госпожа Барфут беше инвалид.)

Елизабет Фландърс, по адрес на която това и много повече беше казано и тепърва щеше да се казва, беше, разбира се, вдовица в разцвета на силите си. Някъде между четиресет и петдесет години. Години, някои от тях печални; смъртта на Сийбрук, нейния съпруг; три момчета; бедност; къща в покрайнините на Скарбъро; провалът на брат й, бедния Морти, а може би и смъртта му... защото къде е той сега? какъв е? Заслони очи и погледна към пътя за капитан Барфут... да, ето го, точен както винаги; ухажването на капитан Барфут беше придало повече зрялост на Бети Фландърс и повече важност, обагряше лицето й с веселост и може би три пъти на ден я разплакваше, без някой да види каквато и да е причина за това.

Вярно, няма нищо лошо в това да поплачеш за съпруга си, пък и надгробният камък, макар и съвсем обикновен, беше солидна направа и в летни дни, когато вдовицата водеше момчетата си там, нямаше как на хората да не им домилее. Шапки се сваляха по-почтително от друг път; съпругите, хванали мъжете си под ръка, ги придърпваха по-близо до себе си. Сийбрук лежеше два метра под земята, покойник от много години; затворен в три ковчега, пукнатините им запечатани с олово^[1], така че, без съмнение, ако пръстта и дървото бяха стъклени, лицето му

щеше да се вижда отдолу, лице на млад мъж с бакенбарди, добре сложен, който беше отишъл на лов за патици, но отказал да се преобуе.

„Градски търговец“ — гласеше надписът на надгробния камък, въпреки че защо Бети Фландърс беше избрала да го нарече така, след като все още мнозина си спомняха, че по онова време не прекарваше повече от три месеца в кантората си; преди това беше обяздвал коне, беше ходил на лов с коне и кучета, беше се занимавал със земеделие и общо взето, беше водил бурен живот... ами защото все някак трябваше да го нарече. Да служи за пример на момчетата.

Значи ли това, че е бил едно нищо? Въпрос, на който отговор няма, тъй като дори задачата на погребалния агент да не беше да им затваря очите, светлината в тях угасва много бързо. Отначало част от нея, сега един от многото, той се беше слял с тревата, с полегатия склон, с хилядите бели камъни^[2], едни килнали се на една страна, други съвсем изправени, с повехнали венци, с кръстове от зеления саламарица, с тесни жълти пътечки, а през април и с люляци, увиснали над църковната ограда, уханието им като в болнична стая. Сега всичко това беше Сийбрук и когато, леко повдигнала полата си, тя излизаше да нахрани пилетата и чуваше камбаната, зовяща за служба или погребение, това беше гласът на Сийбрук — гласът на мъртвите.

Знаеше се, че петелът обича да каца на рамото ѝ и да я кълве по врата, затова сега, когато излизаше да храни птиците, вече си вземаше една пръчка или някоя от тези на децата.

— Мамо, искаш ли да ти дам моя нож? — попита я Арчър.

Гласът на сина ѝ прозвуча едновременно с този на камбаната и смеси в себе си живота и смъртта по начин ободрителен и безизходен.

— Какъв голям нож у такова малко момче! — възкликна тя.

Взе го колкото да му направи удоволствие. После петелът излетя от кокошарника и след като извика на Арчър да затвори портичката към зеленчуковата градина, госпожа Фландърс остави купата на земята и взе да кътка кокошките, после тръгна да се размотава в овощната градина и ето че отдалеч я зърна госпожа Кранч, която тупаше чергата си в стената, спря за миг, колкото да подхвърли към съседката си госпожа Пейдж, че госпожа Фландърс е в овощната си градина с пилетата.

Госпожа Пейдж, госпожа Кранч и госпожа Гарфит можеха да видят госпожа Фландърс в овощната ѝ градина, защото тя беше част от

земята на Додс Хил, а Додс Хил се издигаше над селото. Думите не стигаха, за да се изрази важността на Додс Хил. Той беше самата земна твърд, светът на фона на небето, целият хоризонт за толкова люде, които бяха прекарвали живота си в едно и също село, напускайки го само веднъж, за да се сражават в Кримската война, като стария Джордж Гарфит, който стоеше облегнат на градинската порта и пушеше лула. Ходът на слънцето се измерваше с Додс Хил, багрите на деня се преценяваха на неговия фон.

— Ето я, качва се по хълма с малкия Джон — обърна се госпожа Кранч към госпожа Гарфит, блъсна чергата в стената за последен път, да я доизтупа, и бързо се прибра вкъщи.

Госпожа Фландърс отвори портата на овощната градина и се изкачи до самия връх на Додс Хил, като държеше Джон за ръката. Арчър и Джейкъб ту изтичваха напред, ту изоставаха назад, но вече бяха в римската крепост, когато тя се появи, и викаха с цяло гърло какви кораби се виждат в залива. Защото гледката беше великолепна — отзад дивата пустош, отпред морето и цялото Скарбъро, от единия до другия край проснато като на длан, сякаш загадъчен ребус. Госпожа Фландърс, която се беше поналяла, седна на крепостната стена и се огледа.

Цялата гама от промени в пейзажа би трябвало да ѝ е добре позната; как изглежда през зимата и пролетта, през лятото и есента; как бурите връхлитат откъм морето; как пущинакът потръпва и проблясва, докато облаците се носят над него; сигурно отдавна е забелязала червената точка, където са новите строежи; кръстосаните линии, разчертали на парцели общинската земя, както и диамантеното блещукане на малките стъклени оранжерии, озарени от слънцето. О, ако детайли като тези ѝ убягват, тогава може да даде воля на въображението си, загледана в златистите отблясъци на морето по залез-слънце и да си мисли как то се плиска и хвърля златни монети по крайбрежните камъчета. Малки лодки за разходка поемаха навътре в морето; черният ръкав на пристана ги пазеше закрилнически. Целият град беше розов и златист; с куполи; обвит в мараня; шумен; пронизителен. Подрънкващи струни на банджо; крайбрежната улица мирише на катран, който се лепи по подметките; кози току притичват в галоп през тълпите хора. Забелязва се и колко добре общината се е погрижила за цветните лехи. Понякога сламена шапка литва във

въздуха. Лалета греят под слънцето. Раирани панталони опънати в редици. Лилави бонета обграждат нежни, розови или сърдити лица, глави върху възглавници в инвалидни колички. Мъже в бяло бутат триъгълни рамки на колела с последните новини. Капитан Джордж Боас е уловил страховита акула. Това се чете на едната страна на триъгълната рамка, изписано с червени, сини и жълти букви; и всеки ред завършва с три различно оцветени удивителни.

Това вече е причина да слезеш долу в Аквариума, където бледожълтите транспаранти, застоялата миризма на солна киселина, плетените бамбукови столове, масите с пепелници върху тях, кръжащите риби и надзирателката, която плете, скрита зад шест или седем кутии шоколадови бонбони (често се случва да остава по цели часове съвсем самичка с рибите), се мерзелят в ума като част от страховитата акула, която сама по себе си представлява някакво отпуснато, меко, жълтеникаво вместилище, сякаш захвърлена във водоем празна пътническа чанта. Никой никога не е оставал във възторг от Аквариума, но лицата на появилите се бързо изгубват своето мрачно и студено изражение, щом проумеят, че само като се наредят на опашка, могат да стигнат до пристана. Веднъж минали през въртящата се преграда на входа, всеки извървява ярд-два с бодр стъпка, някои се спират пред тази сергия, други — пред онази. Но в крайна сметка най-вече ги привлича оркестърът; дори рибарите от долния пристан си избират места за лодките си така, че да го чуват.

Оркестърът свиреше в Мавърския павилион. На таблото се появи номер девет. Беше валс. Бледите момичета, старата вдовица, тримата евреи, които държаха стаи в един и същ пансион, контето, майорът, търговецът на коне и заможният джентълмен, всички имаха едни и същи размити изражения на лицата си, като упоени, а през пролуките на дъските под краката им се виждаха зелените летни вълни — спокойни, дружелюбни, — завихряха се около железните подпори на пристана.

Но имало е време, когато нищо от това не е съществувало (помисли си младият мъж, облегнат на парапета). Ето, обърни поглед към полата на дамата, онази сивата, над розовите копринени чорапи, тя ще свърши работа. Нещата се променят; полите покриват глезените — през деветдесетте; после се разширяват в богат клош — седемдесетте; сега блестят в червено, опънати над кринолина — шестдесетте; малко

черно стъпало, обуто в бели памучни чорапи, наднича отдолу. Още ли седи там? Да, още е на пристана. Коприната сега е избродирана с розички, но като че ли никой не обръща внимание на това. Няма пристан под нас. Тежката карета може би се поклаща към бариерата, където се събират пътни такси, но няма пристан, където да спре, а колко сиво и бурно е морето през седемнайсети век! Да направим музей. Артилерийски гюлета, върхове на стрели, римско стъкло и пинсети, покрити със зелен меден окис. Преподобният Джаспър Флойд ги е изровил по време на разкопки за своя сметка^[3] в началото на четиресетте в римския стан на Додс Хил — погледнете описанието с избеляло мастило върху малкото листче.

А сега, какво е следващото нещо, което може да се види в Скарбъро?

Госпожа Фландърс седеше върху издигнат кръг земя на римския стан и кърпеше панталоните на Джейкъб; вдигаше глава само когато трябваше да захапе края на памучния конец или когато някое насекомо се блъснеше в нея, изжужаваше в ухото ѝ и отлиташе.

Джон обикаляше наоколо и пускаше в скута ѝ треви и сухи листа, които наричаше „чай“, а тя ги подреждаше методично, но разсеяно с главичките в една посока и си мислеше как снощи Арчър пак не успя да заспи; часовникът на черковната кула избързваше с десет или тринайсет минути; колко ѝ се искаше да купи земята от един акър на Гарфит.

— Джони, това е листо от орхидея. Погледни малките кафяви точици. Ела, миличък. Трябва да се прибираме. Арчър! Джейкъб!

— Арчър Джейкъб! — повтори Джони след нея, завъртя се на пети и разпръсна тревите и листата в ръцете си, както се хвърлят семена за посев.

Арчър и Джейкъб изскочиха иззад могилата, където стояха приклекли с намерението да рипнат ненадейно и да изненадат майка си, после всички поеха бавно към вкъщи.

— Кой е този там? — попита госпожа Фландърс и заслони очите си.

— Възрастният мъж на пътя ли? — каза Арчър и погледна надолу.

— Той не е възрастен — отвърна му госпожа Фландърс. — Той е... не, не е... взех го за капитана, но това е господин Флойд. Насам, деца.

— О, досадният господин Флойд! — обади се Джейкъб и със замах откъсна главичката на някакъв магарешки бодил, защото вече знаеше, че господин Флойд ще ги учи на латински, както всъщност беше правил и през последните три години през свободното си време, ей така, от добро сърце, тъй като в околността нямаше друг джентълмен, от когото госпожа Фландърс би могла да поиска подобна услуга, а вече не се справяше с по-големите момчета; в същото време те трябваше да се подготвят за училище, пък и не всеки свещеник би се нагърбил с нещо такова — да се отбива при тях след чая или пък да ги приема в собствения си кабинет, когато успяваше да ги вмести в програмата си, защото енорията беше голяма и господин Флойд, както и баща му преди него, посещаваше много отдалечени къщи, чак при тресавищата, и както старият господин Флойд, така и той също беше голям учен, направо невероятно, никога не си беше мечтала за подобно нещо.

Трябваше ли да се досети? Но да оставим настрана, че е учен, той беше осем години по-млад от нея. Та тя познаваше майка му, старата госпожа Флойд. Беше ѝ гостувала на чай. И в същата онази вечер, когато се беше прибрала след чая при старата госпожа Флойд, откри писмото в антрето, взе го и го занесе в кухнята, когато влезе, за да даде рибата на Ребека, като си мислеше, че трябва да е нещо, свързано с момчетата.

— Лично господин Флойд го донесе, така ли?... Мисля, че сиренето е в антрето, още в опаковката си... о, в антрето... — защото четеше. Не беше свързано с момчетата. — Да, със сигурност ще има достатъчно за панираните рибешки хапки утре... Може би капитан Барфут...

Беше стигнала до думата „любов“. Излезе в градината и продължи да чете, облегна се на ореха за опора. Гърдите ѝ се развълнуваха. Образът на Сийбрук изникна като жив пред очите ѝ. Поклати глава, гледаше през сълзи към малките поклащащи се листа на фона на жълтото небе, когато три гъски, хем размахали крила, хем едновременно с това подтичващи, прекосиха ливадата, подгонени от Джони с вдигната в ръката му пръчка.

Госпожа Фландърс пламна от гняв.

— Колко пъти съм ти казвала! — извика му, хвана го и издърпа пръчката от ръката му.

— Ама те бяха избягали! — изплака той и се задърпа, искаше да се освободи от нея.

— Ти си много лошо момче. Казвала ли съм ти неведнъж, а хиляда пъти. Няма да гониш гъските! — повтори му и смачка писмото на господин Флойд в ръката си, сграбчи Джони и подкара гъските обратно към овощната градина.

„Как мога да мисля за брак!“ — каза си мислено, не без огорчение, докато затваряше портичката с помощта на парче тел. Винаги е мразела червенокоси мъже, така си рече, докато си представяше външността на господин Флойд същата вечер, след като момчетата си бяха легнали. Бутна настрана ръкоделието си, придърпа папката с листове за писма, препрочете писмото на господин Флойд и гърдите ѝ пак се развълнуваха, когато стигна до думата „любов“, но не така силно, както първия път, когато бе зърнала Джони да гони гъските, и вече знаеше, че е немислимо да се омъжи за когото и да било, най-малкото пък за господин Флойд, който беше толкова по-млад от нея, но иначе толкова мил човек, а и голям учен.

„Скъпи господин Флойд... — написа тя. «Казах ли за сиренето?», почуди се и остави писалката. Да, беше казала на Ребека, че сиренето е в антрето. — Много съм изненадана...“ — написа тя.

Но писмото, което господин Флойд намери на масата си, когато стана рано на следващата сутрин, не започваше с „много съм изненадана“, а беше доста майчинско, почтително, немного свързано писмо, пълно със съжаление и разкаяние, с което дълго след това той не се разделяше; много дълго, дори след брака си с госпожица Уимбуш от Андур и след като беше напуснал селото. Защото поиска да го преместят в Шефийлд и получи одобрение; тогава изпрати да повикат Арчър, Джейкъб и Джон, за да се сбогува с тях, и им каза да си изберат от кабинета му по нещо за спомен, което им харесва. Арчър си избра нож за разрязване на хартия, защото не искаше да взема нещо много ценно; Джейкъб си избра творбите на Байрон, събрани в един том; Джон, който беше все още твърде малък, за да вземе сам решение, си избра котето на господин Флойд, за което братята му решиха, че е пълен абсурд, но господин Флойд го взе и му го подаде с думите:

„Мекичко е като теб“. След това господин Флойд започна да им разправя за Кралския флот (където заминаваше Арчър); за „Ръгби“^[4] (където заминаваше Джейкъб), а на следващия ден получи сребърна табла и тръгна — първо към Шефийлд, където се запозна с госпожица Уимбуш, която беше на гости при чичо си, после към Хакни... после към Мейърсфийлд Хаус, където беше назначен за директор, най-накрая стана редактор на популярното серийно издание „Деятели на църквата“, оттегли се в Хампстед със съпругата и дъщеря си и сега често можеше да се види как храни патиците от езерото Лег ъв Мътън. Що се отнася до писмото от госпожа Фландърс — онзи ден, когато го потърси, не успя да го намери, а не искаше да пита жена си дали не го е прибрала някъде. Напоследък беше зърнал Джейкъб на „Пикадили“, само след три секунди го позна. Джейкъб беше станал толкова прекрасен млад мъж, че господин Флойд не посмя да го спре на улицата.

„Божичко! — възкликна госпожа Фландърс, когато прочете в «Скарбъро и Харогит Куриър», че преподобният Андрю Флойд, и т.н., и т.н., е бил назначен за директор на Мейърсфийлд Хаус, — ама това трябва да е нашият господин Флойд.“

Лека меланхолия прихлупи масата за хранене. Джейкъб си вземаше от конфитюра, пощаджията говореше с Ребека в кухнята; една пчела жужеше около жълтото цвете, което кимаше пред отворения прозорец. Всички бяха живи и здрави, когато на бедния господин Флойд му предстоеше да стане директор в Мейърсфийлд Хаус.

Госпожа Фландърс стана, отиде до решетката на камината и погали Топаз по вратлето и зад ушите.

— Бедният ми Топаз — каза (защото котенцето на господин Флойд беше вече престарял котарак, с краста зад ушите и скоро някой ден щеше да се наложи да го умъртвят). — Бедният ми стар Топаз — каза госпожа Фландърс, докато той се протягаше на слънце, а тя се усмихна, като се сети как го бяха кастрирали и как тя не харесваше мъже с червена коса.

И усмихвайки се, влезе в кухнята.

Джейкъб извади доста мръсна носна кърпа и си избърса лицето. Качи се в стаята си.

Бръмбарът рогач умира бавно (Джон беше този, който колекционираше бръмбари). До втория ден крачката му продължаваха да бъдат меки и гъвкави. Докато пеперудите бяха измрели. Лъх на развалени яйца прогони облака бледожълти пеперуди, които покриха овощната градина, изкачиха се нагоре до Додс Хил, полетяха към тресавищата, скриха се зад един храст прецип, а после отново се хвърлиха да щурят презглава под прежурящото слънце. Една пеперуда седефка се припичаше върху бял камък вътре в римския стан. Откъм долината долетя камбанен звън. В Скарбъро обядваха с ростбиф, защото беше неделя, когато Джейкъб зърна облака от бледожълти пеперуди да се носи над детелиненото поле на осем мили разстояние от дома му.

Ребека беше хванала една нощна пеперуда мъртвешка глава в кухнята.

Силна миризма на камфор идваше откъм кутиите с пеперуди.

Примесен с тази миризма беше и безпогрешният дъх на морски водорасли. Кафеникави ленти висяха по вратата. Слънцето грееше право в тях.

По горната двойка крила на мъртвешката глава, която Джейкъб държеше, без съмнение, се виждаха петънца във формата на бърбек и жълто-червеникави на цвят. Но по нощната пеперуда не се виждаше полумесец. Дървото беше паднало в нощта, когато я улови. Изведнъж откъм дебрите на гората долетя залп от пистолетни изстрели. А пък майка му го беше взела за крадец, когато се прибра късно вечерта. Единственият от синовете ѝ, който никога не я слушаше, така си беше казала.

Морис^[5] ги нарича „предимно местен вид, който се среща във влажни и блатисти места“. Но се случваше Морис да сбърка. Понякога Джейкъб грабваше писалка с много тънък писец и нанасяше корекции в полето на книгата.

Дървото беше паднало, въпреки че нощта бе тиха и безветрена, а поставеният на земята фенер огряваше непогръдващите зелени листа и изсъхналата шума на бука. Беше сухо място. Една жаба клечеше. Червената орденска лента^[6] кръжеше над светлината, после проблесна и изчезна. Червената орденска лента повече не се върна, въпреки че Джейкъб остана да я чака. Минаваше полунощ, когато прекоси

ливадата и видя майка си в осветената стая, будуваше, чакаше го търпеливо.

— Как ме изплаши! — беше извикала тя.

Помисли си, че нещо страшно се е случило. Освен това беше събудил Ребека, а тя трябваше да става рано.

Стоеше пребледнял, излязъл от дебрите на мрака, прекрачил в топлата стая, мигаше срещу светлината.

Не, не е възможно това да е сламеножълта нощна пеперуда.

Косачката трябваше непрекъснато да се смазва. Барнет я беше пуснал точно под прозореца на Джейкъб и тя скърцаше, стържеше, после избумтя по ливадата и после пак взе да стърже.

Заоблачаваше се.

Но ето че слънцето пак се показва, ослепително.

Заблещука като отблясъци върху стреме, но после ненадейно, ала много нежно поспря върху леглото, върху будилника и върху отворената кутия за пеперуди. Бледожълтите бяха прелетели над тресавището; рееха се на зигзаг над лилавата детелина. Седефките прехвърчаха над зеления плет. Сините пеперуди бяха накацали по дребните, пръснати по тревата костици, напечени от слънцето, а дяволските пеперуди и фазаните се угощаваха с кървавите вътрешности, изпуснати от прелитащ ястреб. На мили от дома, в една долчинка сред лугачките под руините, той откри пеперуди ъглокрилки. Беше зърнал и един бял адмирал да кръжи високо и още по-нависоко около дъба, но така и не успя да го хване. Една старица, която живееше сама в колиба нагоре по хълма, му беше разказала за апатура ирис, викали ѝ лилавия император, дето всяко лято идвала в нейната градина. Малките лисичета играели в преципа всяка сутрин, така му беше казала. А ако станеш рано призори, винаги може да видиш и два язовеца. Понякога се боричкали като малки момченца, така му беше казала.

— Джейкъб, днес следобед няма да се отдалечаваш, нали? — каза майка му и надникна през вратата, — защото капитанът ще дойде да се сбогува.

Беше последният ден от Великденските празници.

Срядя беше денят на капитан Барфут. Наконти се със синия костюм от шевиот, взе бастуна си с гумен накрайник — защото куцаше, а от лявата му ръка липсваха два пръста, тъй като беше

служил на страната си — и точно в четири следобед излезе от своята къща с флагшока.

В три часа господин Дикенс, мъжът, който отговаряше за стола на колелца, се отби да вземе госпожа Барфут.

— Бутай! — обръщаше се тя към господин Дикенс, след като беше стояла на еспланадата петнайсет минути. И после добавяше: — Достатъчно, благодаря ви, господин Дикенс.

При първата заповед той гледаше да избере място на слънце; при втората спираше стола на колелца в най-светлата ивица.

Самият той стар кореняк, господин Дикенс намираще, че има много общо с госпожа Барфут — дъщерята на Джеймс Копард. Обществената чешма там, където се пресичаха улиците „Уест“ и „Брод“, беше дарение от Джеймс Копард, който беше кмет по времето на петдесетгодишния юбилей на кралица Виктория и ликът му се виждаше върху градските цистерни за миене на улиците, върху витрините и върху поцинкованите транспаранти на прозорците на адвокатски кантори. Но Елън Барфут не беше ходила никога в Аквариума (въпреки че много добре познаваше капитан Боас, който беше уловил акулата), а когато се приближиха мъжете с рекламните афиши, тя ги изглежда презрително, тъй като знаеше, че никога няма да види представленията на Пиеро, нито на братята Зено, нито на Дейзи Бъд и нейната трупа танцуващи тюлени. Защото в стола си на колелца там, на еспланадата, Елън Барфут беше като пленница — пленница на цивилизацията — и всички решетки на клетката ѝ се кръстосваха по еспланадата в слънчеви дни, когато сградата на общината, манифактурните магазини, плавалнята и мемориалната палата разчертаваха земята със сенките, които хвърляха.

Самият той стар кореняк, господин Дикенс стоеше малко зад нея и пушеше лула. Тя непрекъснато го питаше нещо — кои са онези хора... кой държи сега дюкяна на господин Джоунс... кога в сезона... дали госпожа Дикенс е опитвала нещо си, — а думите се ронеха от устните ѝ като трохи от суха бисквита.

Тя затвори очи. Господин Дикенс зави. Мъжките му чувства все още не го бяха напуснали напълно, въпреки че, когато върви насреща ти, човек забелязва как трепетливо замята черното бомбе на едната си обувка пред другата; как е паднала сянка между края на жилетката му и панталона; как се навежда несигурно, като стар кон, който ненадейно

се е освободил от тегличите си и вече не влачи каруца подире си. Но докато господин Дикенс всмукваше дима и отново го изпускаше, мъжките му чувства се четяха в очите му. Мислеше си как капитан Барфут вече е тръгнал към Маунт Плезънт; капитан Барфут, неговият господар. Защото у дома в тясната всекидневна над конюшната, с канарчето на перваза и момичетата зад шевната машина, и госпожа Дикенс, присвита надве от ревматизъм — у дома, където малко го уважаваха, крепеше го единствено мисълта, че е на служба при капитан Барфут. Обичаше да си прехвърля тази мисъл, докато си бърбеше с госпожа Барфут на главната алея, както и другата — че помага на капитана да стигне до госпожа Фландърс. Той, един мъж, се грижеше за една жена, за госпожа Барфут.

Като зави, видя, че тя се е заговорила с госпожа Роджърс. И завивайки отново, видя, че госпожа Роджърс беше продължила напред. Върна се при стола на колелца и госпожа Барфут го попита колко е часът; той извади големия си сребърен джобен часовник и много любезно я осведоми с тон, сякаш знаеше много повече от нея за времето и всичко останало. Но госпожа Барфут беше наясно, че капитан Барфут вече е тръгнал към госпожа Фландърс.

Точно така, той беше преполовил пътя към нея, след като слезе от трамвая и беше зърнал на югоизток Додс Хил да зеленее на фона на синьото небе, което някъде към хоризонта се къпеше в пепелявокафеникав цвят. Изкачваше хълма. Въпреки накуцването, в походката му имаше нещо войнишко. Госпожа Джарвис, която се показва на прага на енорийския си дом, го мерна, че идва, а нейният нюфаундленд, Нироу, взе лениво да мятя опашка наляво-надясно.

— О, капитан Барфут! — възкликна госпожа Джарвис.

— Добър ден, госпожо Джарвис — отвърна ѝ капитанът.

Продължиха да вървят заедно, а когато стигнаха къщата на госпожа Фландърс, капитан Барфут свали кепето си от туид, приведе се галантно и каза:

— Желая ви хубав ден, госпожо Джарвис.

И госпожа Джарвис продължи сама.

Отиваше да се разходи из голата пустош. Пак ли беше обикаляла ливадата си до късно през нощта? Пак ли беше чукала по прозореца на кабинета му, провиквайки се: „Виж луната, виж луната, Хърбърт!“.

И Хърбърт поглеждаше към луната.

Госпожа Джарвис се разхождаше из голата пустош, когато се чувстваше нещастна, и често стигаше чак до една долчинка с формата на чиния, въпреки че все се канеше да отиде до някое по-отдалечено било; ето че седна, извади малката си книжка, скрита под наметалото ѝ, прочете няколко реда поезия и се огледа наоколо. Не беше много нещастна и като си даде сметка, че е на четиресет и пет, реши, че едва ли някога ще бъде много нещастна, което ще рече, толкова нещастна, че да напусне съпруга си и да провали кариерата на този добър мъж, както понякога му се заканваше.

Ненужно е все пак да се споменава пред какви рискове се изправя съпругата на един енорийски пастор, тръгнала сама на разходка из пустошта. Ниска, смугла, с искрящи очи, фазаново перо в шапката, госпожа Джарвис беше от онзи тип жени, които, оставени насаме сред природата, биха могли да изгубят вярата си, тоест да объркат своя Бог с универсалния, но тя не изгуби вярата си, не напусна съпруга си, никога не изчете нито едно стихотворение от край до край, продължи да обикаля голата пустош, заглеждаше се в луната зад брястовете и седнала върху тревата високо над Скарбъро, чувстваше... Да, да, когато чучулигата се извиси; когато овцете се оттеглят стъпка-две по-нататък, хрупайки тревица, раздрънчали хлопатарите си; когато лекият ветрец задуха, целуне бузите ни и стихне; когато корабите в морето там долу като че препречват пътя си един на друг, ала не, продължават напред, придърпани сякаш от невидима ръка; когато във въздуха отекват далечни бумтежи и призрачни ездачи препускат, а после галопът им заглъхва; когато хоризонтът трепти син, зелен, емоционален — тогава госпожа Джарвис въздиша дълбоко и си мисли: „Само някой да можеше да ми даде... ако можех аз да дам на някого...“. Но сама не знаеше какво иска да даде, нито кой можеше да ѝ даде на нея.

— Капитане, госпожа Фландърс излезе само преди пет минутки — каза Ребека.

Капитан Барфут се настани в креслото и зачака. Постави лакти върху страничните облегалки, сложи едната си ръка върху другата, изпъна напред куция си крак, до него подпря бастуна си с гумения накрайник, седеше съвършено неподвижно. Имаше някаква скованост у него. Дали пък не се беше замислил? Вероятно едни и същи мисли отново и отново. Бяха ли „приятни“ мисли, интересни мисли? Той

беше човек с характер, силен, неотстъпчив и предан. По отношение на него жените биха казвали: „Той е законът. Той е редът. Следователно трябва да тачим този мъж. Нощем той бди на мостика“, после ще му поднесат чаша чай или нещо друго и мислено ще си представят корабокрушения и други бедствия, когато всички пасажери се търкалят, изпадат от каютите си, докато капитанът със закопчана догоре къса двуредна куртка единствен устоява на бурята, въпреки че тя може да го надвие, ала само тя и нищо друго. „Но аз имам и душа — продължи да си мисли госпожа Джарвис; капитан Барфут изведнъж издуха носа си в голяма червена носна кърпа, — и причината за това е мъжката му глупост, и бурята е толкова негова, колкото и моя...“ така си беше казала госпожа Джарвис, когато капитанът се беше отбил при тях да ги види и тъй като Хърбърт беше излязъл, прекара два-три часа, в почти пълно мълчание, разположен в креслото. Но на подобни мисли Бети Фландърс изобщо не даваше воля.

— О, капитане — възкликна госпожа Фландърс, нахлувайки в гостната. — Трябваше да догоня мъжа от Бейкърс... Надявам се, че Ребека... Надявам се, че Джейкъб...

Беше останала съвсем без дъх, но изобщо не беше разстроена и като остави четката за камината, която беше купила от търговеца на смазочни масла, каза, че навън е горещо, и със замах отвори прозореца още по-широко, оправи една покривка, взе една книга, сякаш се чувстваше много уверена, много привързана към капитана, както и много, много по-млада от него. И наистина, със синята си престилка не изглеждаше на повече от трийсет и пет години. Той беше много над петдесет.

Взе да мести ръце по масата, капитанът въртеше глава наляво-надясно, издаваше сподавени звуци и докато Бети нещо нареждаше, той се чувстваше съвсем като у дома си... след двайсет години.

— Е — обади се най-накрая, — получих отговор от господин Поулгейт.

Господин Поулгейт му беше писал, че не може да го посъветва нищо по-добро от това да изпратят момчето в някой университет.

— Господин Флойд е учил в Кеймбридж... не, в Оксфорд... ами в единия или в другия — каза госпожа Фландърс.

Погледна навън. Малки прозорчета, люлякът и зеленината в градината се огледаха в очите ѝ.

— Арчър се справя отлично — каза тя. — Получих много мило писмо с отзивите на капитан Максвел.

— Ще ти оставя писмото, за да го покажеш на Джейкъб — каза капитанът, като преди това несръчно го напъха в плика.

— Джейкъб, както обикновено, е тръгнал да лови пеперуди — каза госпожа Фландърс раздразнено, но една последвала мисъл я изненада. — Ами да, турнирът по крикет започва тази седмица.

— Едуард Дженкинсън си е подал оставката — каза капитан Барфут.

— Значи, ще се кандидатираш за градски съветник, нали? — възкликна госпожа Фландърс и погледна капитана право в лицето.

— Ами нещо такова — започна той и се намести още по-удобно в креслото.

И стана точно така, че Джейкъб Фландърс постъпи в Кеймбридж през октомври 1906-а.

[1] През XVIII и XIX в. гробовете много често са били обект на вандализъм от страна на всевъзможни похитители и крадци, затова по-заможните покойници са имали двойни и дори тройни ковчези, сложени един в друг — дървен, оловен или железен и пак дървен. Това е бил стандартният вид ковчег и през 1818 г. — Б.пр. ↑

[2] Друга типична черта на гробищата през XIX в. е, че са били препълнени до краен предел. — Б.пр. ↑

[3] През XIX в. много археолози аматьори, сред тях и немалко свещеници, са били сред първите изследвали наистина на собствени разноски римските разкопки край Скарбъро. — Б.пр. ↑

[4] Едно от деветте най-стари и най-престижни мъжки частни средни училища, основано в гр. Ръгби, графство Уорикшър, през 1567 г. — Б.пр. ↑

[5] Франсис Орпен Морис (1810–1893) — известен викториански естествоизпитател. Писал е много популярни книги по естествена история. — Б.пр. ↑

[6] Вид пеперуда. — Б.пр. ↑

III

— Купето е за непушачи — възрази госпожа Норман троснато, но неубедително, когато вратата се отвори и вътре нахълта млад мъж със здравеняшко телосложение.

Той като че ли не я чу. Влакът нямаше друга спирка преди Кеймбридж и ето как се озова тук, затворена сам-самичка в това купе с млад мъж.

Докосна закопчалката на ръчния си несесер, за да се увери, че шишенцето с парфюм и романът от Мюди^[1] са й подръка (младият мъж стоеше с гръб към нея, вдигнал куфара си, за да го качи в багажника). Ще хвърли шишенцето с парфюм с дясната си ръка, така реши, а с лявата ще дръпне кордата на внезапната спирачка. Беше на петдесет години и имаше син, който учи в колеж. Въпреки това факт е, че мъжете представляват заплаха. Изчете половин колонка от вестника си; после крадешком надникна над горния му край, за да реши въпроса за собствената си безопасност чрез безпогрешния тест, а именно преценявайки външния вид на човека... Искаше й се да му предложи вестника си. Но дали младите четат „Морнинг поуст“? Погледна да види какво чете той — „Дейли телеграф“.

След като огледа чорапите (свлечени) и вратовръзката (износена), тя пак се върна на лицето. Задържа поглед върху устата. Устните бяха стиснати. Очите сведени, тъй като четеше. Излъчваше твърдост, младежка, но освен това безразличие и отнесеност — като нищо можеше да я събори на земята! Не, не и не! Тя се извърна към прозореца и лекичко се усмихна, после пак обърна очи към купето, тъй като той изобщо не я забелязваше. Сериозен и невъзмутим... ето че вдигна поглед, който се плъзна покрай нея... изглеждаше толкова не на мястото си някак, самичък с възрастната дама... после вторачи очи — които бяха сини — в пейзажа. Той изобщо не е забелязал присъствието й, помисли си тя. Но вината, че купето е за непушачи, не беше нейна, ако това е причината.

Никой никого не вижда такъв, какъвто е, да не говорим за възрастна дама, седнала в купето срещу странен млад мъж. Те виждат цялото... виждат всевъзможни неща... виждат себе си... Госпожа Норман изчете три страници от един от романите на господин Норис^[2]. Дали да не каже на младия мъж (в края на краищата той беше на възрастта на собственото ѝ момче): „Ако желаете да пушите, не се притеснявайте от мен“? Не, той изглеждаше напълно равнодушен към присъствието ѝ... и тя не искаше да му се натрапва.

Но тъй като дори на нейната възраст не ѝ убегна безразличието му, следва ли да се предположи, че по един или друг начин — поне в нейните очи — той е приятен, красив, интересен, изискан и добре сложен, също като нейното момче? Човек трябва да се възползва колкото е възможно повече от нейното описание. Така или иначе, това беше Джейкъб Фландърс, деветнайсетгодишен. Безсмислено е да се опитваме да преценяваме хората. Човек трябва да следи намеците, а не изречените думи, нито дори докрай делата — защото, например, когато влакът спря на гарата, господин Фландърс отвори вратата на купето със замах, свали ѝ куфара и каза, по-скоро измънка стеснително едно „разрешете“; вярно, показва се доста несръчен.

— Кой... — понечи да попита дамата, която отиваше да види сина си, но перонът беше препълнен и тъй като Джейкъб вече се беше изгубил в тълпата, тя не довърши изречението си.

И тъй като това беше Кеймбридж, и тъй като щеше да отседне само за уикенда, тъй като по цял ден не виждаше нищо друго, освен млади мъже по улиците и около масите, образът на нейния спътник съвсем избледня в съзнанието ѝ, както фибата, изпусната от дете в кладенеца на желанията, се завърта във водата и изчезва завинаги.

Казват, че навсякъде небето е едно и също. Странстващите пътешественици, корабокрушенците, изгнаниците и умиращите се успокояват с тази мисъл и без съмнение, ако сте мистик по природа, утехата и дори просветлението се сипят свише от небесната твърд. Но над Кеймбридж — и най-вече над покрива на капелата на Кингс Колидж^[3] — небето е различно. Както навътре в морето голям град огрява със светлините си нощта. Прекалено ли е да предположим, че небето, окъпало процепите и сводовете на капелата на Кингс Колидж, е по-светло, по-прозирно и по-сияйно от небето над което и да е друго място? Та не огрява ли Кеймбридж не само нощта, а и деня?

Вижте ги само как влизат за литургия, как леко и ефирно се издуват мантиите им, сякаш под тях няма нищо плътно, материално и телесно. Какви изваяни лица, каква увереност, каква сдържана от благочестие компетентност, въпреки че големи умове крачат под тези мантии. В какъв строен ред само напредват. Дебели восъчни свещи горят високо изправени; младите мъже в бели мантии стават на крака; помощникът върви към аналоя с формата на орел и поднася голямата бяла книга за проверка.

Полегат лъч пронизва всеки един от прозорците, лилав и жълт, непомрачен от плаващите прашинки, който, пречупи ли се в каменната стена, обагря я в червено, жълто и лилаво. Нито снегът, нито зеленината имат власт над старото цветно стъкло. Също както стените на фенера пазят пламъка, за да може да гори спокойно дори в най-бурната нощ — да гори спокойно и тържествено да осветява строените дървесни стволове, — така и вътре в капелата цари ред и порядък. Тържествено звучат и гласовете, органът им отвърща с мъдрост, сякаш брани човешката вяра с одобрението на природните стихии. Фигурите, заматнати с бели мантии, се придвижват от едно място на друго, ту изкачват стъпала, ту се спускат надолу, и всичко под строй.

... Ако оставите фенер под някое дърво, всички насекоми в гората ще допълзят до него — странен събор, тъй като, макар и да се катерят и поклащат, да блъскат главите си в стъклото, те като че ли го правят безцелно — нещо безсмислено ги вдъхновява. Човек се уморява да ги гледа как обикалят около фенера и почукват по стените му слепешката, сякаш искат да влязат; една голяма крастава жаба изглежда по-зашеметена от другите, докато си проправя път между тях. О, но какво е това? Проехтява ужасяващ залп от пистолетни изстрели — оглушителният гърмеж се разлива на вълни във въздуха, а тишината лочи ли, лочи, бързо изпива всеки звук. Едно дърво... едно дърво е паднало, нещо като смърт в гората. След това вятърът в клоните духва меланхолично.

Но тази служба в капелата на Кингс Колидж — защо разрешават на жени да участват в нея? Защото, ако умът блуждае (Джейкъб гледаше с невероятно празен поглед, с отметната назад глава, църковният му песенник отворен на съвсем различно място), ако умът блуждае, то е, защото цял магазин за шапки и цели гардероби с пъстри дрехи са се настанили върху столовете с плетени седалки. Макар глави

и тела да изглеждат достатъчно благочестиво, човек различава отделните личности — едни харесват синьо, други — кафяво; някои предпочитат пера, други маргаритки и незабравки. Никой не би си и помислил да влезе с куче в църквата^[4]. Макар че никой няма нищо против кучето, когато е отвън на чакълестата алея, особено ако е научено да не тъпче цветните лехи, но начинът, по който се разхожда по пътеката между редовете, оглежда се, току вдига лапа и ето го — приближава към една от колоните с намерение, от което кръвта се смразява от ужас (ами ако си един от паството, уви, тук няма място за свенливост), едно куче може напълно да провали литургията. Както правят и тези жени, макар всяка от тях да е набожна и изискана, за което свидетелстват и техните съпрузи — теолози, математици, преподаватели по латински и старогръцки. Един бог знае защо е така. Но едно е ясно, помисли си Джейкъб, грозни са като греха.

Нещо изскърца и прошумоля. Той улови погледа на Тими Дюрант; гледаше го много строго, после му намигна много тържествено.

„Уейвърли“^[5] се казваше вилата по пътя към „Гъртън“ не защото господин Плъмър се възхищаваше от Скот или имаше желание да избере каквото и да е име, но имената са полезни, когато трябва да каниш в къщата си студенти, и в неделя, докато седяха и чакаха да се появи и четвъртият студент за обяда, завързаха разговор за имена и врати.

— Колко досадно! — прекъсна ги нетърпеливо госпожа Плъмър. — Някой от вас познава ли господин Фландърс?

Господин Дюрант го познаваше, затова лекичко се изчерви и пророни смутено нещо от рода, че е сигурен... и докато говореше, гледаше господин Плъмър и току подръпваше нагоре десния крачол на панталона си. Господин Плъмър се изправи и застана пред откритата камина. Госпожа Плъмър се изсмя недвусмислено, уж приятелски. С една дума, човек не можеше да си представи нищо по-ужасно от тази сценка — обстановката, изгледа, дори майската градина, така попарени от хладна стерилност, а и един облак избра точно този момент, за да затули слънцето. Градина, разбира се, имаше. И в този момент всички

се бяха зазяпали в нея. Заради облака листата сивееха, както и врабчетата — имаше две врабчета.

— Мисля — обади се госпожа Плъмър и като се възползва от моментното умълчаване, докато младите мъже все още гледаха към градината, хвърли поглед към съпруга си и той, без да поема цялата отговорност за действието си, все пак натисна звънеца.

Не можеше да има никакво извинение за това флагрантно посегателство върху един час от човешкия живот, с изключение на мисълта, която хрумна на господин Плъмър, докато разрязваше овнешкото, че ако никой преподавател не устройва такива обеда, ако неделя след неделя отминават и мъжете завършват и стават адвокати, лекари, депутати, бизнесмени... ако нито един преподавател не ги кани на обяд...

— Дали агнешкото придава вкус на соса с джоджен, или сосът с джоджен придава вкус на агнешкото? — попита той младежа до себе си, колкото да наруши мълчанието, което беше продължило вече пет минути и половина.

— Не знам, сър — отговори младият мъж и целият се изчерви.

В този момент се появи господин Фландърс. Объркал часа.

И макар че всички бяха вече приключили с месото, госпожа Плъмър си взе втора порция зеле. Джейкъб, разбира се, беше решен да си изяде месото, докато тя довършва зелето, като веднъж-дваж вдигна глава, колкото да прецени скоростта си... тъй като беше зверски гладен. Като видя това, госпожа Плъмър каза на висок глас, че вероятно господин Фландърс няма да има нищо против... и внесоха тортата за десерт. Същевременно обаче тя кимна по особен начин към прислужницата да поднесе още една порция на господин Фландърс. И погледна към овнешкото. Няма да остане много от бута за вечеря.

Вината не беше нейна — защото как би могла да контролира баща си, който я беше създал преди четиресет години в покрайнините на Манчестър? и веднъж създадена, как можеше да отрасне друга, освен стисната и пестелива, амбициозна и с инстинктивна, но съвсем точна представа за стъпалата в йерархическата стълба и с мравешка упоритост и ухажване да бута пред себе си Джордж Плъмър напред към върха на въпросната стълба? И какво имаше на върха на стълбата? Усещане, че всички стъпала очевидно са под теб, тъй като, докато Джордж Плъмър успее да стане професор по физика или там каквото и

да е, госпожа Плъмър можеше само да стои вкопчена в собственото си величие, да наднича надолу към земята и да ръчка двете си най-обикновени дъщери да катерят стъпалата на въпросната стълба.

— Вчера бях на надбягванията — обади се тя, — с моите малки момичета.

Вината не беше и тяхна. Двете влязоха в гостната, облечени в бели рокли със сини пояси през кръста. Поднесоха цигари. Рода беше наследила студените сиви очи на баща си. Джордж Плъмър имаше студени сиви очи, но в тях мъждукаше и неясна светлина. Умееше да говори за Персия и за пасатите, за закона за реформата на избирателната система^[6] и редуването на реколтите. По лавиците му имаше книги от Уелс и Шоу^[7], а върху масата му — сериозни седмичници от по шест пени, списвани от бледи мъже с кални обувки — седмичниците шумолят и нашепват за мозъци, промити в студена вода и изстискани до сухо — меланхолична преса.

— Никога не съм сигурна, че знам истината за каквото и да било, докато не ги изчета! — каза госпожа Плъмър и почука върху съдържанието им с голата си ръка, върху която пръстенът стоеше някак нелепо.

— О, божичко, о, божичко, о, божичко! — извика Джейкъб, когато четиримата напуснаха къщата. — О, боже господи!

— Беше адски тъпо! — каза той и с очи потърси люляк или велосипед, въобще нещо, което да възвърне усещането му за свобода. — Зверски тъпо — обърна се към Тими Дюрант, обобщавайки цялото си безпокойство за света, който му беше демонстриран по време на обяда, един свят, който очевидно имаше способността да се съхранява — в това нямаше никакво съмнение, — но беше толкова ненужен, беше такава глупост, че как да вярваш в него — Шоу и Уелс, и сериозните седмичници за по шест пени!

Какво преследваха те, тези възрастни хора, освен разруха и унищожение? Никога ли не са чели Омир, Шекспир или пиесите на елизабетинците? Всичко му се проясни на фона на младежката му разпаленост и вродените му наклонности. Клетите дяволи, те сами си бяха поставили тази жалка цел. Но у себе си таеше и някаква жалостивост. Тези нещастни малки момичета...

Степента, до която се почувства разстроен, доказваше само, че е превъзбуден. Беше арогантен и неопитен, но без съмнение и градовете,

които по-възрастните от нашето племе бяха вдигнали чак до хоризонта, приличаха по-скоро на тухлени бордеи, на казарми и дисциплинарни заведения на фона на неговия червено-жълт плам. Беше впечатлителен, но тази дума влиза в противоречие с хладното спокойствие, с което сви дланта си да закрие кибритената клечка. Беше млад човек с качества.

Както и да е, дали студент, или продавач, мъж или жена, на двайсет години сигурно ти идва като шок този свят на възрастните, издигнат в такива черни очертания на фона на това, което сме, на фона на действителността, на голата пустош и Байрон, на морето и фара, на овнешката челюст с пожълтели зъби, на фона на упоритата и неукротима увереност, която прави младите така нетолерантно несъгласни — „Аз съм каквото съм и каквото възнамерявам да бъда“, — но за това в света няма готова форма на изява, освен ако Джейкъб сам не си я измисли. Ала такива като Плъмърс ще се опитат да му попречат да я измисли. Уелс и Шоу, както и сериозните седмични списания от по шест пени ще го сложат на мястото му. Всеки път, когато е поканен на обяд в неделя — на вечеря или на чай, — ще бъде подложен на този шок... този ужас... това неудобство... но после и на удоволствието, защото всяка стъпка край реката му вдъхва такава силна увереност, такава убеденост, която идва откъм кимащите дървета, от меките очертания на сивите камбанарии на фона на небето, от гласовете, които се носят и звучат като увиснали във въздуха, от пролетния полъх на май, от свежия въздух, понесъл в себе си цветовете на кестена, цветен пращец и всички други неща, които придават на май сила да обвие дърветата в мараня, да разпука пъпките, да освежи зеленината. И реката тече, не е пълноводна, не е бърза, поглъща потопеното в нея весло и бели капки се процеждат от широката му лопата, потъва в зеленото и дълбокото над огъналия се камъш, сякаш ненаситно го гали и милва.

Там, където закотвиха лодката, дърветата бяха така полегли, че и най-високите им клони се провлачваха във вълничките и зелената клиновидна дияра, която се образува във водата, беше с размаха на полюшкващите се над тях листа. Полъхна ветрец и небето мигом настръхна. Дюрант похапваше череши, неузрелите и жълтите хвърляше в зеления клин от листа, дръжките им потрепераха, сгърчваха се въртеливо, потъваха и изскачаха, а понякога зеленото

поглъщаше и някоя нахапана череша. Ливадата беше на едно ниво с очите на полегналия Джейкъб, позлатена от лютичета, ала тревата не се разливаше като прозирнозелена вода, както това става в гробището, където почти покриваше надгробните плочи, а стърчеше сочна и твърда. Като вдигна очи и мислено погледна назад, видя детски крака, нагазили в тревата, и крака на крави. Хрус, хрус, чу ги да преживят, после набързо направена крачка и пак хрус, хрус, хрус, докато опоскат тревата до корен. Пред него закръжиха две бели пеперуди по-нависоко и по-нависоко около бряста.

Дюрант вдигна очи от романа и си каза: „Джейкъб се е отнесъл нанякъде“. Продължи, прочете още няколко страници, после пак вдигна очи по един странно методичен начин и всеки път, откъснеше ли поглед, си вземаше и няколко череша от кесията, дъвчеше ги разсеяно. Други лодки ги отминаваха, кръстосваха застоялата вода на езерото, внимаваха да не се сблъскат, но много бяха вече и завързаните на брега, виждаха се и бели рокли, а през една въздушна пролука между две дървета и къдрава синя нишка — пикникът на лейди Милър. Заприиждаха още лодки, а Дюрант, без дори да стане, избута тяхната по-близо до брега.

— Ооо! — извика Джейкъб, когато лодката се заклати, както и дърветата над него; белите рокли и белите спортни панталони се удължиха и затрептяха горе на брега.

— Ооо!

Той се изправи и сякаш опънат ластик изплющя в лицето му.

— Приятели са на майка ми — каза Дюрант. — Затова старият Боу не жали усилия по отношение на лодката.

А тази лодка беше плавала от Фалмът до залива Сейнт Айвс, по цялата дължина на крайбрежието. С една по-голяма лодка, всъщност десеттонна яхта, някъде около двайсети юни, добре оборудвана, Дюрант каза...

— Ще има затруднения с парите — отвърна му Джейкъб.

— Нашите ще се погрижат за това — каза Дюрант (син на банкир, вече покойник).

— Възнамерявам да запазя икономическата си независимост — тросна му се Джейкъб. (Ставаше все по-нервен.)

— Майка ми спомена нещо за отиване в Харогит — каза той с леко раздразнение и опипа джоба, в който държеше писмата си.

— Има ли нещо вярно в това, че чичо ти е станал мохамеданин? — попита Тими Дюрант.

Предишната вечер в стаята на Дюрант Джейкъб му беше разказал историята на чичо си Морти.

— Предполагам, че ще нахрани акулите, ако се разбере — отвърна му Джейкъб. — Казвам ти, Дюрант, никой не е оцелял! — възкликна той, смачка кесията, в която бяха черешите, и я хвърли в реката.

И докато я хвърляше, погледна към пикника на лейди Милър на острова.

Някаква неловкост, сръдливост и тъга изплуваха в очите му.

— Хайде, да продължаваме... тази гадна тълпа... — пророни.

И продължиха покрай острова.

Пухенобялата луна не позволи на небето да почернее; цяла нощ цветовете на кестена белееха сред зеленината; девесилът пък тъмнееше наред ливадата.

Келнерите в „Тринити“ разместваха порцелановите чинии, като че бяха карти за игра, личеше си по тракането, което можеше да се чуе чак в Големия двор. Но апартаментът на Джейкъб гледаше към двора „Невил“ и беше на последния етаж, така че, докато стигне до прага му, човек леко се задъхваше; Джейкъб обаче го нямаше. Вероятно вечеряше в Голямата трапезария. Още преди да настъпи полунощ, в двора „Невил“ щеше съвсем да се стъмни, само белите колони отсреща щяха да се виждат, както и плочките на тротоара. Странен ефект създаваше портата, като дантела върху бледозелен фон. Чиниите се чуваха дори от най-високия прозорец; както и жуженето от разговорите на тези, които се хранеха. Трапезарията беше осветена, а летящите врати се отваряха и затваряха с тъп звук. Някои закъсняваха.

В стаята на Джейкъб имаше кръгла маса и две ниски кресла. В буркан върху полицата над камината се виждаха жълти флагчета, снимка на майка му, картички от различни общества с малки релефни полумесеци, гербове и инициали, записки и лули; върху масата лежеше лист хартия с теглена от едната страна червена линия — есе, без съмнение — „Свежда ли се историята до биографиите на велики мъже?“. Имаше и доста книги; известна част от тях на френски; всеки

смислен човек чете това, което му харесва, според настроението си, с неотслабващ ентусиазъм. Например книги за живота на Уелингтънския херцог; например Спиноза, произведенията на Дикенс; „Кралицата на феите“^[8], гръцки речник с притиснати между страниците му макови листа, всички елизабетинци. Чехлите му бяха невероятно износени, като лодки, изгорели до самия ръб на водата. После имаше и снимки от Гърция и една гравюра от сър Джошуа^[9] — всичко много английско. Също така творбите на Джейн Остин на видно място, вероятно според нечии чужди предпочитания. Карлайл беше находка. Имаше и книги върху италиански ренесансови художници, един „Справочник за болестите при конете“, както и обичайните учебници. Вял е въздухът в празната стая, едва издува пердето; цветята във вазата потрепват леко. Една нишка в плетеното кресло изскърцва, въпреки че в него никой не седи.

Докато слизаше по стъпалата малко на една страна (Джейкъб седеше върху широкия перваз на прозореца и разговаряше с Дюрант; пушеше, докато Дюрант разучаваше картата), възрастният мъж със заключени на гърба ръце, мантията му се ветрееше назад, залитна и сякаш изгуби равновесие, но беше близо до стената; после продължи и влезе в стаята си на горния етаж. После друг, вдигнал ръка във възхита от колоните, портата, небето, после трети, забързан и самодоволен. Всички се качваха нагоре; три светлилки грейнаха в тъмните прозорци.

Ако някаква светлина гори над Кеймбридж, тя трябва да е от три такива стаи; гръцкият гори там, науката — там, и философията на приземния етаж. Бедният престарял Хъкстейбъл не може да върви по права линия; Сопуит пък всяка нощ през последните двайсет години възхвалява небето, а Коуан продължава да се подсмивва недоверчиво на едни и същи истории. Не е обикновена, нито чиста, нито изцяло великолепна тази лампа на просветлението, но като ги види човек там, под нейната светлина (дали с Росети на стената, или репродукция на Ван Гог, дали с люляк във вазата, или ръждиви на цвят лули), те изглеждат като истински жреци! Също както когато излизаш някъде в покрайнините, за да се насладиш на гледката или да похапнеш специален кейк! „Ние сме единствените доставчици на този кейк.“ Връщайте се в Лондон, защото угощението свърши.

Старият професор Хъкстейбъл, който винаги се преоблича по часовник, се отпусна в креслото си; напълни лулата си, избра си

вестник, кръстоса крака и извади очилата си. Цялата плът на лицето му се свлече на гънки, сякаш останала без подпори. Въпреки това опразнените цяла седалка в купето на метрото от насядалите там глави и може спокойно да ги заместите само с тази на Хъкстейбъл, тя всички ще ги побере. Сега, когато плъзна поглед по напечатаното във вестника, каква само процесия пое по коридорите на мозъка му, под строй, забързана, подсилена, походът ѝ не спира, продължава да се разлива във все нови и нови ручейчета и потоци, докато цялата зала, дори куполът, който както и да го нарича, се препълни от идеи. Такова стълпотворение не се случва в никой друг мозък. Въпреки това понякога седи с часове по този начин, стиснал подлакътника на креслото, като човек, който се е вкопчил в него, тъй като се чувства като заседнал кораб, или защото изведнъж мазолът му се е обадил или може би подаграта, и какво проклятие, божичко, да го чуеш само как говори за пари, изважда си кожената кесия и как само трепери и на най-дребните сребърни монети, потаен и подозрителен като стара лъжлива селянка. Странна парализа и притеснение... невероятно прозрение. Над всичко това ведро се издига голямото му обло чело, понякога заспало, така че в тихите дебри на нощта човек може да си представи, че върху възглавница от камък той лежи тържествуваш.

Междувременно Сопуит, който със странна походка се отдалечи от камината, нарязва шоколадовия кейк на малки парчета. До среднощ, дори до по-късно в стаята му ще има студенти, понякога цели дванайсет на брой, понякога трима или четирима; никой не ставаше на крака, когато идваха или си отиваха; Сопуит не спираше да говори. Говореше, говореше, говореше — сякаш всичко можеше да бъде казано с думи, — самата душа се изливаше през устните му на тънки сребристи дискове, които се разтваряха в умовете на младите мъже като чисто сребро, като лунна светлина. О, те дълго ще си я спомнят и в моменти на затъпялост ще обръщат поглед към нея, за да може отново да се разведрят.

— Не, аз никога. О, това е старият Чъки. Скъпо мое момче, как се отнася животът с теб?

И ето го, влиза бедният малък Чъки, неуспялото момче от провинцията, Стенхаус е истинското му име, но разбира се, Сопуит го представя, използвайки всичко друго, всичко — „всичко, което не мога да бъда“, въпреки че още на следващия ден, като си купи вестника и

хване ранния влак, нещата вече ще му изглеждат детински, абсурдни; шоколадовият кейк, младите мъже; Сопуит обича да обобщава, не съвсем, не, нали и той ще прати сина си там. Ще спестява всяко пени, за да изпрати сина си точно там. Сопуит продължава да говори, пресуква твърдите нишки в мъчително слово — нещата, които младите току изтърсват, — вплита ги във венеца на своето красноречие, така че светлата страна да изпъкне, зеленото да блесне, бодливите тръни и мъжествеността. Това му харесва. Истината е, че според Сопуит мъжът е в състояние да каже всичко, но май само преди да остарее, преди да залезе, преди да умре, когато сребърните дискове ще зазвънят на кухо, надписът ще изглежда прекалено прост, старото клеймо ще бъде прекалено изчистено, но впечатлението е винаги едно и също — глава на млад грък. Засега продължава да вдъхва респект. Една жена, предчувствайки у него жреца, би го презирала непреднамерено.

Коуан, Еразмъс Коуан, отпива от портвайна си сам или в компанията на румен мъж, чиято памет съхранява същия отрязък от време; отпива от портвайна, разказва историите си и без помощта на книга пред себе си напевно реди латински, Вергилий и Катул, сякаш в устата му чуждият език е вино. Само дето — понякога на човек ще му хрумне да попита — ами ако в този момент поетът влезе в стаята? „Това ли е представата за мен?“ — може да попита, да посочи бузестия мъж, чийто ум в края на краищата олицетворява представата за Вергилий сред нас, нищо че тялото му обича да се тъпче, а що се отнася до сечива, пчели, дори плугове^[10], Коуан пътува в чужбина с френски роман в джоба си, коленете му завити с одеяло, но с благодарност се връща у дома, в къщата, при своите, при попрището си, запечатал в малкото си подредено огледалце образа на Вергилий, целият грейнал от интересни истории за преподавателите в Тринити и от червените искри на виното. Но езикът е като вино в неговите уста. Никъде другаде Вергилий няма да чуе нещо подобно. Старата госпожица Ъмфелби, докато се разхожда сред просторния „Бакс“^[11], също го тананика достатъчно мелодично, а и съвсем коректно, но стигне ли моста „Клеър“ винаги се изправя пред един и същ въпрос: „Но ако го срещна, как трябва да съм облечена?“ — и после, поемайки нагоре по пътя към „Нюнам“^[12], тя пуска въображението си на воля, за да си поиграе и с други подробности от срещите на мъже с жени, които никога не стигат до печатната страница. Нейните лекции следователно

не са и наполовина така добре посещавани в сравнение с тези на Коуан, а нещата, които тя може да каже, хвърляйки светлина върху текста, остават завинаги неизречени. С две думи, обърни учителя с лице към образа на обучаваните и огледалото се пропуква. Но Коуан си отпива от портвайна, възбудата му е преминала, вече не е представителят на Вергилий. Не, по-скоро съзидател, оценител, надзирател; чертае линии между имената, окачва списъци над вратите. Такава е тъканта, през която светлината трябва да сияе, ако изобщо може да сияе — светлината на всички тези езици, на китайски и руски, персийски и арабски, на символите и числата, на историята, на нещата, които са известни, и онези, които тепърва ще стават известни. Така че нощем, навътре в морето над бушуващите вълни, ако човек зърне мъгла над водата, сияещ град или озарение в небето, също както това над общежитията в Тринити сега, когато още вечерят или мият чинии, тогава това трябва да е тя — светлината на Кеймбридж.

— Хайде да отидем до стаята на Симиън — каза Джейкъб и двамата навиха картата на руло, тъй като въпросът беше решен.

Всички лампи в двора светнаха, огряха калдъръма, уловиха тъмните петна на тревата, дори отделни маргаритки. Младите мъже се бяха върнали по стаите си. Един бог знае какво правеха. Какво може да е това, дето тупна по този начин? Навеждайки се над сандъчето на прозореца, един ще спре другиго, забързал се нанякъде, а горе по стаите всички ту се качваха по стълбите, ту слизаха, докато най-накрая в двора се възцари нещо като пълнота, кошерът пълен с пчели, пчелите прибрани у дома, препълнени със злато, жужат сънливо, но ето че изведнъж екват гласовито; на „Лунната соната“ отвърща валс.

„Лунната соната“ отзвуча, валсът секна. Въпреки това младите мъже продължават да влизат и излизат, крачат деловито, сякаш имат уговорени срещи. От време на време нещо тупва, сякаш тежка мебел е паднала неочаквано и от само себе си, а не поради общото раздвижване на живота след вечеря. Човек ще си каже, че при този звук младите мъже са вдигнали очи от книгите си. А четяха ли те? Със сигурност във въздуха се долавя някаква вгълбеност. Зад сивите стени седят толкова много млади мъже, някои от тях, без съмнение, зачетени в списания и булевардни романи, о, това е безспорно; крака праметнати върху подлакътниците на кресла, запалени цигари, някои са се проснали върху масите и пишат, докато главите им се въртят

ведно с движението на писалката — обикновени млади мъже, тези, които... не, не е нужно да мислим как ще остарят; други се тъпчат със сладки, трети се боксираат и, е, добре, ама господин Хокинс сигурно не е издържал, щом най-неочаквано вдигна прозореца си и изкрещя: „Джоузеф! Джоузеф!“, след което се засили колкото го държат краката и прекоси двора точно когато един възрастен мъж със зелена престилка, понесъл висока купчина тенекиени кутии, се поколеба, успя да запази равновесие и продължи. Но това беше изключение. Имаше и млади мъже, които четяха излегнати в плитки кресла, хванали се за книгите, сякаш те ще им проправят път, защото всички са превъзбудени, тъй като идват от градчета във вътрешността, синове на свещеници. Други четат Кийтс. Както и онези дебели исторически книги в много томове — без съмнение, точно сега някой започва от самото начало, за да научи всичко за Свещената римска империя, както и трябва да бъде. Това създаваше вглъбеността, макар и да е опасно в такава гореща пролетна нощ... опасно може би да се вглъбяваш твърде сериозно върху определени книги, определени глави, когато във всеки момент вратата може да се отвори и да се появи Джейкъб или Ричард Бонами, захвърлил своя Кийтс, свива дълги розови хартии от стар вестник^[13] на фунийка, за да си запали лулата, навежда се напред и вече не изглежда нито нетърпелив, нито доволен, а направо бесен. Защо? По всяка вероятност защото Кийтс е умрял млад — всеки иска да пише поезия и освен това да обича — о, какви са грубияни! Ужасно трудно е. Но в края на краищата не чак толкова, щом на следващото стълбище в голямата стая има двама, трима, петима млади мъже, убедени в това — в грубиянството, но си дават ясна сметка за отчетливата разлика между добро и зло. Имаше канапе, столове, квадратна маса и прозорец, отворен, и човек можеше да види как са се разположили — тук стърчат крака, друг се е свил на кълбо в ъгъла на канапето, както може да се предположи, тъй самият той не се виждаше, някой стои изправен пред решетката на откритата камина и говори. Както и да е, Джейкъб, който беше прекрачил един стол и ядеше фурми от правоъгълна кутия, избухна в смях. Отговорът дойде откъм ъгъла на канапето; лулата му вдигната във въздуха, после я свали обратно. Джейкъб обикаляше в кръг. Той имаше какво да каже на това, въпреки че червенокосият здравеняк до масата май отказа да се съгласи, бавно поклащаше глава наляво-надясно, после извади джобното си ножче и

взе да го забива все по-навътре в една дупка в масата, сякаш да потвърди, че гласът откъм камината казва истината — която Джейкъб не можеше да отрече. Нищо чудно, след като приключи с подреждането на костилките от фурми, да му хрумне отговор на това — и наистина устните му се разтвориха, — само че точно тогава избухна гръмогласен смях.

Смехът заглъхна. Звукът му едва ли би могъл да стигне чак до параклиса, който се намираше в противоположния край на двора. Смехът заглъхна и в стаята можеха да се видят само жестовете на ръце и движението на тела. Това спор ли беше? Или се обзалагаха за състезанието с лодки? Или нещо съвсем различно? За какво всъщност говореха жестовете на ръцете и движението на телата в сумрака на стаята?

На крачка-две оттатък прозореца нямаше абсолютно нищо, освен околните сгради — щръкнали комини, хоризонтални покриви, може би твърде много тухли и зидария за такава майска нощ. Но ето че пред погледа ненадейно изникват голите възвишения на Турция — остри очертания, пресъхнала земя, пъстри цветя, цветни наметки върху раменете на жени, нагазили боси в потока и блъскат прането в камъните. Потокът се завихря във водни примки около глезените им. Но нищо от тази картина не се вижда ясно през пелените и воалите на кеймбриджката нощ. Дори ударът на часовника проехтява приглушено, сякаш напевно и благоговейно възвестен направо от олтара, сякаш поколения учени мъже, доловили, че е дошъл последният им час, са изпуснали дъха си спокойно и уморено, ведно със своята благословия за живите.

Дали за да получи този дар от миналото, младият мъж се приближи до прозореца и застана пред него, загледан в отсрещния двор? Беше Джейкъб. Стоеше и пушеше лула, докато последният звън на часовника се отрони тихо край него. Може би е имало разгорещен спор. Изглеждаше доволен, сякаш господар на положението, но това му изражение малко се промени, докато стоеше там, а отекналите звуци на часовника му внушиха (по всяка вероятност) усещане за стари здания и други времена, самият той техен наследник, после за утре-то и приятелите, при мисълта за които, обзет от увереност и задоволство, той се прозина и протегна.

Междувременно зад него атмосферата, която бяха създали, дали чрез диспутите си, или не, но духовната атмосфера, твърда и същевременно ефирна, като стъкло в сравнение с тъмния камък на параклиса, се пръсна на парчета, младите мъже взеха да се надигат от столовете, от ъглите на канапето, поклащаха се сковано из стаята, шептяха сподавено, един пристисна някого до вратата на спалнята, която поддаде, и двамата паднаха. Тогава Джейкъб остана там, в плиткото кресло, сам с Машам ли? Или с Андерсън? Или Симиън? О, беше Симиън. Всички други си тръгнаха.

„... Юлиан Апостат...“ Кой от тях го спомена и останалите думи зажужаха край темата? Но понякога в полунощ извива силен вятър като сепната насън забулена фигура; именно той сега се развилня около Тринити, вдигаше от земята невидими листа и замъгляваше въздуха наоколо. „Юлиан Апостат“ — и после вятърът. Повдига клоните на бряста, издува платната, старите шхуни вирват носове и пак ги забиват надолу, сивите вълни в горещия Индийски океан бушуват сърдито, после всичко стихва, потъва в покой.

Така че дори забулената дама да беше прекрачила в дворовете на Тринити, сега отново задряма, увита в диплите си, подпряла глава на една от колоните.

„По някакъв начин като че ли има значение.“

Тихият глас беше на Симиън. Внезапното почукване на лулата върху полицата над камината обезсили думите. И Джейкъб вероятно е казал само едно „хм“ или просто нищо. Вярно, думите бяха недоловими. Беше интимността, нещо като духовна податливост, когато съзнанието се отпечатва незаличимо върху друго съзнание.

— Е, ти по всяка вероятност си изучавал този предмет — каза Джейкъб, изправи се и се надвеси над стола на Симиън. За опора, после леко се олюля. Имаше вид на невероятно щастлив, сякаш го преизпълваше удоволствие, което всеки момент можеше да прелее, ако Симиън отново заговори.

Симиън не каза нищо. Джейкъб остана прав. Но интимността, тя изобилстваше в стаята, все още дълбока като вир. Без нужда от движение или думи, тя се надигна лекичко и заля всичко, уталожваше се, разпалваше се, покри съзнанието с бисерен блясък, така че, ако говорим за светлина, за пламтящия Кеймбридж, това не са само чуждите езици. Това е и Юлиан Апостат.

Но Джейкъб се раздвижи. Измънка едно „лека нощ“. Излезе навън. Закопча сакото отпред на гърдите си. Тръгна да се връща в апартамента си и тъй като беше единственият навън в този час, стъпките му отекваха, а сянката му се уголеми застрашително. Стъпките му звучаха на връщане от Параклиса, на връщане от Трапезарията, на връщане от Библиотеката, сякаш старите камъни повтаряха с господарски авторитет: „Младият мъж... младият мъж... младият мъж... се връща в стаята си“.

[1] Тук не става дума за автор, а за името на библиотека, основана през 1842 г. от Чарлс Едуард Мюди, който по собствена инициатива започва да заема книги на клиентите си от своята книжарница в Блумсбъри. — Б.пр. ↑

[2] Уилям Едуард Норис (1847–1925) — известен романист, чиито стил и метод на разказване са пълна противоположност на творчеството на Вирджиния Улф, която, между другото, често е критикувала новоизлезлите му книги. — Б.пр. ↑

[3] Кингс Колидж (основан 1441 г.) е един от най-големите колежи в Кеймбриджкия университет, известен още и с капелата си, която е паметник на архитектурата. — Б.пр. ↑

[4] Тук, както и в „Собствена стая“, Вирджиния Улф отново иронично намеква за често цитираното мнение на Самюъл Джонсън, че жените проповеднички му приличали на куче, което ходи на два крака: „Прави го нескъпо, но учудващо е, че все пак го може“ (от книгата на Бозуел „Животът на Самюъл Джонсън“, 1763). Тоест, обобщава иронично авторката, не само жените проповеднички, а изобщо жените нямат място в църквата и отношението в Кеймбридж към тях е напълно сравнимо с това на д-р Джонсън. — Б.пр. ↑

[5] „Уейвърли“ е общото заглавие на серия от трийсет и два романа от сър Уолтър Скот, първият е публикуван през 1814 г. В. У., както и баща? Лесли Стивън, са били големи почитатели на сър Уолтър Скот. — Б.пр. ↑

[6] Законът за реформата на изборителната система в Англия е гласуван през 1832 г., за да се осигури по-справедливо разпределение на квотите в парламента, но на практика отново дава по-голямо представителство на висшите класи. — Б.пр. ↑

[7] Хърбърт Джордж Уелс (1866–1946) — английски романист, и Джордж Бърнард Шоу (1856–1950) — драматург. — Б.пр. ↑

[8] Епична поема от Едмънд Спенсър (ок. 1552–1599) и неговото най-известно произведение. — Б.пр. ↑

[9] Сър Джошуа Ренълдс (1723–1792) — известен английски портретист, член-основател и първи президент на Кралската академия по изкуствата. — Б.пр. ↑

[10] Очевидно намек за „Георгики“ на Вергилий. — Б.пр. ↑

[11] Живописен парк по протежение на река Кам в Кеймбридж. Нарича се така („Гърбовете“), защото гледа към задната част на седем от най-големите колежи в Кеймбриджкия университет. — Б.пр. ↑

[12] „Нюнам“ (1873), както и споменатият по-горе „Гъртън“ (1869) са първите два колежа за университетско образование на жени. И двата са открити в Кеймбридж. — Б.пр. ↑

[13] Според критиката тук вероятно става въпрос за „Глоуб“, един от водещите лондонски вечерни вестници, печатан на бледорозова хартия. — Б.пр. ↑

IV

Какъв е смисълът да се опитваш да четеш Шекспир, особено пък едно от онези малки, тънки джобни издания, чиито страници се прегъват или залепват от морската вода? Въпреки че пиесите на Шекспир нерядко се превъзнасят и дори цитират, макар да се твърди, че превъзхождат старогръцките, откакто бяха тръгнали на път, Джейкъб не беше успял да прочете нито една от край до край. В същото време каква само възможност!

Защото Тими Дюрант бе вече зърнал островите Сили^[1], които се издигаха като залети от вълни планински върхове точно там, където предполагаше. Беше пресметнал всичко с най-голяма точност и наистина начинът, по който изглеждаше сега, с ръка на румпела, със свеж вид и порозовели страни, с набола брада, със сериозен поглед, вперен ту в звездите, ту в компаса, като произнасяше точно и правилно своята страница във вечния учебник, би могъл да разчувства всяка жена. Но Джейкъб, разбира се, не беше жена. Гледката, която представляваше Тими, не можеше да го трогне, не беше нещо, което да сравни с небето и божественото, съвсем не. Бяха се скарали. И никой не можеше да каже защо правилният начин за отваряне на консерва говеждо, при наличието на Шекспир на борда и сред такова великолепие наоколо, трябваше да ги превърне в сърдити ученици. Но нали консервата говеждо представлява студено ядене; а и солената вода разваля вкуса на бисквитите; а вълните плискат и се прескачат вече часове наред — плискат и се прескачат чак до хоризонта. Едно водорасло заплава край тях, после парче дърво. Тук са се разбивали кораби. Един-два ги задминаха, следваха маршрута си. Тими знаеше точно накъде са тръгнали и какъв товар носят и ако погледнеш през бинокъла, можеше да каже и името на параходната им компания, дори да предположи размера на дивидентите, които изплащат на акционерите си. Но това не можеше да е причина Джейкъб да се цупи.

Островите Сили наистина изглеждаха като залети от вълни планински върхове... За жалост обаче, Джейкъб счупи иглата на

примуса.

Една дълга вълна, завихрила се пред тях, можеше с лекота да скрие гледката към островите Сили.

Ала на младите трябва да им се признае заслугата за това, че макар и закуската им да мина мрачно при тези обстоятелства, гледаха открито на нещата. Нямаха нужда да повеждат разговор и да се изясняват. И двамата извадиха лулите си.

Тими си записа някакви научни наблюдения и тогава — какъв беше въпросът, с който нарушиха мълчанието си — за точния час или за деня от месеца? Така или иначе, беше зададен без никаква неловкост, по възможно най-деловия начин в света; после Джейкъб започна да разкопчава дрехите си, остана гол, само по риза, очевидно с намерението да се изкъпе.

Островите Сили вече синееха наблизко и изведнъж морето пламна в синьо, лилаво и зелено, после цветовете изчезнаха и то остана да сивее, прорязва го лента, после и тя се скри, но когато Джейкъб свали ризата през главата си, цялата вълниста шир грейна в синьо и бяло, леко надиплена и освежително хладна, въпреки че от време на време изникваше и по някакво голямо мораво петно, като натъртено място; или пък се появяваше голям изумруд, обагрен в жълто. Той скоочи. Нагълта вода, изплю я, замахна с дясната ръка, замахна с лявата, влачеше го въже, едва си поемаше дъх и целият вир-вода, излази на борда.

Седалката на борда се беше напекла и буквално пареше, слънцето стопли гърба му, докато седеше гол с кърпа в едната си ръка, загледан в островите Сили, които... по дяволите! — платното се отпусна и заплющя. Шекспир падна във водата. Видя се как весело се носи и отдалечава с всичките си безброй страници, разперени и прегънати, после потъна.

Странно, но се усещаше ароматът на теменужки или ако за теменужки не можеше да става дума през юли, тогава сигурно на острова отглеждаха нещо с много силно ухание. На сушата, която не беше много надалеч, личаха дори пролуките в скалите; малките бели къщи и виещият се от комините пушек излъчваха необикновено безмълвие, слънчево спокойствие, сякаш мъдростта и благочестието са се спуснали свише над тукашните жители. Но ето че проехтя вик, някой предлагаше сардини на главната улица. Картина на необичайна

праведност и покой, сякаш седнали на прага старци пушат, момичета с ръце на кръста стоят при кладенеца, коне изчакват наблизно; сякаш свършекът на света е дошъл и нивите със зеле, и каменните дувари, и постовете на бреговата охрана, но най-вече заливчетата с бял пясък и вълнички, които се плискат несъгледани от никого, всички са литнали към небето в нещо като екстаз.

Най-неочаквано пушекът от къщите секна, увисна, заприлича на траурна емблема, на флаг, развял ласката си над гроб. Чайките се виеха, описваха широки кръгове, после невъзмутимо яхваха вълните, сякаш да посочат мястото на гроба.

Без съмнение, ако това беше Италия, Гърция или дори крайбрежието на Испания, тъгата щеше да бъде прогонена от самата странност на пейзажа, от вълнението и от наученото в часовете по класическо образование. Но корнуолските възвишения предлагаха голи комини, щръкнали отгоре им, и цялата им прелест беше някак много тъжна. Да, комините и постовете на бреговата охрана, и малките заливчета с вълните, които се плискат несъгледани от никого, карат човек да изпадне в непреодолима тъга. И каква може да е тази тъга?

Самата земя я развъжда. Идва от къщите по крайбрежието. Да, поемаме във ведрина, а после облакът се състява. Цялата история е покрила стъклото на нашия прозорец. Бягството е немислимо.

Но не може да се каже дали това е вярното тълкуване на меланхолията на Джейкъб, докато стои все още гол под слънчевите лъчи, загледан в края на света, тъй като той не проронва дума. Тими понякога се чуди (в продължение на не повече от секунда) дали няма неприятности с техните... Това няма значение. Има неща, които не се казват. Да ги загърбим. Да се изсушим, да вземем най-необходимото... тетрадката на Тими Дюрант с научни наблюдения.

— Сега... — започна Джейкъб.

О, това е страхотен довод.

Някои хора могат да следват пътя стъпка по стъпка, дори нарочно да свият стъпките си до шест инча едната, да цепят косъма надве, докато други са по-наблюдателни за външните знаци и явления.

Погледът се е втренил в ръжена; дясната ръка го взема, вдига го, завърта го бавно и после, в безпогрешен такт, го сваля. Лявата ръка, която лежи върху коляното, тактува на пресекулки някаква тържествена маршова мелодия. Дълбоко поет дъх е оставен да се

изпари без полза. Котката прекосява черджето пред огнището. Никой не я забелязва.

— По-наблизо от това не мога — казва Дюрант.

В идущия миг — тишина, гробно мълчание.

— Излиза, че... — обади се Джейкъб.

Следва само половин изречение; но за наблюдателя на външни знаци тези половин изречения са като флагчета върху сградите там долу. Какво е корнуолското крайбрежие с уханието на теменужки, с траурните емблеми и със смирената благочестивост, ако не увиснало на заден план платно, докато умът му се изкачва нагоре?

— Излиза, че... — обади се Джейкъб.

— Да — замисли се Тими и му отвърна: — Така е.

Джейкъб взе да подхваща едно-друго, наполовина се протегна, несъмнено с някаква развеселеност, защото звукът, който излезе от устата му, докато събираше платното и чистеше чиниите — дрезгав и глух, приличаше на нещо като хвалебствен химн за това, че е схванал смисъла, че е господар на положението, загорял от слънцето, небръснат и на всичкото отгоре способен да плава около света в десеттонна яхта, което, по всяка вероятност, щеше да предприеме в най-скоро време, вместо да виси в някоя адвокатска кантора и да носи гети върху обувките си.

— Нашият приятел Машам — обади се Тими Дюрант — предпочита да не го виждат със сегашния състав на компанията ни.

Копчетата му се бяха откъснали.

— Познаваш ли лелята на Машам? — попита Джейкъб.

— Дори не знаех, че има леля — отвърна му Тими.

— Машам има хиляди лели — продължи Джейкъб.

— Името Машам се споменава в Книгата на страшния съд^[2] — каза Тими.

— Както и лелите му — рече Джейкъб.

— Сестра му — каза Тими — е много приятно момиче.

— И това ще ти се случи, Тими — каза Джейкъб.

— Първо на теб ще се случи — каза Тими.

— Но тази жена, за която ти казвам — лелята на Машам...

— Хайде де, продължавай — подкани го Тими, защото Джейкъб се смееше така неудържимо, че не беше в състояние да говори.

— Лелята на Машам...

Тими прихна още по-силно, вече съвсем не можеше да говори.

— Лелята на Машам...

— Какво толкова има у Машам, което така те разсмила? — попита Тими.

— О, по дяволите... човек, който си гълта иглата за вратовръзка — отговори му Джейкъб.

— Председател на Камарата на лордовете и пазител на държавния печат, преди да е навършил петдесет! Това му предричам.

— Той е джентълмен — рече Джейкъб.

— Херцогът на Уелингтън е бил джентълмен — каза Тими.

— За разлика от Кийтс.

— Както и лорд Солсбъри.

— А какво да кажем за Бог? — попита Джейкъб.

Сега островите Сили изглеждаха като специално посочени от златист пръст, идващ от един облак; всеки знае колко зловеща и знаменателна е тази гледка и как тези широки лъчи, независимо дали огряват островите Сили, или надгробните катедрални плочи на кръстоносците, винаги разклащат самите основи на скептицизма и предизвикват шеги на тема Бог.

*С мен остани:
Здрачът бързо се спуска;
Сенките черни помръкват;
Господи, с мен остани*

Запя Тими Дюрант.

— В моя край в църквата пеехме един химн, който започваше така:

*Господи Всевишни, какво ли виждам аз,
каково ли чувам аз?*

Каза Джейкъб.

Чайките се поклащаха лекичко върху вълните на малки групички от по две-три съвсем близо до лодката; корморанът, сякаш следвайки собствения си дълъг врат, изпънат във вечно преследване, се понесе на инч над водата към следващата скала; а монотонният плисък на прилива в пещерите звучеше над водата еднообразно, приглушено, като гласа на човек, който си говори сам.

*Твърдина, ти вечна, за мен се отвори,
Искам себе си във тебе скри*

Изпя Джейкъб.

Камък, като тъпия зъб на някое чудовище, се откърти, надипли повърхността; кафяв; повлечен от вечни водопади.

Твърдина, ти вечна...

Джейкъб пак запя и легнал по гръб, се загледа в небето — по пладне докрай изчистено от всяко облаче, дори и от най-малкото, то приличаше на нещо голо, изложено вечно на показ без наметката си.

Към шест часа морският бриз задуха като откъм ледено поле; към седем водата изглеждаше повече морава, отколкото синя; към седем и половина грубо, грапаво було обви островите Сили и лицето на Дюрант, докато управляваше лодката, придоби цвят на червена лакирана кутия, излъскана до блясък от безчет поколения. Към девет целият пламък и метеж напуснаха небето, оставяйки след себе си ябълковозелени щрихи и кръгове от бледожълто, а към десет фенерите на лодката вече рисуваха цветни плетеници върху водата, ту удължени, ту тумбести, според това дали вълните се изпъваха, или изгърбваха. Лъчът на фара крачеше забързано по водата. Далеч, на безбройни мили далеч от тук блещукаше звезден прах, вълните пошляпваха лодката, блискаха се на равни промеждутъци и с ужасна тържественост се разбиваха в скалите.

Въпреки че човек можеше да почука на вратата на малката къща и да помоли за чаша мляко, единствено жаждата би могла да оправдае подобно неканено нахълтване. На госпожа Пескоу обаче щеше да ѝ е приятно. Летният ден може бързо да ти додее. Докато стои пред мивката в малката си кухня, чува евтиния часовник върху полицата да тиктака тик, тик, тик... тик, тик, тик. Сама е в къщата. Съпругът ѝ отиде да помага на фермера Хоскън, дъщеря ѝ се омъжи и замина за Америка. По-големият ѝ син също бе женен, но тя не се разбираше със снахата. Уеслианският свещеник пристигна и отведе по-малкото ѝ момче. Сама е в къщата. Параход, вероятно на път за Кардиф, прекосява хоризонта, докато по-наблизо една камбанка на напръстниче се поклаща напред-назад и жужи като земна пчела.

Тези малки бели корнуолски къщи се издигат върху самия ръб на скалата; в градината вирее повече прешип, отколкото зеле; а вместо зелен плет някой грубиянин е натрупал огромни гранитни камъни един върху друг. В един от тях, за да се събира кръвта на жертвата, така предположи историкът, е издълбана кухня, но в наше време камъните имат по-банално предназначение — място за сядане на онези туристи, които държат да се насладят на панорамната гледка към нос Гърнард. Не че някой би отказал да се полюбува и на синята басмена рокля и бялата престилка в градината на малката къща.

— Вижте, вади вода от кладенеца в градината.

— През зимата тук сигурно е голямо мъртвило с този вятър, дето вилнее по околните възвишения, и вълните, които не спират да се блъскат в каменния бряг.

Дори в летен ден се чува как бушуват.

След като извади вода, госпожа Пескоу влезе обратно в къщата. Туристите съжалиха, че не си носят бинокли, за да прочетат името на товарния параход. Но в такъв кристален ден кой можеше да предположи, че някоя гледка ще има нужда от бинокъл. Два малки рибарски платнохода, идващи, както може да се предположи, откъм залива Сейнт Айвс, сега плаваха в обратната посока на големия параход, а по морското дъно се редуваха ту сияйна бистрота, ту мътна непрозрачност. Що се отнася до пчелата, след като се насмука до насита, премести се върху лугачката, след което пое направо към малката градина на госпожа Пескоу, насочвайки отново погледите на

туристите към басмената рокля и бялата престилка на жената, тъй като тя отново бе излязла от къщата и стоеше на прага.

Стоеше, засенчила очите си, вперени право в морето.

Поглеждаше към морето може би за милионен път. Една пеперуда пауново око разпери крила над лугачката, а по синия и шоколадовия мъх върху крилата ѝ си личеше, че е наскоро излюпена. Госпожа Пескоу влезе в къщата, взе един тиган, излезе и започна да го търка и жули. Лицето ѝ със сигурност не беше с меки черти, чувствено или сладострастно, а сериозно, мъдро, по-скоро излъчваше здраве и в стая, пълна с изтънчени люде, би олицетворявало самата плът и кръв на живота. Ала с еднаква увереност би изрекла както лъжа, така и истина. На стената зад нея висеше огромен препариран скат. Затворена на сигурно в гостната, се намираше безценната ѝ колекция от подложки за чаши, покривчици, порцеланови чаши и снимки, въпреки че само един ред тухли делеше плесенясалата малка стая от соления бриз, а между дантелените пердета можеше да се зърне как рибоядът се спуска стремглаво надолу като камък, как в бурни дни чайките потреперват във въздуха, а светлините на параходите ту сияят, ту мъждукат. Меланхолични бяха звуците през зимна нощ.

Илюстрираните вестници се доставяха навреме в неделя и тя жадно се зачиташе в описанието на сватбата на лейди Синтия в Уестминстърското абатство. И на нея би ѝ се искало да се вози в каляска с ресори. Елегантно леещите се срички на образованата реч често я караха да се срамува от грубия си говор. Ала цяла нощ да слушаш как Атлантикът скърца със зъби и се блъска в скалите, вместо да си имаш двуколка или лакеи, които свирнат ли с уста, тутакси се появяват автомобили... Сигурно за това си мечтае, докато не спира да търка и жули тигана. Но онези, дето бяха по-окумуш, дето им сече умът, отдавна се бяха изнесли в града. Като скъперник пазеше чувствата си надълбоко, само за себе си. Нито едно пени не бе сменила през всичките тези години и като я гледа човек, завистливо си мисли, че всичко у нея е чисто злато.

Мъдрата старица погледна още веднъж към морето и пак се прибра. Туристите решиха, че е време да поемат към носа Гърнард.

Само след три секунди госпожа Дюрант почука на вратата.

— Госпожо Пескоу? — извика.

Не без известно високомерие наблюдаваше туристите, които крачеха по пътеката през полето. Тя произхождаше от планинско племе, известно със своите вождове.

Госпожа Пескоу се появи.

— Завиждам ви за този храст, госпожо Пескоу — каза госпожа Дюрант и посочи със слънчобрана си, с който беше почукала на вратата, към красив шубрак жълт кантарион съвсем до прага.

Госпожа Пескоу изгледа храста пренебрежително.

— Очаквам сина си след ден-два — каза госпожа Дюрант. — Тръгнал е с малка лодка от Фалмът заедно с един приятел... Има ли новини от Лизи, а, госпожо Пескоу?

Понитата ѝ с дълги опашки стояха и помръдваха уши долу на пътя, около двайсет ярда по-нататък. Момчето Кърноу от време на време им пъдеше мухите. Видя как господарката му влезе в къщата, после пак излезе и говорейки превъзбудено, което си личеше от размаханите ѝ ръце, мина покрай зеленчуковата градинка пред къщата. Госпожа Пескоу му беше леля. Двете жени огледаха някакъв храст. Госпожа Дюрант се наведе и откъсна клонче от него. След това посочи (жестовете ѝ бяха властни, безапелационни, държеше тялото си силно изправено) към картофите. Беше ги хванала ръжда. Ръждата беше поразила всички картофи тази година. Госпожа Дюрант обясни на госпожа Пескоу как и нейните картофи са доста пострадали. Госпожа Дюрант говореше разпалено, госпожа Пескоу слушаше смирено. Момчето Кърноу знаеше какво казва госпожа Дюрант — че е много просто, разтваряш праха в галон вода. „Самичка си приготвям сместа в собствената си градина“ — това казваше госпожа Дюрант.

— Иначе и един картоф няма да остане... и един картоф — натърти госпожа Дюрант с изразителния си глас, когато стигнаха портичката.

Момчето Кърноу застана мирно, сякаш се вкамени.

Госпожа Дюрант хвана юздите и се намести на капрата.

— Вземи мерки за този твой крак, че иначе ще ти изпратя доктора — провикна се тя през рамо; потупа понитата и колата потегли напред.

Момчето Кърноу едва успя да се метне в нея в последния момент, седна по средата на задната седалка, но не откъсваше поглед от леля си.

Госпожа Пескоу стоеше пред портата и гледаше подире им, остана така, докато двуколката се скри зад завоя, стоеше пред портата и гледаше ту надясно, ту наляво, после се прибра в малката си къща.

Скоро след това понитата препуснаха по голото бърдо, напрегнаха предни нозе. Госпожа Дюрант отпусна поводите и се облегна назад. Енергичната ѝ жизненост я беше напуснала. Орловият ѝ нос беше тънък като оглозгана кост, през която светлината прозираше. Ръцете ѝ, хванали поводите и отпуснати в скута, изглеждаха силни дори в покой. Горната ѝ устна беше толкова къса, че като се вдигаше нагоре, оголваше предните ѝ зъби в нещо като ехидна насмешка. Умът ѝ препускаше надалеч, прекосяваше цели левги, докато този на госпожа Пескоу не се откъсваше от самотната ѝ градинка. Умът ѝ препускаше надалеч, докато понитата изкачваха върлия път. Напред и назад пътуваше умът ѝ, сякаш останалите без покрив къщи, купищата сгурия и малките градини, обрасли с напръстничета и диви къпини, хвърляха сянката си върху него. Като стигна върха, тя спря двуколката. Бледите хълмове я заобикаляха отвред, всеки осеян с древни руини; долу беше морето, променливо като южно море; самата тя седеше, загледана от хълма към него, с изпънат гръб, с орлов профил, еднакво предразположена към униние и смях. Шибна понитата рязко, така че момчето Кърноу се олюля и едва успя да се задържи с върха на обувката си.

Враните ту кацаха, ту политаха. Дърветата, които докосваха от време на време, изглежда, не стигаха да поберат голямото им множество. Вятърът разклащаше върхарите им и те пееха; чуваше се как клоните току изпукват и понякога, макар да беше в разгара на лятото, по някое сухо листо или вейка се откъсваха и падаха на земята. Полските врани пак литваха, пак кацваха, издигаха се във все по-редки редици, след като по-мъдрите от тях вече се бяха разположили за нощуване, тъй като вечерта бе напреднала и въздухът чернееше. Мъхът беше мек; дървесните стволоче — прозрачни. Оттатък се простираше сребристая ливада. Тревата ѝ, като в пампасите, навирила перестите си копия, стърчеше от зелените могили в края на ливадата. Нещо като вир блещукаше. Нощна пеперуда кръжеше над цветята. Оранжево и синьо, латинки и синчец се къпеха в здрача, а тютюнът и пасифлората, над които прелиташе нощната пеперуда, белееха като порцелан. Враните по горните клони се наместиха, крилата им изскърцаха и вече

се готвеха за сън, когато в далечината един познат звук проехтя и потрепери — усили се — проглуши им ушите — подплаши сънените им крила и те литнаха отново: звънецът за вечеря в къщата.

След шест дни солен вятър, дъжд и слънце, Джейкъб Фландърс най-накрая облече смокинг. Черният му цвят се подаваше дискретно от време на време в лодката сред кутии с храна, туршии и консервирано месо и колкото повече напредваше плаването, толкова по-неуместна и ненужна изглеждаше тази дреха. Но сега, когато светът възвърна своята стабилност, осветен от свещи, единствено смокингът сякаш го държеше. Не можеше да му се отблагодари. Дори и при това положение вратът, китките и лицето му бяха премного оголени, а цялото му същество, изложено на показ или не, се обагреше и грееше така, че дори черният плат не му стигаше за параван. Издърпа голямата си зачервена ръка, която лежеше върху покривката. Обви скришом пръсти около тънките чаши и извитите сребърни вилици. Костта на всички котлети беше обвита в розова хартия, а само допреди ден ръфаше бута шунка направо от кокала! Срецу него се виждаха неясни, полупрозрачни силуети в жълто и синьо. Зад тях отново се простираше сиво-зелената градина, а сред крушовидните листа на ескалонията се провиждаха, сякаш уловени и увиснали във въздуха, рибарски лодки. Един платноход отмина бавно зад женските гърбове. Две-три фигури в здрача набързо прекосиха терасата. Вратата се отвори и затвори. Нищо не оставаше в покой, всичко се преобразяваше. Като весла, загребващи водата ту отляво, ту отдясно, бяха и изреченията, които прозвучаваха ту оттук, ту оттам, от двете страни на масата.

— О, Клара, Клара! — възкликна госпожа Дюрант, а Тимоти Дюрант добави „Клара, Клара“ и Джейкъб разпозна силуета в прозирножълто, сестрата на Тимоти, Клара.

Момичето седеше усмихнато и пламнало. Със същите тъмни очи като на брат си, но изглеждаше по-мека и неуловима от него. Когато смехът стихна, тя се обади:

— Но, мамо, така беше. Той каза точно това, нали? И госпожица Елиът се съгласи с нас...

Но госпожица Елиът, висока, прошарена, тъкмо правеше място до себе си на възрастния мъж, който се приближаваше откъм терасата. Тази вечеря няма никога да свърши, помисли си Джейкъб, но той и не искаше да свършва, въпреки че платноходът беше преплавал от единия

ъгъл на прозореца до другия, а светлинка отбелязваше края на пристана. Забеляза, че госпожа Дюрант се е загледала в светлинката. После се обърна към него.

— Ти ли беше капитанът, или Тимоти? — попита тя. — Прощавай, че те наричам Джейкъб, но толкова съм слушала за теб. — После пак зарея поглед към морето. Докато поглъщаше гледката, очите ѝ се изцъклиха безжизнено. — Навремето беше само едно селце — рече, — а сега виж как се разрасна...

Тя стана, взе салфетката със себе си и застана до прозореца.

— Карахте ли се с Тимоти? — попита срамежливо Клара. — Аз със сигурност нямаше да се сдържа.

Госпожа Дюрант се отдръпна от прозореца.

— Става все по-късно и по-късно — каза и седна на стола си с изправен гръб, после огледа масата. — Трябва да се засрамите, всички вие. Господин Клътърбък, вие също.

Повиши тон, защото господин Клътърбък беше глух.

— Добре, засрамахме се — обади се едно момиче.

Но възрастният мъж с брадата продължи да си яде сливения пай. Госпожа Дюрант се разсмя и се облегна назад в стола, сякаш да му се полюбува.

— Сега, госпожо Дюрант, вие решете — рече млад мъж с дебели стъкла на очилата си и огнен мустак. — Защото условията бяха изпълнени. И сега тя ми дължи една златна лира.

— Не и преди рибата... а заедно с рибата, госпожо Дюрант — каза Шарлот Уайлдинг.

— Такъв беше облогът, заедно с рибата — каза Клара сериозно. — Бегониите, мамо. Да ги изяде заедно с рибата.

— О, божичко! — извика госпожа Дюрант.

— Шарлот няма да ти плати — каза Тимоти.

— Как смееш... — възмути се Шарлот.

— Тази привилегия се пада на мен — обади се любезно галантният господин Уъртли, извади сребърна кутийка, натъпкана със златни лири, и плъзна една по масата.

Госпожа Дюрант се изправи, прекоси стаята, като държеше тялото си силно изпънато, а момичетата в жълти, сини и сребристи газени материи я последваха, както и възрастната госпожица Елиът с тоалет от кадифе, както и една дребна розовобузеста жена, която се

поколеба на прага — спретната, скрупулозна, по всяка вероятност гувернантка. Всички излязоха през отворената врата.

— Шарлот, като станеш на моите години — обади се госпожа Дюрант и ги прегърна, докато се разхождаха нагоре-надолу по терасата.

— Защо сте толкова тъжна? — попита Шарлот неспринудено.

— Тъжна ли ти изглеждам? Надявам се, че не — каза госпожа Дюрант.

— Само малко. Вие не сте стара.

— Достатъчно стара, за да съм майка на Тимоти.

Спряха се намясто.

Госпожица Елиът гледаше през телескопа на господин Клътърбък в края на терасата. Глухият старец стоеше до нея и подръпваше брадата си, като в същото време изреждаше имената на съзвездията:

— Андромеда, Воловар, Сидония, Касиопея...

— Андромеда — измънка госпожица Елиът и леко премести телескопа.

Госпожа Дюрант и Шарлот плъзнаха поглед по цевта на инструмента, насочен към небето.

— Има милиони звезди — обади се Шарлот уверено.

Госпожица Елиът се извърна от телескопа. В гостната младите мъже ненадейно се изсмяха.

— Нека погледна — каза Шарлот нетърпеливо.

— Звездите ме отегчават — каза госпожа Дюрант, докато крачеше по терасата заедно с Джулия Елиът. — Навремето бях чела една книга за звездите... За какво толкова си говорят? — Спря пред прозореца на гостната. — Тимоти е — добави.

— А мълчаливият млад мъж? — попита госпожица Елиът.

— Това е Джейкъб Фландърс — отговори госпожа Дюрант.

— О, мамо! Не те познах! — възкликна Клара Дюрант, която вървеше срещу нея заедно с Елсбет. — Колко приятно — каза и смачка едно листо от върбинка.

Госпожа Дюрант се обърна, отдалечи се и тръгна самичка.

— Клара! — извика след малко.

Клара отиде при нея.

— Колко са различни! — отбеляза госпожица Елиът.

Господин Уъртли ги отмина, пушеше пура.

— Всеки божи ден намирам, че... — пророни, докато минаваше покрай тях.

— Толкова е интересно, предположих... — каза Джулия Елиът под носа си.

— Когато пристигнахме за пръв път, цветята в онази леха се виждаха — каза Елсбет.

— Сега почти нищо не се вижда — каза госпожица Елиът.

— Трябва да е била много красива и разбира се, всички са я обичали — рече Шарлот. — Предполагам, че господин Уъртли...

И млъкна.

— Смъртта на Едуард беше голяма трагедия — отсече госпожица Елиът.

На това място господин Ърскин се присъедини към тях.

— Няма такова нещо като тишина — отсече убедено. — В такава нощ долавям поне двайсет различни звука, без да броя вашите гласове.

— Да се обзаложим ли? — каза Шарлот.

— Дадено — каза господин Ърскин. — Първо — морето, второ — вятърът, трето — кучето, четвърто...

Другите продължиха напред.

— Бедният Тимоти — каза Елсбет.

— Прекрасна нощ — извика госпожица Елиът в ухото на господин Клътърбък.

— Искаш ли да погледаш звездите? — попита възрастният мъж и обърна телескопа към Елсбет.

— Не изпадате ли в меланхолия... докато гледате звездите? — извика госпожица Елиът.

— Божичко! Не, разбира се, че не. — Господин Клътърбък се подсмихна, след като разбра думите ѝ. — Защо да изпадам в меланхолия? Нито за миг, разбира се, че не.

— Благодаря ти, Тимоти, но вече се прибирам — каза госпожица Елиът. — Елсбет, вземи шала.

— И аз ще се прибирам — пророни Елсбет с едно око все още залепено за окуляра на телескопа. — Касиопея — измънка тя. — Къде отидоха всички? — попита и се отдръпна от телескопа.

Колко е тъмно!

Госпожа Дюрант седеше в гостната до лампата и навиваше кълбо вълна. Господин Клътърбък четеше „Таймс“. В дъното имаше и друга лампа, около която се бяха събрали младите дами, и там над обсипани с пайети сребристи платове проблясваха ножици в подготовка за домашното театрално представление. Господин Уъртли четеше книга.

— Да, той е съвършено прав — каза госпожа Дюрант, като се поизправи в стола си и спря да навива вълната.

И докато господин Клътърбък доизчиташе речта на лорд Ландсдаун, тя стоеше с изпънат гръб, без да докосва кълбото.

— А! Господин Фландърс — каза тя някак високомерно, сякаш се обръщаше към самия лорд Ландсдаун.

После въздъхна и продължи да навива кълбото вълна.

— Седни ей там — каза му.

Джейкъб се появи от тъмното място до прозореца, където беше крачил напред-назад. Светлината го обля, освети всяка гънка на кожата му, но нито едно мускулче не трепна по лицето му, докато седеше, загледан в градината.

— Искам да ми разкажеш за плаването — каза госпожа Дюрант.

— Добре — отвърна ѝ.

— Преди двацет години направихме същото плаване.

— Да? — пророни той и тя го изгледа строго.

„Той е невероятно притеснителен — помисли си тя, докато наблюдаваше как опипва чорапите си. — И в същото време толкова изискан.“

— По онова време... — започна тя и продължи да му разказва как са плавали... — съпругът ми, който разбираше много от ветроходство, тъй като имаше яхта още преди да се оженим... — и после колко неблагоприятно пренебрегнали съветите на рибарите, — и замалко да платим с живота си за това, но бяхме толкова горди от себе си!

И тя замахна с ръката, която държеше кълбото вълна.

— Да ви държа ли преждата? — попита Джейкъб смутено.

— Правил си го за майка си, нали? — каза госпожа Дюрант, отново го изгледа проникателно и премести чилето. — Да, така е по-добре.

Той се усмихна, но не каза нищо.

Елсбет Сидънс мина зад гърбовете им, беше преметнала нещо сребристо върху ръката си.

— Искаме — започна тя. — ... Дойдох...

И млъкна.

— Бедничкият Джейкъб — обади се госпожа Дюрант тихо, сякаш го беше познавала, откакто се е родил. — Ще те убедят да играеш в пиесата им.

— Как само ви обичам! — каза Елсбет и коленичи до стола на госпожа Дюрант.

— Дай ми преждата — подкани го госпожа Дюрант.

— Ще дойде... ще дойде! — извика Шарлот Уайлдинг. — Спечелих баса!

— Има още един грозд малко по-нависоко — каза Клара и изкачи още едно стъпало на стълбата.

Джейкъб държеше стълбата, докато тя се протегна да достигне грозда, който висеше високо на асмата.

— Успях! — каза тя и преряза дръжката на грозда.

Изглеждаше полупрозрачна, бледа, прелестна, красива там, между листата на асмата, между белите и червените гроздове, светлината кръжеше над нея на пъстроцветни петна. Върху една дъска бяха наредени здравец и бегонии в саксии; корени домати пълзяха по стената.

— Листата имат нужда от изрязване, за да се разрежат — каза тя и едно зелено листо, разперено като човешка длан, се завъртя и падна надолу покрай главата на Джейкъб.

— Вече има повече, отколкото мога да изям — каза той и погледна нагоре.

— Струва ми се пълен абсурд... — започна Клара — да се връщаш в Лондон...

— Така е — отвърна Джейкъб твърдо.

— Тогава... — продължи Клара — трябва да дойдеш следващата година, но за по-дълго — каза и отрязва още едно листо от асмата, ей така, напосоки.

— Ако... ако...

Едно дете изтича покрай оранжерията, викаше силно. Клара слезе внимателно от стълбата с кошницата грозде.

— Един грозд бяло и два червено — каза тя, после ги зави с две големи листа, а те се сгушиха на топло в кошницата.

— Беше ми много приятно — каза Джейкъб и погледна към оранжерията.

— Да, наистина, и на мен — отвърна му тя малко отнесено.

— О, госпожице Дюрант — каза той и взе кошницата с гроздето; но тя просто го отмина и се отправи към вратата на оранжерията.

„Твърде добър си, твърде добър“ — помисли си тя за Джейкъб и си рече, че не, той не бива да ѝ казва, че я обича. Не, не и не.

Децата се въртяха в кръг близо до вратата, подхвърляха разни неща във въздуха.

— Малки дяволчета! — извика им тя. — С какво се замерят? — обърна се към Джейкъб.

— Май с глави лук — отвърна ѝ Джейкъб и ги изгледа, без да помръдне от мястото си.

— Джейкъб, не забравяй, идущия август — каза госпожа Дюрант, докато се ръкуваше с него на терасата, където цъфналите обички бяха увиснали като истински обеци зад ухото ѝ.

Показа се и господин Уъртли с жълти чехли, мъкнеше със себе си „Таймс“ и любезно протегна ръка напред.

— Довиждане — каза Джейкъб.

— Довиждане — повтори той.

— Довиждане — каза още веднъж.

Шарлот Уайлдинг отвори със замах прозореца на спалнята си и се провикна:

— Довиждане, господин Джейкъб!

— Господин Фландърс! — извика господин Клътърбък и опита да се надигне от плетения стол. — Джейкъб Фландърс!

— Късно е, Джоузеф — подхвърли му госпожа Дюрант.

— Не и за мен, не и за да ми позира — обади се госпожица Елиът и разтвори триножника си на ливадата.

[1] Сили е името на островна група от около 140 островчета, разположени близо до югозападните брегове на полуостров Корнуол. — Б.пр. ↑

[2] Въпросната книга („Doomsday Book“) представлява регистър, в който са били вписани всички английски владения. Съставена е по

заповед на Уилям Завоевателя през 1086 г. — Б.пр. [↑](#)

V

— Според мен — каза Джейкъб и извади лулата от устата си — това е Вергилий — и като побутна стола си назад, отиде до прозореца.

Най-бесните шофьори в света, без съмнение, са шофьорите на пощенските коли. След като пое надолу по Ламс Кондит Стрийт, червеният фургон зави зад ъгъла край пощенската кутия по такъв начин, че закачи бордюра и стресна малкото момиченце, което стоеше на пръсти пред нея; то вдигна очи хем уплашено, хем с любопитство. Закова се с ръка вече пъхната в отвора на пощенската кутия, после пусна писмото и хукна да бяга. Рядко се случва да съзерцаваш със смущение малко, вдигнало се на пръсти момиченце; по-често това притеснение идва от някое камъче в обувката, което дори не ти се навежда да махнеш — такива са чувствата ни, и така... — Джейкъб се обърна към шкафа с книги.

Преди много години заможни хора са живели тук и след полунощ на връщане от клуба „Корт“ са подхващали атлазените си поли и са заставали под украсените с дърворезба порти, докато лакеят, сепнат в съня си, се надигал от проснатия на пода дюшек и забързано, закопчавайки горните копчета на жилетката си, им отварял да влязат. Силният дъжд през осемнайсети век шуртял в канавката. Саутхамптън Роу обаче е забележителна най-вече с това, че там винаги можеш да срещнеш човек, който се опитва да продаде костенурка на някой шивач^[1]. „Ама вижте окраската й, сър, като облечена в туид е; знатният господин сигурно търси нещо да му хване окото, нали така, сър; освен това, сър, да знаете, много чисти животинки са!“ И се надпреварват да показват костенурките си.

На ъгъла на Оксфорд Стрийт при „Мюди“ всички червени и сини мъниста са се нанизали в редица. Моторните омнибуси са попаднали в задръстване. Господин Сполдинг, тръгнал към центъра, се заглежда в господин Чарлс Бъджън, който е поел към „Шепърдс Буш“^[2]. Близостта на омнибусите дава възможност на пътниците отвън да се заглеждат един друг в лицата си. Малцина обаче се възползват от нея.

Всеки е потънал в собствените си мисли. Всеки носи в себе си своя отминал живот като страниците на книга, която знае наизуст и на която приятелите му могат да прочетат само заглавието, Джеймс Сполдинг или Чарлс Бъджън, а пътниците, които се движат в обратната посока, не могат и това да видят, само едно „човек с рижи мустаци“ или „млад мъж със сиви дрехи пуши лула“. Октомврийското слънце е огряло всички тези мъже и жени, които седят неподвижно; малкият Джони Стърджън се възползва от възможността да се спусне по стълбата, понесъл огромен мистериозен пакет, и промъквайки се на зигзаг между колелата, стига тротоара, започва да си подсвирква някаква мелодия и скоро се изгубва от погледа... завинаги. Омнибусите се заклащат, потеглят и всеки един от пътниците усеща облекчение от факта, че малко по малко се приближава към края на своето пътуване, въпреки че някои от тях не са далеч от мисълта да отминат ангажимента си, съблазнени от пържола или кървавица, от питие или игра на домино в запушения тъгъл на някое градско заведение. О, да, човешкият живот се чувства много благоразположен, стига да се намира на втория етаж на омнибус в „Холбърн“, когато полицаят вдига ръка, слънцето напича гърба ти и ако изобщо съществува нещо такова като пашкул, в който да се затвориш и да се усамотиш в себе си, ето, това е мястото — на брега на Темза, където се събират големите улици, и катедралата „Сейнт Пол“, като спираловидната черупка на гърба на охлюв, те очаква. Джейкъб слезе от омнибуса, помота се на стъпалата отпред, погледна часовника си и най-накрая реши да влезе... Трудно ли е? Да. Тези промени в настроението ни изхабяват.

Вътре е мрачно, обитавано от призраци от бял мрамор, на които органът не спира да припява. Да изскърца подът под някоя обувка, това е нещо непроситимо; после порядъкът, който цари, дисциплината. Църковният служител с жезъла си въдворява ред. Свети и сладки са хрисимите хористи с ангелски лица. Покрай мраморните плещи, през заключените пръсти вечно се носи тихата извисена мелодия на гласове и орган. Вечно звучи реквием — упокой. Уморена от това да жули стъпалата на застрахователната компания „Пруденшъл“, което прави цяла година, госпожа Лиджет седна да си отдъхне точно под гроба на Великия херцог^[3], скръсти ръце и остана така с полузатворени очи. Прекрасно място, където една възрастна жена може да си почине, точно до кокалите на Великия херцог, чиито победи не означаваха

нищо за нея, чието име тя не знаеше, въпреки че на излизане от катедралата никога не забравя да се поклони пред малките ангели на отсрещната стена и мислено да пожелае такава гробница и за себе си, тъй като кожената завеса на сърцето ѝ се е разтворила широко и в него на пръсти са се промъкнали мисли за отмора и покой, за нежни мелодии... През ума на стария Спайсър обаче, който търгува с юта, подобни мисли изобщо не минават. Колкото и да е странно, през последните петдесет години той изобщо не беше стъпвал в „Сейнт Пол“, въпреки че прозорците на кантората му гледаха право в църковния двор. „Това ли било? Просто едно старо, мрачно място... Къде е гробът на Нелсън^[4]? Е, сега нямам време... пак ще дойда... да не забравя да пусна монета в кутията за дарения... Навън дали вали, или грее? Ех, няма да миряса това време!“ Децата бавно се разпиляват, пръсват се едно по едно, църковният служител се опитва да ги спре... едно по едно... мъж, жена, мъж, жена... момче, вдигат очи нагоре, свиват устни, една и съща сянка докосва едни и същи лица; кожената завеса на сърцето се отваря широко.

От стъпалата на „Сейнт Пол“ нищо не изглежда по-сигурно от това, че на всеки човек като по чудо са осигурени палто, пола и обувки; освен това доход и неща от първа необходимост. Само Джейкъб, понесъл в ръце „Византийската империя“ на Финли, която беше купил в Лъдгейт Хил, изглеждаше малко по-различен; защото в ръката си носеше книга, която точно в девет и половина ще отвори край камината и ще я зачете, както няма да направи нито един от това тук множество. Те нямат къщи. Улиците им принадлежат, магазините, църквите, техни са безбройните редакции, удълженото работно време в светещите кантори, фургоните са техни и железопътната линия, праметната над улицата. Ако се загледате отблизо, ще видите, че трима възрастни мъже са застанали на разстояние един от друг и пускат паяци да се състезават по тротоара, сякаш улицата е домашната им гостна, а тук, облегната на стената, една жена се е втренчила в празното пространство, праметнала връзки за обувки върху протегнатата си ръка, но не подканя никого да си купи. Афишите също са техни, и изписаните върху тях новини. Град разрушен, състезанието е спечелено. Народ от бездомници обикаля под небето, чието синьо или бяло е закрито от платнен покрив със стоманени стружки и конски фъшкии, стрити на прах.

Ето там, под зеления абажур, с глава приведена над бял лист, господин Сибли преписва цифри в голяма тетрадка; върху всяко бюро, което се вижда, досущ като някакъв фураж се издига купчина хартии, дневната дажба, която бива бавно изгълтвана от трудолюбивото перо. Безчет палта с приемливо качество висят празни цял ден в коридорите, но щом удари шест, всяко надлежно се изпълва и малките фигури, разделени на панталони или сплътсени в обща маса, поемат рязко с отривисти движения напред по тротоара, после изчезват в мрака. Под плочника прокопани дълбоко в земята тунели, облицовани с жълта светлина, не спират да ги пренасят в тази или онази посока и огромни букви върху емайлрани табелки указват в подземие то парковете, площадите и авенютата от горния свят. „Марбъл Арч“... „Шепърдс Буш“... за повечето „Арч“ и „Буш“ си остават просто едни бели букви върху синя основа. Но после идват „Актън“, „Холоуей“, „Кенсъл Райз“, „Каледониън Роуд“ и името вече означава магазини, където пазаруваш, и къщи, една от които, ей там вдясно, с онези поникнали направо от паважа дървета с окастрени корони, има квадратен прозорец, перде и спалня.

Слънцето отдавна е залязло, една сляпа жена седи на сгъваемо столче с гръб към каменната стена на банката „Юниън&Смит“, здраво стиска в прегръдката си кафеникав помияр и пее колкото ѝ глас държи, не проси медни монети, не, пее от дълбините на веселото си, диво сърце — греховното ѝ оцавено сърце, — защото детето, което идва да я прибере, е плод на греха ѝ и би трябвало да е в леглото си зад спуснати завеси, вече заспало, вместо да стои под уличната лампа и да слуша неистовата песен на майка си, която седи с гръб към банката и не проси медни монети, а пее и притиска помияра в обятията си.

Двете тръгнаха към вкъщи. Сивите камбанарии ги погълнаха; древният град, стар, порочен и внушителен. Една подир друга, овални или заострени, пробождащи небето или струпани накуп, като платноходи, като гранитни скали, камбанарии и кантори, пристани и фабрики са отрупали брега; някои вярват, че градът обича своите проститутки.

Но както изглежда, на малцина е дадено високо обществено положение. От всички карети, които излизат изпод арката на Операта, нито една не поема на изток, а когато малкият крадец е спипан на пазарния площад, нито един в бяло и черно, нито една розова вечерна

рокля не препречва пътя, не спира с ръка върху вратата на каретата, за да помогне или осъди... въпреки че лейди Чарлс, прави ѝ чест, въздиша тъжно, докато изкачва стъпалата у тях, взема Тома Кемпийски^[5], но не заспива, тъй като обсебеният ѝ ум се лута и рови в сложността на нещата. „Защо? Защо? Защо?“, не спира да въздиша. Май е по-добре да се върнеш пеш от Операта. Умората е най-доброто лекарство за сън.

Есенният сезон беше в разгара си. Два пъти в седмицата Тристан пее, стиснал под мишница пътниското си одеяло, а Изолда маха с бяла кърпа в удивителен синхрон с диригентската палка. Навсякъде в залата се виждат розови лица и бляскави гърди. Когато кралска ръка, чието тяло остава невидимо, се протяга и взема букет от червени и бели цветя, поставен върху червения парапет на ложата, изведнъж кралицата на Англия започва да изглежда като име, за което си струва да умреш. Красотата във всичките ѝ оранжерийни варианти (има и по-лошо) е разцъфтяла в ложа подир ложа; и въпреки че не се споменава нищо дълбокомислено или важно, въпреки че по общо съгласие умът е напуснал красивите устни още по времето на смъртта на Уолпол... или във всеки случай, когато Виктория^[6] се спуснала по нощница да приветства министрите си, устните (през театрален бинокъл) си оставаха червени и прелестни. Плешиви знатни мъже с позлатени дръжки на бастуните си се разхождат по алените пътеки между редовете на партера и прекъсват разговорите си с онези горе в ложите чак след като светлините угаснат и диригентът, който първо се покланя на кралицата, после на плешивите знаменитости, изпълва снага и вдига палката си.

Двете хиляди сърца в полумрака се унасят в спомени и надежди, странстват в мрачни лабиринти; Клара Дюрант мислено се сбогува с Джейкъб Фландърс и вкуси сладостта на смъртта, или по-точно на нейното изображение; госпожа Дюрант, седнала зад нея в тъмнината на ложата, въздъхна шумно; господин Уъртли се понамести, седеше зад съпругата на италианския посланик и си мислеше, че Брангена^[7] е малко пресипнала; а горе, в галерията, на много футове над главите им Едуард Уитакър тайничко извади фенерче, за да погледне миниатюрната си партитура, и... и...

Накратко казано, наблюдателят се задушава от наблюдения. И само колкото да попречат на хаоса да ни задуши, природата и

обществото заедно са създали система на класификация, която представлява самата простота; първи редове на партера, ложи, амфитеатър, галерия. Калъпите се изпълват всяка вечер. Не е нужно да се уточняват детайлите. Но трудността остава — човек няма избор. Защото, макар и аз да нямам никакво желание да бъда кралица на Англия — или може би само за малко, — с удоволствие бих седяла до нея; бих слушала клюки лично от устата на министър-председателя или на някоя графиня, която ще ми разказва за зали и градини; в крайна сметка обаче строгите фасади на почитаемите люде скриват кода им на поведение; но защо е тази непроницаемост? А после, след като свали отличителната си шапка, колко странно е да приемеш дори само за миг, че той — който и да е — е мъж достоен и храбър, че е управлявал Империята; да си спомниш, докато Брагена пее, фрагменти от Софокъл или за миг да ти се привидят, докато пастирът надува кавала си, мостове и акведукти. Но не — налага ни се да избираме. Никога необходимостта от това не е била по-неотложна! или такава, която води след себе си по-голяма болка и по-сигурни нещастия; защото, където и да седна, ще умра в изгнание. Уитакър в квартирата си под наем, лейди Чарлс — в голямата си богаташка къща.

Когато операта свърши, млад мъж с нос като на Уелингтън, който бе седял на място от седем шилинга и шест пени, заслиза по каменните стъпала така, сякаш все още се чувстваше далеч от тълпата, още под въздействието на музиката.

В полунощ на вратата на Джейкъб Фландърс се почука.

— По дяволите! — извика той. — Точно ти ми трябваш!

И без повече да се суетят, двамата откриха стиховете, които той беше търсил цял ден, само че те се оказаха не на Вергилий, а на Лукреций.

— Да, това би трябвало да го стресне — каза Бонами, когато Джейкъб спря да чете.

Джейкъб беше развълнуван. За пръв път четеше есето си на глас.

— Проклетата свиня! — каза той пресилено, но иначе похвалата се запечата в ума му.

Професор Бултийл от Лийдс беше направил ново издание на Уичърли^[8], без дори да спомене, че е премахнал няколко нецензурни

думи и няколко нецензурни фрази, като по този начин направо беше изкормил написаното, без дори да благоволи да го отбележи със звездичка. Престъпление — заяви Джейкъб, — злоупотреба, превзетост, лъжлив морал, издаващ похотлив ум и отвратителен характер. Цитира Аристофан и Шекспир. Съвременният живот е обречен. Една голяма пиеса е представена с професорски претенции, превръщайки Лийдс от седалище на науката в нещо достойно за презрение. Най-странното е, че тези млади мъже бяха свършено прави — странно, но дори още като преписваше на чисто страниците си, Джейкъб знаеше, че никой никога няма да ги публикува, и точно това се случи. „Фортнайтли“, „Кънтемпоръри“ и „Найнтийн сенчъри“ му върнаха ръкописа и Джейкъб го хвърли в черния сандък, в който държеше писмата от майка си, старите си спортни панталони и други писъмца с корнуолско клеймо. Капакът затвори истината под себе си.

Черният дървен сандък, върху който все още личеше името му, изписано с бяла боя, стоеше между високите прозорци в гостната. Отдолу минаваше улицата. Без съмнение, спалнята се намираше отзад. Мебелите — три плетени стола и маса със сгъваеми крила — идваха от Кеймбридж. Тези къщи (госпожа Уайтхорн, дъщерята на госпожа Гарфит, беше хазайката на въпросната) са били построени горе-долу преди сто и петдесет години. Стаите приятни на вид, таваните високи; над портала обикновено има дърворезба, изобразяваща роза или череп на овен. Осемнайсети век си има своята изисканост. Дори лампериите в малиноворозов цвят си имат своята изисканост...

„Изискан“ — беше казала госпожа Дюрант, че Джейкъб Фландърс е „толкова изискан“. „Невероятно притеснителен“ и в същото време „толкова изискан“. Когато го видиш за пръв път, това несъмнено е думата, която го описва най-добре. Излегнал се е в креслото, изважда лулата от устата си и се обръща към Бонами:

— Относно тази опера (защото бяха приключили с нецензурните думи). Този приятел Вагнер...

„изисканост“ беше една от думите, която съвсем естествено ти идва наум, но ако се загледаш в него, ще ти е много трудно да определиш кои места в Операта са за него — партера, галерията или първи балкон. Писател ли е? Не, липсваше му самочувствие. Художник? Имаше нещо във формата на ръцете му (по майчина линия беше наследник на род, известен със своята древност и неясно

минало), което говореше за добър вкус. После устата му... но едно е сигурно — от всички безсмислени занимания това изброяване на нечийи черти е най-безсмисленото. Една дума е достатъчна. Но ако човек не може да я намери?

„Харесвам Джейкъб Фландърс — написа в дневника си Клара Дюрант. — Той е толкова неземеен. Не си придава важност и пред него човек може да каже каквото си поиска, макар и да е страшен, защото...“ Но господин Летс^[9] не оставя много място в тефтерите си от по един шилинг. То и Клара не беше човек, който ще злоупотребява със свободната си сряда. Скромна, най-честна от всички жени! „Не, не, не — въздъхна тя, застанала на прага на зимната градина, — не престъпвай... не разваляй“ — какво? Нещо безкрайно прекрасно.

Но от друга страна, това е само езикът на млада жена, при това жена, която обича или по-скоро се въздържа да обича. Искаше ѝ се моментът да продължи завинаги точно такъв, какъвто беше през онази юлска утрин. Но моментите нямат това свойство. Сега например Джейкъб разказваше история за някаква разходка, която си беше направил, и за една кръчма, която се наричала „Разтропаната тенджерка“, която, ако се имало предвид името на съдържателката... Всички се заприваха от смях. Шегата беше неприлична.

Тогава Джулия Елиът каза „мълчаливият млад мъж“ и тъй като е жена, която обядва с министър-председатели, без съмнение, искаше да каже: „Ако иска да напредне в живота, ще трябва да си развърже езика“.

Тимоти Дюрант се въздържа от коментар.

Домашната прислужница откри с удоволствие, че е щедро възнаградена.

Мнението на господин Сопуит се оказа точно толкова сантиментално, както и това на Клара, макар и изразено далеч по-умело.

Бети Фландърс гледаше с романтично око на Арчър и с нежност на Джон; съвсем безпричинно обаче се дразнеше от липсата на сръчност у Джейкъб, когато похване нещо в къщата.

От трите момчета капитан Барфут обичаше най-много него; но ако трябваше да каже защо...

Значи, излиза, че и мъжете, и жените са еднакво неправи. Излиза, че задълбочено, безпристрастно и абсолютно честно мнение за нашите

себеподобни е нещо съвършено непостижимо. Или сме мъже, или жени. Или сме безчувствени, или сантиментални. Или сме млади, или остаряваме. Във всеки случай животът е процесия от сенки и един господ знае защо се вкопчваме в тях така ревностно и се разделяме с тях така болезнено, след като са сенки. И защо, ако това и много повече от това е вярно, тогава защо продължаваме да се учудваме, че онова, което виждаме — младия мъж в креслото под прозореца, — в сравнение с всичко друго в света ни се струва най-реалното нещо, най-стабилното и най-добре познатото ни — защо наистина? Защо, след като само миг по-късно вече не знаем нищо за него.

Такава е природата на нашето виждане. Такива са условностите на нашата любов.

(„Аз съм на двайсет и две. Наближава края на октомври. Животът е много приятен, въпреки че, за жалост, наоколо има твърде много глупаци. Човек трябва да се захване с едно или друго... Един бог знае с какво. Всичко наистина е чудесно... освен ставането сутрин и носенето на фрак.“)

— Бонами, ти какво ще кажеш за Бетховен?

(„Бонами е удивителен човек. Знае всичко, така излиза — не повече от мен, що се отнася до английската литература, но е изчел всички тия французи.“)

— Бонами, ти май ми говориш глупости. Въпреки всичко, което твърдиш, бедният стар Тенисън...

(„Истината е, че би трябвало да седна и да науча френски. В момента, предполагам, старият Барфут разговаря с майка ми. Без съмнение, тяхната връзка е доста особена. Не го виждам Бонами да дойде да ми гостува там. Проклетият Лондон!“), защото каруците вече трополяха тежко по улицата на път за пазара.

— Какво ще кажеш да се поразходим в събота?

(„Какво имам за събота?“)

Извади тефтерчето и се увери, че партито на семейство Дюрант е през следващата седмица.

Но макар и всичко това да е вярно — така си мислеше и говореше Джейкъб, — ето че кръстоса крака, напълни лулата си, отпи от уискито и пак надникна в тефтерчето си, като същевременно разроши косата си — все пак остава нещо, което така и не може да бъде споделено с втори човек, освен от самия Джейкъб. Още повече че

част от това не е Джейкъб, а Ричард Бонами — стаята, натоварените каруци, часът, точно този момент от историята. После да помислим върху въздействието на секса и как между един мъж и една жена той сякаш виси на вълни, трепетливо, така че се появява долчинка, после изниква връх, докато всъщност може би всичко е равно като длан. Дори най-точните думи приемат погрешен акцент. Но всичко винаги е някак подбуждащо, кара те целият да жужиш отвътре, като вечерна пеперуда пред входа на мистериозна пещера, дарявайки Джейкъб Фландърс с всевъзможни качества, които изобщо не притежаваше — тъй като, да, със сигурност седеше и разговаряше с Бонами, половината от това, което говореше, беше прекалено скучно, за да го повтаряме, и твърде непонятно (за непознати хора и за Парламента); онова, което остава, са до голяма степен догадки. Все пак над него сме, увиснали в трепетно очакване.

— Да — каза капитан Барфут, чукна лулата си върху горния ръб на решетката пред камината на Бети Фландърс и взе да закопчава сакото си. — Така ще ми се удвои работата, но нямам нищо против.

Вече беше станал градски съветник. Загледаха се в нощта, която по нищо не се различаваше от нощта над Лондон, само дето беше доста по-прозрачна. Църковните камбани долу, в града, биеха единайсет. Духаше откъм морето. И всички прозорци на спалните бяха тъмни — семейство Пейдж бяха заспали; семейство Гарфит бяха заспали, семейство Кранч бяха заспали, докато по това време в Лондон на Парламент Хил бяха подпалили чувелото на Гай Фокс^[10].

[1] На Саутхамптън Роу са се намирали най-известните модни шивачи, някъде към десет ателиета на тази немного дълга улица. — Б.пр. ↑

[2] Името на бедняшки квартал в покрайнините на Лондон, а и намек от страна на Вирджиния Улф, че с въвеждането на омнибусите, иначе строго разделеното на класи английско общество се смесва в тях по безпрецедентен начин — едни пътуват към финансовия център на града, други — към бедняшките му квартали. — Б.пр. ↑

[3] Тук става дума за херцог Уелингтън, чийто гроб се намира в криптата на „Сейнт Пол“, точно под централния купол. — Б.пр. ↑

[4] Гробът на Нелсън се намира в криптата на „Сейнт Пол“, също като този на херцог Уелингтън. — Б.пр. ↑

[5] Тома Кемпийски (1380–1471) — августински монах и автор на „Подражание на Христа“. — Б.пр. ↑

[6] Хорас Уолпол умира през 1797 г., а кралица Виктория се качва на престола през 1837 г. Общо взето, Операта се смята за викторианска институция. — Б.пр. ↑

[7] Прислужницата на Изолда в операта „Тристан и Изолда“ от Вагнер. — Б.пр. ↑

[8] Пиесите на Уилям Уичърли (1641–1715) третираат теми, свързани със секса, морала и фалшивите семейни ценности. Често са били осъждани като безнравствени и срамни. — Б.пр. ↑

[9] Известен по онова време производител на тефтери и дневници. — Б.пр. ↑

[10] Гай Фокс е английски войник, член на групата католически заговорници, които през 1605 г. правят неуспешен опит да вдигнат във въздуха сградата на Парламента в момент, когато вътре се намира крал Джеймс I. Това съзаклятническо дело е известно като „Барутният заговор“. — Б.пр. ↑

VI

Пламъците се разгоряха трудно.

— Виж там, „Сейнт Пол“! — извика някой.

Когато нахвърляните съчки пламнаха, Лондон грейна за миг; от другите страни на кладата имаше дървета. От лицата, които изглеждаха свежи и оживени, сякаш боядисани в жълто и червено, най-много изпъкваше лицето на едно момиче. По силата на някаква игра на разпаления огън тя изглеждаше, сякаш е без тяло. Край огъня овалът на лицето и косата ѝ се открояваха на фона на черен вакуум. Сякаш замъглени от ослепителния блясък, зелено-сините ѝ очи се бяха впили в пламъците. Всяко мускулче на лицето ѝ се бе изпънало. Така загледана, в нея имаше нещо трагично — беше между двайсет и двайсет и пет годишна.

Някаква ръка се спусна от разчертания мрак и нахлупи върху главата ѝ бяла островърха шапка а ла Пиеро. Тя поклати глава, без да откъсва поглед от огъня. Лице с бакенбарди се появи над нея. Хвърлиха два крака от маса в огъня, още наръч клонки и сухи листа. Всичко това се разпали, лумна нагоре и разкри лица, които бяха стояли доста по-назад — кръгли, бледи, гладки, брадати, някои с бомбета, всички напрегнати; показа се и „Сейнт Пол“, който се олюляваше върху неравната бяла мъгла, както и две-три източени, снежнобели кули, прилични на пожарогасител.

Пламъците се гърчеха между нахвърляните дърва и бумтяха, когато, бог знае откъде, кофи вода се изляха в изящни кухи форми, сякаш от полирани костенурски коруби; лиснаха отново, лиснаха пак, докато съскането зазвуча като рояк жужащи пчели и всички лица изчезнаха.

— О, Джейкъб — каза момичето, докато изкачваха възвишението в мрака. — Чувствам се ужасно нещастна!

Гръмогласен смях долетя откъм другите — ту силен, ту приглушен; първо от едни, после от други.

Хотелският ресторант беше ярко осветен. Гипсова глава на елен се виждаше в единия край на масата, а в другия — някакъв римски бюст, нацапан с черно и червено, за да представлява Гай Фокс, когото честваха тази нощ. Насядалите около масата бяха навързани с дълга връв от хартиени рози, така че, когато се стигна до песента „Заради отминалите дни“ и те сложиха ръце върху гърдите си, образува се розово-жълта ивица, която се надигаше вълнообразно по цялата дължина на масата. Огромно количество зелени винени чаши се доляха. Млад мъж се изправи на крака, Флоринда взе една от лилавите топки, които украсяваха масата, и се прицели в него. Топката се пръсна на парчета.

— Чувствам се ужасно нещастна! — каза тя и се обърна към Джейкъб, който седеше до нея.

Цялата маса се затича, като на невидими крака, към единия край на стаята и от латерна, заметната с червен плат и украсена с две саксии хартиени цветя, се разля валс.

Джейкъб не умееше да танцува. Стоеше, облегал на стената, и пушеше лула.

— Смятаме — една от танцуващите двойки се откъсна от останалите, направи дълбок реверанс пред него и продължи, — че вие сте най-красивият мъж, когото някога сме виждали.

После окичиха главата му с хартиени цветя. След това пък някой домъкна отнякъде бял стол с позлата и го накара да седне. Минавайки край него, хората обсипваха плещите му със стъклени гроздове, докато заприлича на фигурата на носа на разбит кораб. Тогава Флоринда се настани в скута му и скри лице в платнената му жилетка. Той я прегърна с една ръка, докато с другата държеше лулата си.

— Сега да си поговорим — каза Джейкъб, хванал под ръка Тимоти Дюрант, докато крачеха по Хавърсток Хил между четири и пет сутринта на шести ноември — за нещо смислено.

Древните гърци — да, за това беше разговорът — как, когато всичко е казано и сторено, когато човек е оплакнал устата си с всички литератури на света, включително китайска и руска (но тези славяни, те не са достатъчно цивилизовани), остава само вкусът от древните гърци. Дюрант цитира Есхил, Джейкъб — Софокъл. Вярно е също така, че никой грък не би ги разбрал, нито професор би се въздържал да не изтъкне, че... Няма значение; за какво друго е гръцкият, ако не за

да бъде рецитиран с цяло гърло призори на Хавърсток Хил? Още повече че Дюрант не е чувал гръцкия на Софокъл, нито Джейкъб — гръцкия на Есхил. Обичаха да се фукат, да ликуват; и на двамата им се струваше, че са прочели всички книги на света, че са познали всеки грях, страст и радост. Цивилизациите стояха в кръг около тях като цветя, които чакат да бъдат откъснати. Вековете се плискаха в краката им като вълни, подканящи мореплавателите. Загледани във всичко онова, което се мержелееше в мъглата — уличните лампи, лондонските сенки, — двамата млади мъже гласуваха единодушно в полза на старите гърци.

— По всяка вероятност — каза Джейкъб — ние сме единствените хора в света, които знаят какво са искали да кажат гърците.

Пиха кафе в малко заведение с лъснат до блясък самовар и с малки лампички, които горяха по протежение на целия тезгях.

Собственикът, след като реши, че Джейкъб трябва да е някакъв военен, му разказа за момчето си на служба в Гибралтар, а Джейкъб наруга британската армия, после възхвали херцог Уелингтън. И отново поеха надолу по хълма, обсъждайки древните гърци.

Като се замисли човек, странно нещо е тази любов към гърците, която разцъфтява в такава неяснота, изопачена и обезкуражена, но ето я изскача най-ненадейно, особено на излизане от препълнени зали или след пресищане с пресата, или когато луната заплува между вълнисти възвишения, или пък в кухни, бледи, безплодни лондонски дни като нещо по-особено, като бляскаво острие и винаги като чудо. Джейкъб не знаеше повече гръцки, отколкото му трябваше за пиесите, които изчиташе, сричайки. Древната история изобщо не познаваше. Въпреки това, докато обикаляше Лондон, му се струваше, че именно те, двамата, карат плочите на тротоара да отекуват чак до Акропола и че ако Сократ ги види да идват, ще се надигне и ще ги посрещне с „моите добри приятели“, тъй като цялата атмосфера в древна Атина му беше близка — свободна, дръзка, жизнерадостна... Тя започна да го нарича Джейкъб, без да му поиска разрешение. Беше седнала в скута му. Така са правили всички добри жени в епохата на древните гърци.

В този момент във въздуха проехтя колеблив, трепетлив и скръбен вопъл, на който май силата не достигна да се разгърне докрай,

но доста се проточи; при този звук вратите в задните улички се отвориха като една; работниците поеха на път.

Флоринда беше болна.

Госпожа Дюрант, измъчвана, както обикновено, от безсъние, сложи отметка в полето до едни определени стихове в „Ад“.

Клара спеше със заровена във възглавницата глава; върху тоалетката ѝ се виждаха раздърпани рози и чифт дълги бели ръкавици.

Все още с островърхата бяла шапка а ла Пиеро върху главата си, на Флоринда ѝ прилоша.

Спалнята беше най-доброто убежище след подобни катастрофи — евтино, с цвят на горчица, полутаванско помещение, полустудио, странно декорирано със сребърни картонени звезди, с шапки, каквито носят жените в Уелс, и молитвени броеници, увесени върху газовите конзоли. Що се отнася до историята на Флоринда, името ѝ било дадено от художник, който с него искал да покаже, че цветът на нейното моминство е все още неоткъснат. Както и да е, беше останала без фамилно име, а вместо родители имаше само една снимка на надгробна плоча, под която, както казваше, бил погребан баща ѝ. Понякога изтъкваше големината ѝ, а мълвата твърдеше, че бащата на Флоринда умрял от прекомерен растеж на костите, който с нищо не успели да спрат; и както майка ѝ се радвала на доверието на кралски капитан, така и самата Флоринда от време на време се правела на принцеса, но предимно на пияна глава. Така изоставена, на всичкото отгоре и красива, с тъжни очи и устни като на малко дете, тя говореше повече на тема девственост, отколкото останалите жени; или я била изгубила предишната нощ, или си я пазела като безценно съкровище — според това с кой мъж разговаря. Но винаги ли разговаряше само с мъже? Не, имаше си и своя душеприказчица: Мама Стюарт. Стюарт, както дамата обичаше да изтъква, е име на кралски род; но какво означаваше това и с какво се занимаваше самата тя, никой не знаеше; единствено известно беше, че всяка сутрин в понеделник госпожа Стюарт получаваше пощенски запис, че има папагал, че вярва в прераждането на душата и умее да гледа на чаени листа. Мръсен евтин тапет — на това приличаше тя в сравнение с непорочната чистота на Флоринда.

Сега Флоринда плачеше, прекара целия ден в обиколки из града; спря в Челси да погледа течението на реката; мотаеше се по

търговските улици; в омнибусите отваряше чантата си, за да се напудри; четеше любовни писма, които подпираше на каничката за кафе в кафенетата ABC; откри парченце стъкло в една захарница и вдигна скандал на келнерката, че искат да я убият; твърдеше, че всички млади мъже я зяпат, а на свечеряване установи, че бавно се шляе по улицата на Джейкъб, когато изведнъж ѝ хрумна, че този мъж Джейкъб ѝ харесва повече от разни мръсни евреи, и седнала на масата му (докато той преписваше на чисто есето си за „Етика на непристойното“), свали ръкавиците си и му каза как Мама Стюарт я беше цапардосала по главата с калъфа за чайника.

Джейкъб беше приел думите ѝ за девствеността за чиста монета. Седнала край откритата камина, тя не спираше да плямпа за известни художници. Спомена и гроба на баща си. Буйна, крехка и красива — така изглежда, помисли си Джейкъб, също като жените в Древна Гърция; това е животът; той е мъжът, а Флоринда — девственицата.

Тя си тръгна, стиснала една от поемите на Шели под мишницата си. Чувала съм, беше му казала тя, госпожа Стюарт често да споменава това име.

Прелестни са простодушните. Да вярваш, че самото момиче е нещо повече от лъжите, които изрича (Джейкъб не беше чак толкова глупав, че да вярва безрезервно); да се дивиш завистливо на незакотвения живот, в сравнение с който собственият ти изглеждаше заседнал, дори монашески; да имаш подръка ефикасно средство против всяка болест на душата — „Адонаис“^[1], пиесите на Шекспир; да си представяш приятелството като нещо въодушевено от нейна страна и нещо закрилническо — от твоя, но запазило равенството помежду ви, защото жените, мислеше си Джейкъб, са съвсем същите като мъжете, тогава подобно простодушие е наистина прекрасно и в крайна сметка може би не чак толкова глупаво.

Когато същата нощ Флоринда се прибра у дома, тя първо си изми косата, после си похапна от шоколадовите бонбони с крем и накрая разгърна Шели. Вярно, почувства се ужасно отегчена. Какво, за бога, се разказва тук? Едва успяваше да убеди себе си, че първо трябва да изчете страницата и чак тогава да си вземе още един бонбон. Но ето че заспа. Нали беше имала дълъг ден. Мама Стюарт я беше цапардосала с калъфа за чайника; по улиците се виждаха невероятни гледки и макар Флоринда да беше напълно невежа и никога нямаше да се научи да

тълкува правилно дори любовните писма, които получаваше, на нея въпреки всичко не ѝ липсваха чувства, харесваше едни мъже повече от други и се беше оставила изцяло на каквото дойде в този живот. Дали е девствена, или не, беше въпрос без каквото и да било значение. Освен ако не беше единственото нещо от значение.

Джейкъб се почувства неспокоен, когато тя си тръгна.

Цяла нощ мъже и жени обикаляха известните свърталища. На път за вкъщи окъснените виждаха сенки на фона на транспарантите дори в най-порядъчните квартали. Нито едно парче сняг или парцал мъгла не бяха лишени от присъствието на любовни двойки. Всички пиеси въртяха един и същ сюжет. Куршум в главата в хотелски спални — разиграваха темата всяка вечер^[2]. Дори тялото да се спаси от осакатяване, сърцето рядко остава невредимо. В театрите не се обсъждаше почти нищо друго, както и в популярните романи. Въпреки това продължаваме да твърдим, че това няма никакво значение.

Дали Шекспир, или „Адонаис“, Моцарт или епископ Бъркли — изберете когото пожелаете, — фактът се прикрива и за повечето от нас вечерите минават съвсем порядъчно или само с онзи трепет, който издава змията, когато се плъзга в тревите. Но и самото прикриване е достатъчно да разсее ума от книгата и музиката. Ако Флоринда имаше повече ум в главата си, тя би могла да разчете нещата по-ясно от нас. Тя и подобните ѝ обаче разрешават този проблем всяка нощ, като го свеждат до нещо като най-обикновено измиване на ръцете преди лягане, и тогава единствената трудност, която остава, е дали предпочиташ топла, или студена вода, а когато и това бъде уточнено, умът може да продължи да си гледа работата, необезпокояван от нищо.

Докато вечеряше, Джейкъб изведнъж се сети и с почуда се размисли дали тя наистина има ум в главата.

Седяха на малка маса в ресторант.

Флоринда беше забила острите си лакти в масата и бе подпряла брадичката си с две ръце. Наметката се беше свлякла зад гърба ѝ. Появи се в златисто и бяло с ярки мъниста, лицето ѝ се подаваше от тялото като разцъфнало цвете, самата невинност, почти без грим, очите ѝ се оглеждаха наоколо честно и открито, погледът ѝ бавно се премести върху Джейкъб и остана там. Тя се разбъбри:

— Нали знаеш онзи голям черен сандък, който австралиеца остави в стаята ми преди толкова време?... Според мен кожените палта състаряват жената... Ето го, пристига и Бехщайн... Джейкъб, чудя се как ли си изглеждал като малък. — Отхапа малко парченце от хляба и го изгледа. — Джейкъб, приличаш на някоя от онези статуи... Според мен в Британския музей има чудесни неща, нали? Много прекрасни неща... — говореше с мечтателен глас.

Заведението се изпълваше с хора; ставаше все по-топло. Разговорът в ресторант е като замаян разговор между сомнамбули, в толкова много неща се заглеждаш — толкова голям шум — разговорите на другите. Възможно ли е някой да подслушва? О, не, никой не бива да подслушва нас.

— Съвсем в стила на Елън Нейгъл... това момиче... — и така нататък.

— Откакто те познавам, Джейкъб, чувствам се ужасно щастлива. Ти си толкова добър.

Заведението продължаваше да се пълни, разговорите ставаха все по-гръмогласни, ножовете тракаха все по-шумно.

— Нали разбираш, онова, което я кара да говори такива неща, е...

Тя млъкна. Както и всички други.

— Утре... неделя... гадно... ти ми кажи... тогава се махай!

Тряс! И тя изфуча навън.

Случи се на съседната маса, гласът се издигаше все по-високо и пискливо. Изведнъж жената събори всички чинии на пода. Мъжът остана сам. Всички ги гледаха. И тогава:

— Е, скъпи, не е прилично да седим и да ги зяпаме. Какво изпълнение само! Чу ли я какво каза? Божишко, той стои като кръгъл глупак! За някаква дреболия, предполагам. Виж, цялата горчица отиде върху покривката. Келнерите хихикат.

Джейкъб се загледа във Флоринда. Докато се хранеше, долови в лицето ѝ, така му се стори, нещо свършено безмозъчно.

Изфуча навън, черната жена с танцуващото перо в шапката си.

Трябваше все пак да отиде някъде. Нощта не е бурен черен океан, в който да потънеш или да се носиш като звезда. Всъщност беше влажна ноемврийска нощ. Лампите на „Сохо“ хвърляха големи мазни петна от светлина върху тротоара. Страничните улички бяха

достатъчно тъмни, за да скрият мъж и жена, облежнати в някой вход. Една жена се отскубна, когато Джейкъб и Флоринда приближиха.

— Изпусна си ръкавицата — каза Флоринда.

Джейкъб изтича и ѝ я подаде.

Тя го обсипа с благодарности, после се върна обратно и пак изпусна ръкавицата на същото място. Но защо? За кого?

Междувременно къде отиде другата жена? А мъжът?

Уличните лампи не хвърляха светлина достатъчно надалеч, за да се види. Гласовете — сърдити, похотливи, отчаяни, страстни — кънтяха като от затворени в клетка зверове нощем. Само че тези гласове не бяха затворени в клетка, не бяха на зверове. Спри някого, попитай го за пътя и той ще ти каже, но ти се боиш да го направиш. От какво се страхува човек? — от човешкия поглед. Изведнъж тротоарът се стеснява, бездната се разширява. Ето! И двамата изчезнаха в нея — и мъжът, и жената. По-нататък, изтъквайки най-безцеремонно своята похвална стабилност, един пансион зад незапердените си прозорци излага на показ всички доказателства за твърдата непоклатимост на Лондон. Там, облени в светлина, са се разположили в бамбукови столове облечените като дами и господа. Вдовиците на бизнесмени демонстрират най-старателно, че са свързани със съдии. Съпругите на търговците на въглища бързат да уточнят, че бащите им са разполагали с карети. Прислужник внася кафето и една кошничка с плетиво трябва да бъде отместена. И така, отново в мрака, отминавайки тук момиче, което предлага себе си, там жена, която предлага кибрит, отминавайки избълваната от метростанцията тълпа, жени с кърпи на главата, после отминавайки единствено затворени врати с дърворезба над портала и самотни полицаи, Джейкъб и увисналата на ръката му Флоринда стигнаха до неговата стая, запалиха лампата и не си казаха нищо.

— Не ми харесваш, когато изглеждаш така — обади се Флоринда.

Проблемът е неразрешим. Тялото е впримчено в ума. Красотата върви ръка за ръка с глупостта. Тя седи, загледана в камината, също както беше гледала към счупеното бурканче горчица. Въпреки че пишеше в защита на непристойното, Джейкъб много се съмняваше дали харесва срещите с неговите естествени прояви. У него имаше

някакъв вроден атавизъм, който го влечеше към мъжките общества, уединените стаи и творбите на класиците; беше готов да излее гнева си срещу всеки, дръзнал да наруши този негов живот.

Флоринда сложи ръка на коляното му.

В края на краищата вината не беше нейна. Но мисълта го натъжи. Не катастрофите, убийствата, смъртта и болестите ни състаряват и убиват, а начинът, по който хората гледат и се смеят, и тичат нагоре по стълбите в омнибусите.

Пред една глупава жена обаче всяко оправдание минава. Той ѝ каза, че го боли глава.

Но когато тя го погледна тъпо, отчасти досещайки се, отчасти разбирайки го, докато се извинява и казва, както беше казал и той, „Вината не е в мен“ — изправено, красиво тяло, лицето ѝ под шапката като раковина, — тогава изведнъж го осени мисълта, че от манастирите и от класиците няма никаква полза. Проблемът е неразрешим.

[1] „Адонаис“ е елегия за смъртта на Джон Кийтс от Пърси Биш Шели (1792–1822), писана в Пиза и публикувана през същата 1821 г., когато умира Кийтс. Самият Шели умира на следващата година.

Откъси от елегията са преведени на български от Цв. Стоянов. — Б.пр. ↑

[2] Очевиден намек за влиянието на Ибсен върху английската драма от този период, когато темата за брачните раздори става изключително злободневна. — Б.пр. ↑

VII

По същото време една фирма, която търгуваше с Изтока, извади на пазара дребни книжни цветя, които, пуснати във вода, се отваряха. И тъй като съществуваше обичаят да се използват купички за изплакване на пръстите след ядене, новото откритие намери чудесно приложение. В тези закътани езерца малките пъстри цветчета плаваха и се поклащаха, носеха се по гладките дипли на вълничките, а понякога потъваха и оставаха да лежат върху стъкленото дъно като морски камъчета. Съдбата им се наблюдаваше с интерес от вторачените погледи на красиви очи. Със сигурност само голямо откритие може да доведе до единение на сърцата и създаването на дом. Е, същото можеше да се каже и за книжните цветя.

Но не бива да се смята, че те са изместили естествените цветя. Розите, лилиите и особено карамфилите надничаха над ръба на вази и наблюдаваха яркия и краткотраен живот на техните изкуствени роднини. Господин Стюарт Ормънд стигна мислено до точно това наблюдение, смятайки го за очарователно, и именно по силата на това Кити Крастър се омъжи за него след шест месеца. Но човек не може никога да се откаже от истинските цветя. Ако можеше, тогава човешкият живот щеше да е нещо съвършено различно. Защото цветята вехнат; най-зле са хризантемите: идеални първата нощ, а на следващата сутрин пожълтели и измъчени, изобщо не са за гледане. Общо взето, макар и цената им да е безбожна, най-много си струват карамфилите, друг въпрос е дали трябва да ги държиш изправени с помощта на тел. Някои цветарници го правят. Със сигурност това е единственият начин да издържат по време на танци, но дали е препоръчително да се прави по време на официални вечери, освен ако стаите не са прекомерно отоплени, разбира се, си остава спорен въпрос. Старата госпожа Темпъл съветваше да се използва листо от бръшлян — само едно, — което да се пусне във вазата. Твърдеше, че то запазва водата чиста в продължение на дни. Но има основание да смятаме, че е възможно старата госпожа Темпъл да греши.

Малките визитни картички^[1] обаче, с гравираните върху тях имена, са далеч по-сериозен проблем от цветята. Повече коне са грохнали от изнемога, повече кочияши са затрили живота си и повече прекрасни следобедни часове са били прахосани, отколкото ни е струвало, за да спечелим битката при Ватерло. Тези малки дяволчета са източник на толкова много отлагания, забавяния, бедствия и тревоги, колкото ни е коствала и самата битка. Понякога госпожа Бонам я няма, друг път си е вкъщи. Но дори и ако картичките бъдат отменени, което изглежда невероятно, съществуват други непокорни сили, които превръщат живота ни в буря, внасят безпорядък в натоварените ни сутрини и изкореняват стабилността на следобедите ни, тоест на посещенията ни при шивачката или до сладкарницата. Шест метра плат стигат да покрият едно тяло, но ако трябва да измисляш шестстотин модела и да избираш от два пъти повече цветове? — а междувременно стои и неотложният въпрос за поръчания пудинг с туфи от зелен крем и бойници от бадемова паста. Още не е пристигнал.

Часовете припърхват вяло като фламинго, прекосяват небето. Но много често крилата им се къпят в катраненочерно, в „Нотинг Хил“ например, или във възморавото на „Кларкънуел“. Нищо чудно, че италианският си остава пренебрегнато изкуство, че пианото винаги свири една и съща соната.^[2] Трябва да се купи един чифт еластични чорапи за госпожа Пейдж, шейсет и три годишната вдовица, която получава пет шилинга като помощ за бедните, както и малко отгоре от единствения ѝ син, който работи при господата Еди-кои си. После бояджийницата на Маки, когото гърдите го болят през зимата, а при същата обиколка трябва още да се съчиняват писма, да се попълват графи с онзи четлив почерк, с който е написано в дневника на господин Летс, че времето е хубаво, че децата са непослушни, а Джейкъб Фландърс — неземеен. Клара Дюрант подсигури чорапите, изсвири си сонатата, сложи цветя във вазите, донесе пудинга, остави картичките и когато голямото изобретение с хартиените цветя, които се пускат да плават в купичките за изплакване на ръцете, бе открито, тя беше една от онези, които най-много се удивяваха на краткия им живот.

Не липсваха и поети, които да ги възпеят. Едуин Малет например написа следния край на стихотворението си: И видяха те съдбите свои

в нежните очи на Клоуи, което накара Клара да се изчерви при първия прочит и силно да се разсмее при втория, отбелязвайки, че това е съвсем в неговия стил да я нарече Клоуи, след като името ѝ е Клара. Абсурден млад мъж! Но когато между десет и единайсет в една дъждовна сутрин Едуин Малет падна на колене пред нея, тя избяга от стаята и се скри в спалнята си, а на долния етаж Тимоти не можа да работи цяла сутрин заради шумните ѝ ридания.

— Каква е ползата от това да се забавляваш? — подхвърли строго госпожа Дюрант, докато преглеждаше програмата за танци, цялата надраскана с едни и същи инициали, или този път бяха различни — Р. Б. вместо Е. М.; сега беше Ричард Бонами, младият мъж с нос като на Уелингтън.

— Но аз никога не мога да се омъжа за човек с такъв нос — каза Клара.

— Глупости! — отвърна ѝ госпожа Дюрант.

„Май съм прекалено взискателна“ — каза си тя наум, тъй като Клара веднага посърна, скъса програмата за танците и я хвърли в камината.

Такива бяха сериозните последици от изобретяването на хартиените цветя, които да плават в купички.

— Моля те — каза Джулия Елиът и се премести до завесата почти срещу вратата, — не искам да ме представяш. Предпочитам само да гледам. Това е по-забавно — продължи, обръщайки се към господин Салвин, на когото заради недъга му бяха предоставили стол, — най-забавното нещо в едно парти е да наблюдаваш хората, които идват и си отиват, идват и си отиват.

— Последния път, когато се видяхме — каза господин Салвин, — беше у Фаркуър. Бедната дама! Налага ѝ се да търпи какво ли не.

— Не е ли прелестна? — възкликна госпожица Елиът, когато Клара Дюрант мина покрай тях.

— Коя от всички?... — снижи глас господин Салвин и попита някак насмешливо.

— О, много са... — отговори госпожица Елиът.

Трима млади мъже стояха на прага и се оглеждаха да видят домакинята.

— Ти не помниш Елизабет така добре, както я помня аз — каза господин Салвин, — как само танцуваше шотландски танци в

Банкъри. На Клара ѝ липсва духът на майка ѝ. Доста бледичка ми изглежда.

— Какви ли не хора вижда човек тук! — каза госпожица Елиът.

— Добре, че не робуваме на вечерните вестници — каза господин Салвин.

— Аз никога не ги чета — каза госпожица Елиът и добави: — Нищо не разбирам от политика.

— Пианото е акордирано — рече Клара, докато минаваше покрай тях, — но може да се наложи да помолим някой да го премести.

— Ама те ще танцуват ли? — попита господин Салвин.

— Никой няма да ви наруши спокойствието — властно подхвърли госпожа Дюрант, докато минаваше покрай тях.

— Джулия Елиът. Ама това е Джулия Елиът! — каза възрастната лейди Хибърт и протегна напред двете си ръце. — И господин Салвин. Какво ще се случи с нас, господин Салвин? При целия ми опит с английската политика... Божичко, снощи си мислех за вашия баща — един от най-старите ми приятели, господин Салвин. Не ми казвайте, че десетгодишните момичета не са способни да изпитват любовни чувства! Аз знаех целия Шекспир наизуст, господин Салвин, и то още преди да навърша тринайсет!

— Нима? — отвърна ѝ господин Салвин.

— Точно така — отсече лейди Хибърт.

— О, господин Салвин, толкова съжалявам...

— Ще се преместя, ако бъдете така любезна да ми подадете ръка — каза господин Салвин.

— Ще ви настаня до моята майка — каза му Клара. — Тук като че ли се събират всички... господин Калторп, нека ви представя на госпожица Едуардс.

— Ще ходите ли някъде за Коледа? — попита господин Калторп.

— Ако брат ми успее да вземе отпуск — отговори му госпожица Едуардс.

— В кой полк служи? — попита господин Калторп.

— Двайсета бронетанкова бригада — отвърна госпожица Едуардс.

— Може би той познава брат ми — каза господин Калторп.

— Боя се, че не чух името ви — каза госпожица Едуардс.

— Калторп — отговори ѝ господин Калторп.

— Но има ли някакво доказателство, че брачната церемония наистина се е състояла? — попита господин Кросби.

— Няма основание да се съмняваме, че Чарлс Джеймс Фокс... — започна господин Бърли, но тогава госпожа Стретън се обърна към него да му каже, че много добре познава сестра му, че ѝ е гостувала преди по-малко от шест седмици, че според нея къщата е прекрасна, но студена през зимата.

— Да се шляе, както сега правят момичетата... — каза госпожа Форстър.

Господин Боули се огледа около себе си и като мерна Роуз Шоу, тръгна към нея, разтвори обятия и възкликна:

— Е, и?

— Нищо! — отвърна му тя, — абсолютно нищо... въпреки че нарочно ги оставих сами целия следобед.

— О, божичко, божичко — каза господин Боули. — Ще поканя Джими на закуска.

— Но кой може да ѝ устои? — извика Роуз Шоу. — Скъпа ми Клара... знам, че не бива дори да се опитваме да те задържим...

— О, наясно съм, че двамата с господин Боули си споделяте ужасни клюки — отвърна Клара.

— Животът е отвратителен... животът е противен! — извика Роуз Шоу.

— Няма какво толкова да се каже за подобно нещо, нали така? — обърна се Тимоти Дюрант към Джейкъб.

— На жените им харесва.

— Какво им харесва? — намеси се Шарлот Уайлдинг, като се присламчи към тях.

— Ти пък откъде се взе? — попита Тимоти. — Идваш от някакъв обяд, предполагам.

— И какво лошо има в това? — каза Шарлот.

— Всички да слизат долу — разпореди се Клара, докато минаваше край тях. — Тимоти, вземи и Шарлот. Как сте, господин Фландърс?

— Как се чувствате, господин Фландърс — попита Джулия Елиът и протегна ръка към него. — Какво става с вас?

*Коя е Силвия? Със чар ли тя
Свои пленници ни стори?*

Пееше Елсбет Сидънс.

Всички останаха по местата си или седнаха, ако можеше да се намери празен стол.

— О!

Клара, която стоеше до Джейкъб, въздъхна наред изпълнението.

*Щом е тъй, да затрепти
Химнът ѝ към висините!
Да, да славим аз и ти
Силвия, в която свит е
Цял венец от красоти!*^[3]

Пееше Елсбет Сидънс.

— Браво! — извика Клара на висок глас и започна да ръкопляска с облечените си в ръкавици длани, както и Джейкъб, вече с голи ръце, след което тя мина отпред и подкани хората да не стоят на вратата, а да влязат навътре.

— В Лондон ли живеете? — попита госпожица Джулия Елиът.

— Да — отвърна Джейкъб.

— На квартира ли?

— Да.

— А, ето го и господин Клътърбък. Тук винаги ще срещнеш господин Клътърбък. Боя се, че в дома си не се чувства много щастлив. Казват, че госпожа Клътърбък... — и тя снижи глас. — Затова предпочита да прекарва времето си у семейство Дюрант. Бяхте ли, когато представиха пиесата на господин Уъртли? О, не, не, разбира се, че не... съвсем в последния момент, чухте ли... наложи ви се да заминете при майка си, сега си спомням, в Харогит... Та съвсем в последния момент. Та както бях започнала да ви казвам, точно когато всичко беше готово и тоалетите ушити, и всичко... А! Елсбет пак се готви да пее. Клара ще ѝ акомпанира или май ще преотстъпи мястото

на господин Картър. Не, господин Картър ще свири самостоятелно... О, това е Бах — прошепна тя, след като господин Картър изсвири първите тактове.

— Обичате ли музика? — попита госпожа Дюрант.

— Да, обичам да слушам музика — каза Джейкъб. — Но нищо не разбирам.

— Малко са тези, които разбират — продължи госпожа Дюрант. — Предполагам, че никога не сте учили музика. Защо така, сър Джаспър?... сър Джаспър Бигам — господин Фландърс. Защо, сър Джаспър, защо никой не получава образованието за това, което трябва да знае?

И тя ги остави така, и двамата застанали до стената.

Нито един от господата не пророчи дума в продължение на три минути, въпреки че Джейкъб се попремести с около пет инча наляво, после с още толкова надясно. Накрая изсумтя и пое напряко през стаята.

— Ще дойдеш ли с мен да хапнем нещо? — обърна се той към Клара Дюрант.

— Да, сладолед. Бързо! Сега! — рече тя.

Тръгнаха надолу.

Но по средата на пътя срещнаха господин и госпожа Грешам, Хърбърт Търнър, Силвия Рашли и един приятел от Америка, когото си бяха позволили да доведат, „тъй като знаехме, че госпожа Дюрант... ами искахме да я запознаем с господин Пилчър... господин Пилчър от Ню Йорк — това е госпожица Дюрант“.

— За която съм чувал толкова много — каза господин Пилчър и ѝ се поклони ниско.

Клара се отдалечи.

[1] Всякакви, дори и най-неангажиращи гостувания във викторианска и едуардианска Англия са били немислими, без предварително да се изпратят визитки до домакините. — Б.пр. ↑

[2] Клара, както и много други момичета от нейната класа често са се занимавали да помагат на бедните, поради което не им е оставало време да учат италиански или нови пиеси за пиано. По-горе споменатите „Нотинг Хил“ и „Кларкънуел“ са били от най-бедните квартали на Лондон. — Б.пр. ↑

[3] Песен от пиесата на Шекспир „Двамата веронци“, прославяща женското целомъдрие, с музика от Франц Шуберт. — Б.пр.

↑

VIII

Към девет и половина Джейкъб излиза от вкъщи, затръшва вратата, други врати също се затръшват, купува си вестник, качва се на омнибуса или, ако времето позволява, тръгва пеш по улицата заедно с други хора. После наведена глава, бюро, телефон, книги в зелени кожени подвързии, електрическа лампа... „Още жарава, сър?“... „Чаят ви, сър.“... Разговори на тема футбол, „Хотспърс“, „Харликуинс“^[1]; в шест и половина „Стар“^[2], закупен от момчето в кантората; враните на Грейс Ин^[3] прелитат отгоре; в мъглата клоните са тънки и крехки; тътенът на трафика от време на време е надвикан от глас: „Решение... решение... победител... има победител“, докато писмата се трупат в една кошница, Джейкъб ги подписва и всяка вечер, когато взема палтото си от закачалката, усеща как главата му пулсира.

После понякога следва игра на шах; или картинните галерии по Бонд Стрийт, или дълга разходка към вкъщи, да глътне малко чист въздух, под ръка с Бонами, крачи умислено, с отметната назад глава, светът е спектакъл, ранната луна над островърхите камбанарии е изгряла, изтръгва възторзи, чайките летят високо, Нелсън стърчи на колоната си и съзерцава хоризонта и света, нашия кораб.

Междувременно писмото на бедната Бети Фландърс, след като успя да хване второто събиране на пощата, лежеше върху масичката в антрето — бедната Бети Фландърс, която изписва името на сина си като Джейкъб Алан Фландърс, ескуайър, както обичат да правят майките, а бледите мастилени излияния показват как майките там, в Скарбъро, пишат на коляно край откритата камина с единия крак върху решетката, след като приборите за чай са събрани, и никога, никога не могат да кажат това, което, може би... вероятно нещо от рода на „Недей да ходиш с развалени жени, бъди добро момче; носи дебелиите си ризи и се върни, върни се, върни се при мен“.

Но не, тя не казва нищо подобно. „Помниш ли старата госпожица Уоргрейв, която беше толкова любезна, когато ти боледуваше от магарешка кашлица? — това беше написала, — най-

сетне се спомина, клетата. Ще им бъде много приятно, ако им драснеш два реда. Елън се отби и двете си прекарахме чудесно, цял ден бяхме по покупки. Старият Маус съвсем се е схванал и сега го извеждаме на разходка само по малкия хълм. Най-накрая, вече не помня откога се кани, Ребека се пристраши да отиде при господин Адамсън. Има три зъба за вадене, така й казал. Тук е необичайно топло за това време на годината, крушите буквално са напъпили. А госпожа Джарвис ми вика...“ Госпожа Фландърс харесваше госпожа Джарвис, винаги й казваше, че това тихо кътче не я заслужава, и макар никога да не се вслушваше в нейното мърморене, накрая винаги й казваше (като вдигаше очи, наплюнчила конеца си, или пък сваляше очилата си), че малко торф около корените на ирисите ще ги предпази от измръзване, че голямата разпродажба след инвентаризация в „Парътс“ е във вторник, „не забравяй“... госпожа Фландърс знаеше много добре как се чувства госпожа Джарвис; и колко интересни са писмата ѝ за госпожа Джарвис, човек можеше да ги чете година след година... непубликуваните творби на жените, бледи мастилени излияния, написани край откритата камина, изсъхнали благодарение на пламъците, тъй като попивателната хартия се е износила, цялата прокъсана, писецът разкрячен и задира от сплъстени нишки. А после и капитан Барфут. Него тя наричаше само „капитана“, той говореше честно, но никога докрай открито. По нейна молба капитанът събираше сведения за земята на Гарфит; даваше ѝ съвети за кокошките; обещаващ й печалба; или го свиваше ишиасът; или госпожа Барфут не беше излизала от седмици; или капитанът твърдеше, че нещата не вървят на добре, разискваше политиката, защото, както Джейкъб знаеше, понякога привечер капитанът говореше за Ирландия и Индия; и тогава тежки мисли налягаха госпожа Фландърс във връзка с Морти, нейния брат, от когото нямаше вест вече три години... туземците ли го бяха пленили, корабът му ли беше потънал... от Адмиралтейството изобщо някога ще ѝ кажат ли?... капитанът ще чукне върху решетката с лулата си, за да я изтръска, както Джейкъб го беше виждал да прави, после ще стане, сковано ще се наведе да вдигне кълбото вълна, което се беше изтърколило под стола, и ще го подаде на госпожа Фландърс. Отново и отново подхващаха разговор за фермата с птици, защото жената, макар и на петдесет, имаше стремежи и въпреки неясното бъдеще чертаеше

планове за още и още кокошки — легхорн, кохин и орпингтън; също като Джейкъб, що се отнася до неясните очертания, но силна като него — свежа и неуморима, търчеше из къщата и навикваше Ребека.

Писмото лежеше върху масичката в антрето; същата вечер на идване Флоринда го взе със себе си, качи го горе и го сложи върху голямата маса, докато се целуваше с Джейкъб, а Джейкъб, като разпозна почерка, го остави там, под лампата между металната кутия с бисквити и кутията за тютюн. Затвориха вратата на спалнята след себе си.

Гостната нито знаеше, нито се интересуваеше. Вратата беше затворена; а да предполагаш, че дървото, когато изскърца, издава нещо повече от звук, че плъховете май са се разшетали или че то е просто изсъхнало, е направо детинско. Тези стари къщи са само тухли и дърво, напоено с човешка пот, зацапано с човешка мръсотия. Но щом бледосиният плик до кутията с бисквити таи в себе си майчини чувства, тогава сърцето се свива от тези проскърцвания и подозрителните шумове отвътре. Зад вратата се случваше непристойното, тревожното присъствие и ужасът ще я обземе като при смърт или при раждането на дете. Може би е по-добре да нахлуе и да се изправи пред гледката, отколкото да стои в преддверието, заслушана в приглушените скърцания и подозрителните движения, защото сърцето ѝ беше натежало и болката се беше прокраднала в него. Моят син, моят син... такъв би бил викът ѝ, извисил се, за да скрие от очите ѝ гледката — синът лежи до Флоринда, нещо непросимо и неразумно за жена с три деца, която живее в Скарбъро. И вината беше на Флоринда. Щом вратата се отвори и двойката излезе от спалнята, госпожа Фландърс би се нахвърлила именно срещу нея, но така се случи, че Джейкъб излезе пръв от там, по халат, приветлив, властен, в цвечущо здраве, красив, като бебе след разходка, с поглед бистър като течаща вода. Флоринда се появи след него, протегна се лениво; прозя се, оправи си косата пред огледалото... докато Джейкъб седна да прочете писмото от майка си.

Да вземем писмата... как пристигат по време на закуска и вечер, с жълти марки и зелени марки, увековечени с пощенско клеймо... защото да видиш собствения си плик върху чужда маса е все едно да проумееш колко бързо отношения се прекъсват и отчуждават. Тогава най-накрая се вижда способността на съзнанието да се раздели с

тялото, макар може би да се страхуваме или ненавиждаме, или желаем да унищожим този фантом в самите нас, който лежи върху масата. Въпреки това има писма, които просто уведомяват, че вечерята ще е в седем; други, с които се поръчват въглища или се уговарят срещи. Ръката в тях е почти неуловима, да не говорим за гласа или евентуалното смръщване. О, но когато пощальонът почука и писмото пристигне, тогава сякаш чудото отново се повтаря... то е опит за разговор. Прастари са писмата, безкрайно смели и дръзки, безутешни и отчаяни.

Животът ще се пръсне на парчета без тях. „Заповядайте на чай, заповядайте на вечеря, каква е истината за тази история? чу ли новината? животът в столицата е весел; руската танцова трупа...“ Това са нашите устои и опори. Те свързват дните ни, съшиват ги и животът ни се превръща в свършен глобус. И все пак, и все пак... когато отидем на вечеря, когато долепваме връхчетата на пръстите си, надяваме се да се срещнем някъде скоро, но едно съмнение се прокрадва тайно; така ли трябва да преживеем дните си? рядкото и ограниченото така бързо ни се предлага — да пием чай? да вечеряме навън? И поканите се трупат. И телефоните звънят. Където и да идем, навсякъде ни заобикалят телеграфни жици и тунели на метрото, за да ни доставят гласовете, които се опитват да стигнат до нас още преди последната картичка да бъде връчена, преди дните да са отминали. „Опитай се да проникнеш“, защото, когато вдигаме чашата, стискаме си ръцете, изразяваме надежда, нещо все ни нашепва: Това ли е всичко? Никога ли няма да узная, да споделя, да съм сигурна? Цял живот ли съм обречена да пиша писма, да изпращам гласове, които се озовават върху масата за чай, заглъхват по коридора, уговарят срещи, докато животът се свива и чезне, ела на вечеря? Все пак писмата са прастари; телефонът е доблестен, пътуването е самотно, но ако е свързано чрез писма и телефони, тогава значи имаме компания, може би... кой знае?... може така да си разговаряме.

Хората поне са се опитвали. Байрон е писал писма. Както и Купър^[4]. В продължение на векове върху писалището винаги е имало листове, специално отделени за общуването с приятели. Майстори на езика, поети от стари времена са се обръщали от листа, който пребъдва, към листа, който загива, отмествали са настрана подноса с чая, придърпвали са стола си по-близо до откритата камина (защото

писма се пишат, когато мракът обгърне плътно яркочервената пещера) и са се заемали със задачата да стигнат до различното сърце на приятеля, да го докоснат, да проникнат в него. Възможно ли е? Но думите се използват твърде често; опипвани, изопачавани, захвърляни на произвола в уличния прахоляк. Думите, които търсим, висят на дървото. Излизаме призори и откриваме сладостта им под листата.

Госпожа Фландърс пишеше писма; госпожа Джарвис също, както и госпожа Дюрант; а мама Стюарт парфюмираше страниците им, като по този начин добавяше и онзи аромат, който иначе на английския му липсва; навремето Джейкъб беше писал дълги писма до своите млади приятели в колежа, пълни с мненията му относно изкуството, нравствеността и политиката. Писмата на Клара Дюрант бяха като на дете. Флоринда — о, препятствието между Флоринда и нейното перо беше непреодолимо. Представете си пеперуда, мушица или друго хвъркато насекомо върху клонка, която е цялата окаляна, а то я въргаля върху листа за писма. Правописът ѝ беше неописуем. Чувствата ѝ — инфантилни. И неизвестно защо, когато пишеше писма, не пропускаше да спомене, че вярва в Бог. После драскаше кръстчета, имаше и петна от сълзи, самият почерк несвързан, лъкатушещ, спасяваше го единствено фактът — който винаги спасяваше Флоринда, — фактът, че никога не оставаше равнодушна. Но дали заради шоколадовите бонбони с пълнеж, горещите вани или овала на лицето ѝ в огледалото, но да се преструва, че изпитва нещо, за Флоринда беше нищо работа, все едно да изпие чаша уиски. Отказът ѝ винаги беше невъздържан. Великите мъже са честни, докато тези малки проститутки, които седят заляпани в камината и току изваждат пухче от пудриерата си или слагат червило върху устните си пред малко огледалце, те могат да се похвалят (така си въобразяваше Джейкъб) с ненакърнима вяроност.

И тогава я видя да крачи по Грийк Стрийт под ръка с друг мъж.

Светлината от дъговата лампа го обливаше от главата до петите. За минута остана напълно неподвижен под нея. Сенки разчертаваха улицата. Други фигури, самотни или в компания, изникваха, олюляваха се, преминаваха и скоро скриха гледката към Флоринда и мъжа.

Светлината обливаше Джейкъб от главата до петите. Виждаха се нашарените му от щрихи панталони; старите чворове по бастуна му, връзките на обувките, голите ръце, лицето.

Сякаш камък е стрит на прах; сякаш бели искри хвърчат от почервенялото точило, което беше гръбнакът му; сякаш зигзагообразната теснолинейка лети надолу по стръмното и пада, пада, пада. Това бе изписано на лицето му.

Но какво беше в ума му, това вече е друг въпрос. Предвид десетте години старшинство и разликата в пола, за него страхът идваше на първо място, но беше изместен от желанието да помогне — непреодолимото усещане, разума и нощния час; гневът щеше да дойде скоро след това — срещу Флоринда, срещу съдбата; но ще се издуе и балонът на безотговорния оптимизъм. „Не ще и дума, в този момент по улицата има достатъчно светлина, за да удави всичките ни грижи в злато!“ О, какъв е смисълът да се споменава? Още недоизказал се, поглежда през рамо към Шафтсбъри Авеню и съдбата вече отчупва парченце от него. Тръгна да си върви. Да го проследим обратно до квартирата му ли? Не, не, това няма да направим.

Но ето че точно това правим. Той влезе и затвори вратата след себе си, въпреки че един от градските часовници удари едва десет. Никой не си ляга в десет. Никой дори не помисля да си ляга. Беше януари, беше мрачно, но госпожа Уаг стоеше на прага така, сякаш очакваше нещо да се случи. Латерна засвири досущ като похотлив славей, скрит под мокрите листа. Деца притичваха през улицата. Тук-там се виждаше кафявата ламперия на някое антре... Походът на ума, който дефилира под чужди прозорци, е доста странно нещо. Вниманието му е отвлечено ту от кафява ламперия, ту от папрат в саксия, ту импровизира фраза-две, за да влезе в ритъма на латерната, ту улавя как отдалеч долита развеселеността на стар пияница, ту поглъща думите, които бедняците си крещат един на друг през улицата (така прямо, така невъздържано) — но през цялото време стои закотвен от своя център, от своя магнит, — млад мъж, сам в стаята си.

— Животът е отвратителен... животът е противен — извика Роуз Шоу.

Най-странното на живота е това, че макар и природата му да е всеизвестна от стотици години насам, никой още не ни е оставил достоверното му описание. Улиците на Лондон си имат своя карта; ала

нашите страсти са неизследвани, неразграфени. Какво те очаква, като завиеш ей там, зад ъгъла?

— „Холбърн“ е право напред — казва полицаят.

О, но накъде да тръгнеш, ако вместо да отминеш белобрадия старец със сребърен медал и евтина цигулка, го оставиш да продължи с историята си, която свършва с покана да го последваш нанякъде, към квартирата му, както може да се предположи, оттатък Куинс Скуеър, и там той ти покаже колекцията си от птичи яйца и едно писмо от секретаря на Уелския принц и така (прескачаме междинните етапи) през един зимен ден се озоваваш на брега на Есекс, където малка лодка потегля към кораба, после корабът вдига платна и на хоризонта зърваш Азорските острови; ято фламинги се вдига във въздуха, ти седиш в края на тресавището, пиеш мляко с ром, прокуденик от цивилизацията, защото си извършил престъпление или нищо чудно да си заразен от жълта треска, и... по-нататък може да допишеш останалото както намериш за добре.

Така начесто, както са уличните ъгли по „Холбърн“, са и бездните по нашите привидно последователни пътища. Въпреки това продължаваме напред.

На партито у госпожа Дюрант преди няколко вечери Роуз Шоу разговаряше доста разпалено с господин Боули и тогава заяви, че животът е гаден, защото един мъж, на име Джими, беше отказал да се омъжи за жена, която се казваше (ако паметта не ми изневерява) Хелън Ейткън.

И двамата красиви. И двамата бездушни. Овалът на масата за чай неизменно ги разделяше, а таблата с бисквити беше единственото, което някога ѝ беше поднасял. Той се поклони, тя килна глава встрани. Танцуваха. Той танцуваше божествено. Уединиха се в една ниша, не пророниха нито дума. Възглавницата ѝ прогизна от сълзи. Любезният господин Боули и скъпата Роуз Шоу недоумяваха и съжаляваха. Боули държеше ергенска квартира в Олбъни. Роуз възкръсваше наново всяка вечер точно когато часовникът удари осем. И четиримата представляваха самото тържество на цивилизацията и ако продължавате да твърдите, че владееенето на английски език е част от нашето наследство, единственият отговор би могъл да бъде, че красотата е почти винаги няма. Мъжката красота, съчетана с женската красота, подклажда страх у случайния свидетел. Често ги бях виждала

— Хелън и Джими — и ги бях оприличавала на незакотвени, понесени от течението кораби, както и често се бях страхувала за собствената си малка лодка. Или пък, виждали ли сте някога прекрасни шотландски колита, налягали на двајсет ярда едно от друго? Когато му подаваше чашата, в слабините ѝ пробягваше тръпка. Боули забеляза какво става и покани Джими на закуска. Хелън сигурно беше вече споделила с Роуз. Що се отнася лично до мен, изключително трудно ми е да тълкувам песни, които са без думи. И сега какво — Джими храни враните във Фландрия, а Хелън помага в болниците. О, животът е пъклен, животът е гаден, както беше казала Роуз Шоу.

Уличните лондонски лампи подпират мрака на върховете на своите горящи щикове. Жълтият балдахин на мъглата ту се отпуска, ту се издува над огромното ложе. През осемнайсети век на влизане в Лондон пътиците от пощенския дилижанс зървали града първо през голите клони на дърветата, виждали го да пламти помежду тях. Светлини горели зад жълти транспаранти и зад розови транспаранти, над полукръглите витражи на вратите и ниско долу в прозорците на сутерените. Уличният пазар в „Сохо“ блести ослепително. Сурово месо, порцеланови чаши и копринени чорапи сияят навред. Дрезгави гласове са се скупчили край ламаринени кюмбета. Господата Кетъл и Уилкинсън стоят на тротоара с ръце на кръста и викат; съпругите им седят в кафенето, с кожи около врата, със скръстени ръце и презрителен поглед в очите. Какви лица само вижда човек. Онзи дребният, дето се мръщи над месото, сигурно е висял пред камината в безброй квартири под наем и е чул, видял и знае толкова много, което като че ли само се разкрива, при това красноречиво, личи в тъмните му очи, отпуснатите му устни, докато пръстите опипват месото безмълвно, лицето му тъжно като на поет, без някога нещо да е пял. Загърнати с шалове жени дундуркат бебета със светлолилави клепащи; момчета висят по уличните ъгли; момичета гледат оттатък пътя — груби, сурови картини, илюстрации в книга, чиито страници се разлистват ли, разлистват, сякаш е време най-накрая да видим какво точно търсим. Всяко лице, всеки магазин, всеки прозорец на спалня, всяка кръчма и потънал в тъмнина площад е трескаво разлистена рисунка... в търсене на какво? Същото е и с книгите. Какво търсим в техните милиони страници? Все още ги разгръщаме с надежда... о, това е стаята на Джейкъб.

Той седи пред масата и чете „Глоуб“. Розовеещите страници на вестника са разтворени пред него. Подпрял е лице с едната си ръка така, че кожата на бузата му се е сгънала на дълбоки бръчки. Изглежда страшно сериозен — неподвижен и непоколебим. (Какви ли не личности минаха пред очите му за половин час! Но нищо не успя да го спаси. Тези събития са особеностите на нашия пейзаж. Един пристигнал в Лондон чужденец едва ли ще пропусне да забележи „Сейнт Пол“.) Преценяваше живота. Тези вестници с розовеещи и зеленикави страници са тънки листове копирна хартия, които всяка нощ се отпечатват върху ума и сърцето на света. Те създават само впечатление за цялото. Джейкъб погледна вестника. Стачка, убийство, футбол, открити тела; крещят едновременно от всички краища на Англия. Колко жалко, че вестник „Глоуб“ не може да предложи нищо по-добро на Джейкъб Фландърс! Когато едно дете започне да чете исторически книжки, човек се натъжава, като го чува да произнася на нов глас прастарите думи.

Репортажът за речта на министър-председателя е поместен на повече от пет колонки. Джейкъб бръкна в джоба си и извади лула, после се зае да я напълни. Минаха пет минути, десет минути, петнайсет минути. Джейкъб се премести с вестника по-близо до камината. Министър-председателят предлагаше мерки, с които да се даде автономия на Ирландия. Джейкъб чукна лулата си, за да я почисти. Със сигурност си мислеше за автономията на Ирландия — много труден въпрос. Много студена нощ.

Снегът, който не спря да вали цяла нощ, в три следобед беше вече застлал полето и хълма с плътна покривка. Туфи повехнала трева стърчаха на върха на хълма; храстите прецип бяха почернели и от време на време черна тръпка пробягваше по снега, когато внезапен порив на вятъра подгонваше пред себе си всякакви замръзнали късчета и отломки. Звукът беше като от метла, помитаща всичко по пътя си.

Потокът, който пълзеше встрани от пътя, оставаше невидим. Клечки и листа се бяха заплели в замръзналата трева. Небето сивееше смръщено и дърветата бяха като от черно желязо. Безкомпромисно сурова беше цялата страна. В четири часа снегът заваля отново. Денят бе вече угаснал.

Грейнал в жълта светлина прозорец, широк около два фута, единствен воюваше с бялото поле и черните дървета... В шест часа

мъжки силует, понесъл фенер, прекоси полето... Купчината клонки върху един камък изведнъж се олюля и литна към улея на водостока... Снегът, отрупал боров клон, се хлъзна ненадейно и тупна на земята... По-късно се чу и печален вик... Един автомобил се появи на пътя, подгонил пред себе си мрака... Зад него мракът пак се затваряше...

Пространства от пълна неподвижност разделяха всяко едно от тези движения. Земята сякаш лежеше мъртва... После старият пастир закрочи сковано обратно през полето. Сковано и болезнено замръзналата земя пъшкаше и току поддаваше под него. Уморените гласове на часовниците цяла нощ повтаряха колко е часът.

Джейкъб също ги чу и разрови огъня в камината. Стана. Протегна се. Отиде да си легне.

[1] По това време „Тотнъм Хотспърс“ е вече добре известен футболен клуб, „Харликуинс“ е отбор по ръгби. — Б.пр. ↑

[2] Името на известен навремето вестник. — Б.пр. ↑

[3] Наименование на една от сградите на Лондонския съд, което само по себе си говори, че Джейкъб е вече на работа в адвокатска кантора. — Б.пр. ↑

[4] Уилям Купър (1731–1800) — английски поет и автор на религиозни химни. — Б.пр. ↑

IX

Графиня Роксбиър седеше начело на масата в компанията единствено на Джейкъб. Отглеждана с шампанско и ароматични подправки в продължение на поне два века (четири, ако броим по майчина линия), графиня Луси имаше вид на добре гледана. Имаше остро обоняние за всякакви миризми и издължен нос, сякаш за да ги надушва отдалеч; долната ѝ устна се издаваше напред като тясна червена лавица; очите ѝ бяха малки, с две пясъчножълти туфи за вежди, а челюстта ѝ — тежка. Зад нея (прозорецът гледаше към Гроувнър Скуеър) на тротоара стоеше Мол Праг и продаваше теменужки; а госпожа Хилда Томас, повдигнала полите си, се канеше да пресече улицата. Едната беше от „Уолуърт“, другата — от „Пътни“. И двете носеха черни чорапи, но госпожа Томас беше цялата увита в кожи. Сравнението определено беше в полза на лейди Роксбиър.^[1] Мол имаше повече чувство за хумор, но беше груба, агресивна и глупава. Хилда Томас беше превзета и неискрена, всичките ѝ сребърни рамки — накриво, в гостната — чашки за яйца, прозорците запердени. Лейди Роксбиър, каквито и да са недостатъците на профила ѝ, винаги е била любителка на лова с кон и кучета. Използваше ножа си вещо и властно, разкъсваше пилешките кости с ръце, като предварително бе помолила Джейкъб да я извини.

— Кой минава ей там? — обърна се тя към иконома си Боксол.

— Милейди, това е каретата на лейди Фитълмиър — което ѝ напомни да изпрати картичка и да попита как е със здравето негова светлост.

„Груба възрастна дама“, помисли си Джейкъб. Виното беше прекрасно. Тя наричаше себе си „възрастна жена“ — „колко мило да обядваш с една възрастна жена“, — което го ласкаеше. Говореше му за Джоузеф Чембърлейн^[2], когото беше познавала. Каза още, че Джейкъб трябва да дойде и да се запознае... с една от нашите знаменитости. Тогава влезе лейди Алис с три кучета на каишка, както и Джаки, който

се затича да целуне баба си; в същия момент Боксол донесе телеграма, а на Джейкъб му предложиха хубава пура.

Миг-два преди конят да скочи, той потегля бавно и предпазливо, стяга се, засилва се, полита като някакво чудовище и тупва тежко от другата страна. Живият плет и небето се завъртат в полукръг. А после, сякаш собственото ти тяло е влязло в тялото на коня и твоите крака са се сраснали с неговите вдигнати нагоре предни нозе, ти също разцепваш въздуха, земята отдолу е здрава и гъвкава, телата са маса мускули, но ти държиш юздите, седиш с изправено тяло и очи, присвити в точна преценка. После извитата дъга изчезва, краката се забиват в пръстта като удари на чук, от което всичко се раздрусва; спираш със силно олюляване, отпусках се за малко назад, искри, изтръпване, туптящи артерии, задъхан вик: „Айде! Стоооп!“; от конете се вдига пара, когато се сблъскат на кръстовището, където е табелката, и жената с престилка стои на прага и зяпа. В нивата със зеле мъжът изправя гръб и също зяпа.

Така Джейкъб, докато препускаше през полетата на Есекс, цопна в калта, изгуби ловджиите и продължи да язди сам, извади си сандвичите да хапне, току надничаше над плетовите, заглеждаше се в блесналата цветна пъстрота, като през цялото време ругаеше късмета си.

Поръча си чай в кръчмата, а там бяха всички — шляпаха се, тропаха с крака, викаха „само след теб“, нечленоразделни, недодялани, развеселени и червени като брадичката на пуйка, позволяваха си най-грубиянски език, докато госпожа Хорсфийлд и приятелката ѝ госпожица Дъдинг не цъфнаха на прага, прибрали в ръце полите си, за да ги повдигнат, с дълги коси на букли. После Том Дъдинг почука на стъклото с камшика си. Един автомобил изпърпори в двора. Господата, опипващи джобовите си за кибрит, слязоха от него, а Джейкъб влезе в бара с Бранди Джоунс, за да пушат заедно със селяците. Ето го стария Джевънс с едно око, дрехите му с цвят на кал, праметнал торба през рамо, а акълът му долу в земята, сред корените на теменужките и на копривата; Мери Сандърс влачи сандъка с цепеници; Том изпраща малоумния син на клисаря да му вземе бира — и всичко това на трийсет мили от Лондон.^[3]

Госпожа Папуърт от Ендъл Стрийт, „Ковънт Гардън“, чистеше у господин Бонами в Ню Скуеър, Линкълнс Ин, и докато миеше съдовете от обяда в мокрото помещение, слушаше как младите господа разговарят в съседната стая. Господин Сандърс беше отново тук; така де, искаше да каже Фландърс, а когато една любопитна възрастна жена дори името не може да запомни правилно, какво да говорим за това да ни предаде достоверно техния спор? Докато плакнеше чиниите, а после ги нареждаше на купчина под съскащата газ, тя не спираше да надава ухо: чу думите на Сандърс, изречени на висок, дори властен глас: „за доброто“, така каза, „абсолютно“, после „справедливост“ и „наказание“, и „волята на мнозинството“. После се обади и нейният господар; тя беше на негова страна в спора му със Сандърс. Въпреки това Сандърс беше много приятен млад мъж (на това място всичките остатъци от храна се завъртяха в умивалника, изстъргани собственоръчно от нейните морави ръце, останали почти без нокти). „Жени“, помисли си тя и се зачуди какво ли правят по този въпрос Сандърс и нейният човек, а единият ѝ клепач видимо увисна, докато си блъскаше главата, тъй като тя беше майка на девет деца — три от които мъртвородени, а едно глухонямо по рождение. Постави чиниите на стойката да се изцедят и пак долови гласа на Сандърс („Ама той не дава на Бонами никаква възможност“ — каза си тя). „Нещо обективно“ — обади се Бонами; и още „общ фундамент“, и май пак нещо друго — всичките все дълги думи, каза си тя. „От много четене на книги ще да е“ — продължи да разсъждава и точно когато пхна ръце в ръкавите на жакета си, чу как нещо — май малката масичка до камината — падна, а после тропот, тупурдия, сякаш се гонеха из стаята, от което чиниите затанцуваха.

— Утрешната закуска, сър — каза тя, отвори вратата и какво да види: Сандърс и Бонами като два васански бика препускаха из стаята и вдигаха ужасна гюрултия, тъй като столовете се изпречваха на пътя им. Изобщо не я забелязаха. А тя пък ги изгледа майчински. — Закуската ви, сър — повтори, щом се приближиха.

И Бонами с разрошена коса и изкривена на една страна вратовръзка спря, бутна Сандърс в креслото и каза, че господин Сандърс е счупил каната за кафе и затова сега иска да му даде урок...

Точно така, каната за кафе легеше счупена върху килимчето пред камината.

„Всеки ден от седмицата без четвъртък“ — написа госпожица Пери и това съвсем не беше първата ѝ покана. Бяха ли всички седмици на госпожица Пери празни, с изключение на четвъртък, и да види сина на старата си приятелка — това ли беше единственото ѝ желание? За заможните стари моми времето се точи на дълги бели ленти. Тях те навиват и навиват, и навиват, и навиват с помощта на пет прислужнички, един иконом, прекрасен мексикански папагал, с хранене по час, с библиотеката на Мюди и приятелки, които се отбиват. Беше се почувствала леко обидена, че Джейкъб не ѝ се бе обадил.

— Майка ти — каза му тя — е една от най-старите ми приятелки.

Госпожица Росътър, която седеше до камината и държеше „Спектейтър“, за да предпазва с него бузата си от пламъците, отказваше параван за пред камината, но впоследствие склониха да си сложи един. После обсъдиха времето, защото от уважение към Паркс, който разгъваше малките масички, решиха да отложат по-сериозните въпроси. Госпожица Росътър каза на Джейкъб да обърне внимание на красивия скрин.

— И толкова много неща побира — додаде тя.

Госпожица Пери го беше открила в Йоркшър. Подхванаха темата за Северна Англия. Щом Джейкъб заговори, двете се заслушаха. Госпожица Пери тъкмо се мъчеше да измисли какво да каже — нещо подходящо и по-мъжко, — когато вратата се отвори и беше обявено, че е пристигнал господин Бенсън. Така че сега в стаята седяха четирима души. Госпожица Пери, на шейсет и шест, госпожица Росътър, на четиресет и две, господин Бенсън, на трийсет и осем, и Джейкъб, на двайсет и шест.

— Старият ми приятел изглежда все така добре — каза господин Бенсън и почука клетката на папагала; едновременно с това госпожица Росътър похвали чая; Джейкъб раздаде чиниите, но не ги подреди както трябва; госпожица Пери оповести желанието си да застане поблизо до него.

— Вашите братя — започна колебливо тя.

— Арчър и Джон — подсказа ѝ той.

А после, за голямо нейно удоволствие, успя сама да се сети за името на Ребека и как един ден, „когато вие всички бяхте още малки момчета и си играехте в гостната“...

— Но госпожица Пери е взела кърпата за горещия чайник — каза госпожица Росътър и наистина госпожица Пери я притискаше към гърдите си.

(Наистина ли е била влюбена в бащата на Джейкъб?)

— Колко умно... но не по-добре от обичайното... според мен много нечестно.

Господин Бенсън и госпожица Росътър разговаряха, обсъждайки съботния брой на „Уестминстър“. Та нима не се състезават непрекъснато за награди? Нима господин Бенсън не беше спечелвал на три пъти по гвинея, а госпожица Росътър веднъж не получи ли десет шилинга и шест пенита? Разбира се, Евърард Бенсън имаше слабо сърце, но все пак да печелиш награди, да помниш папагали, днес госпожица Пери, въпреки госпожица Росътър, даваше чаено парти в неговата квартира (която беше в стила на Уислър^[4] с разхвърляни върху масите красиви книги) и всичко това, така му се струваше на Джейкъб, въпреки че не го познаваше, го правеше да изглежда в очите му като едно презряно магаре. Що се отнася до госпожица Росътър, тя страдеше от рак и се занимаваше с това да рисува акварели.

— Тръгвате си толкова рано? — подхвърли разсеяно госпожица Пери. — У дома съм си всеки ден следобед, ако нямате нищо друго... с изключение на четвъртъците.

— Никога не съм знаела, че навремето сте изоставили старите си дами — казваше госпожица Росътър, а господин Бенсън пак се беше спрял пред клетката на папагала, докато госпожица Пери вървеше към звънеца...

Огънят гореше буйно между две колони от зеленикав мрамор, а върху полицата над камината имаше зелен часовник, над който бдеше самата Британия, подпряна на копие. Що се отнася до картините — девойка с широкопола шапка поднася рози над градинската портичка на джентълмен, облечен в типичен за осемнайсети век костюм. Голямо куче се е проснало пред една очукана врата. Прозорците на долния етаж са от шлифовано стъкло, завесите надиплени на равно разстояние — плюшени и зелени.

Лорет и Джейкъб седяха един до друг в две дълбоки кресла, тапицирани със зелен плюш, вдигнали ходила върху решетката на

камината. Полите на Лорет бяха къси, краката ѝ дълги, слаби и покрити с прозрачна материя. Разтриваше глезените си с пръсти.

— Не бих казала, че не ги разбирам — говореше замислено. — Трябва да отида и отново да ги разгледам.

— По кое време ще бъдеш там? — попита Джейкъб.

Тя сви рамене.

— Утре ли?

Не, не утре.

— Това време ме кара да копнея за разходка сред природата — каза тя и погледна над едното си рамо през прозореца към задните стени на високи сгради.

— Бих искал да те взема в събота — каза ѝ Джейкъб.

— Тогава съм на езда — отговори му.

Изправи се грациозно, спокойно. Джейкъб също стана на крака. Тя му се усмихна, застана до вратата, а на излизане той остави колкото трябва шилинги върху полицата над камината.

Общо взето, съвсем приличен разговор, съвсем порядъчна стая, интелигентно момиче. Само у Мадам, която изпрати Джейкъб до външната врата, имаше нещо похотливо, нещо от онзи цинизъм, който трепти върху повърхността (видим единствено в очите) и заплашва да разсипе цялата торба фъшкии, която едва се удържа да не ливне по тротоара. С една дума, нещо не беше както трябва.

Немного отдавна работниците бяха позлатили и последното „и“ в името на лорд Маколи и сега вече имената се точеха в непрекъснат низ върху купола на Британския музей. Доста по-долу от тях стотици живи бяха насядали върху спиците като от колело на каруца и преписваха от печатните книги в тетрадки; понякога ставаха да се консултират с каталога; после се връщаха на пръсти по местата си, а от време на време някой мълчалив служител им донасяше нови книги в преградките.

Случи се малка катастрофа. Купчината книги на госпожица Марчмънт се наклони на една страна и падна в преградката на Джейкъб. Такива неща често сполетяваха госпожица Марчмънт. Какво толкова търсеше в тия милиони страници, облечена в кадифената си рокля, с перука от червена коса, с бижута и следи от измръзвания по нея? Понякога едно нещо, понякога — друго, търсеше потвърждение на философията си, че цветът е звук^[5]... или че може би поне има

нещо общо с музиката. Не можеше да е съвсем сигурна, но не защото не се беше опитвала достатъчно. Лошото е, че нямаше как да ви покани в стаята си, защото „боя се, не е много чиста“, затова трябваше да ви настигне по коридора или пък да си избере стол в Хайд Парк, за да обясни философията си. Ритъмът на душата зависи от... („о, какви грубияни са тези малки момчета!“, ще каже тя), а и господин Аскуит^[6] с неговата политика по отношение на Ирландия, ами Шекспир, ами „кralица Александра^[7], която така мило веднъж прие екземпляр от моя памфлет“, ще каже, докато елегантно отпъжда с ръка малките момчета. Но ѝ трябва средства, за да публикува книгата си, защото „издателите са капиталисти... издателите са страхливци“. И като заби лакти в купчината до нея, книгите се разклатиха и паднаха.

Джейкъб не помръдна.

Затова пък атеистът Фрейзър от другата страна, който не понасяше кадифе, задържан нееднократно с всевъзможни листовки, се раздвижи раздразнено. Ненавиждаше всякаква неяснота — християнската религия например, както и изявленията на стария декан Паркър. Деканът Паркър беше написал книги, които Фрейзър разби на пух и прах със силата на логиката и не позволи децата му да бъдат кръстени — жена му обаче ги кръсти тайно в легена за пране; Фрейзър реши да не ѝ обръща внимание и продължи да поддържа богохулниците и сам да разпространява листовки, за които събираше факти от самия Британски музей, винаги облечен в един и същ кариран костюм, огнена вратовръзка, раздразнителен, лицето му бледо и на петна. И наистина да му се чуди човек с каква работа се е захванал... да унищожава религията!

Джейкъб преписа цял абзац от Марлоу.

Госпожица Джулия Хедж, феминистката, изчакваше книгите си. Още не бяха пристигнали. Топна писеца в мастилото. Огледа се. Погледът ѝ беше привлечен от последните букви в името на лорд Маколи. И тя се зачете в редицата, опасваща купола — все имена на велики мъже, което ни напомня... „О, по дяволите — каза си госпожица Джулия Хедж, — защо не са оставили място поне за една Джордж Елиът или Бронте?“

Нещастната Джулия топеше писеца си с огорчение и оставяше връзките на обувките си да се влачат по земята незавързани. Когато книгите ѝ пристигнаха, тя се ужаси от това какъв непосилен труд я

чакаше, докато с един нерв на изострената си чувствителност улови колко спокойно, равнодушно и задълбочено мъжете читатели подхождат към техния. Онзи младеж например. Какво друго има да прави, освен да преписва стихове? А тя трябва да учи статистика. Значи, има повече жени от мъже. Да, но ако оставят жените да работят, както го правят мъжете, те ще започнат да измират много по-бързо. Ще изчезнат като вид. Това беше нейният довод. Смъртта и жлъчта, и отровният прах бяха на върха на писеца ѝ; докато следобедът се точеше, скулите ѝ пламнаха, очите ѝ грейнаха.

Но какво беше накарало Джейкъб Фландърс да чете Марлоу в Британския музей^[8]?

Младостта, младостта... нещо дивашко... нещо педантично. Например тези като господин Мейзфийлд, господин Бенет. Хвърлете ги в огнените пламъци на Марлоу^[9] и ги изгорете, на пепел да станат. И пращинка да не оцелее. Без пазарлъци с второкачествените. Мрази собствения си век. Съгради по-добър. Но за целта трябва да изчетеш всички невероятно скучни есета върху Марлоу пред приятелите си. Трябва да се съпоставят всички издания в Британския музей. И човек трябва да го направи сам. Безсмислено е да се доверява на викторианците, които всичко изтърбушват, или на живите, които не са нищо повече от публицисти. Плътта и кръвта на бъдещето зависят изцяло от шестимата млади мъже.^[10] И тъй като Джейкъб е един от тях, без съмнение, затова изглеждаше така царствено и нафукано, докато разгръщаше страниците, а Джулия Хедж вече по природа го ненавиждаше.

Но ето че мъж с мазна физиономия побутна бележчица към Джейкъб, който се облегна назад в стола си и започна да шепти притеснено, след което двамата излязоха заедно (Джулия Хедж ги проследи с поглед) и се разсмяха гръмогласно (така ѝ се стори), щом се озоваха в коридора.

Никой не се смееше в читалнята. Чуваха се плахи прошумолявания, шептене, сподавено кихане или нахално избухнала внезапна кашлица. Учебният час беше почти към края си. Вече прибираха упражненията. Мързеливите деца искаха да се протегнат. Добрите продължават да пишат усърдно — о, още един отминал ден, а толкова малко свършена работа! И от време на време откъм целия сбор човешки същества долиташе тежка въздишка, след което възрастният

мъж ще се изкашля по един унизителен и най-безцеремонен начин, а госпожица Марчмънт ще изцвили като кон.

Джейкъб се върна точно навреме, за да предаде книгите си обратно.

Книгите бяха събрани. Няколко букви от азбуката стояха пръснати по купола. В кръг едно до друго се виждаха имената на Платон, Аристотел, Софокъл и Шекспир; литературите на Рим, Гърция, Китай и Персия. Лист с поезия положен върху друг, блестяща буква лежи до друга в съдбовно значение, конгломерат от красота.

— О, време е човек да си изпие чая — каза госпожица Марчмънт, докато вземаше овехтелият си чадър от гардероба.

Госпожица Марчмънт държеше на чая си, но не можеше да устои на изкушението да не хвърли един последен поглед към мраморите на Елджин^[11]. Погледна ги отстрани, махна с ръка да ги поздрави, пророни една-две думи, което накара Джейкъб и другия да се обърнат. Тя им се усмихна приятелски. Всичко това влизаше в нейната философия — цветът е звук, или поне има нещо общо с музиката. След като изпълни дълга си, отправи се към чая си. И без това вече затваряха. Читателите се събираха във фойето да получат чадърите си.

Повечето от студентите изчакват търпеливо реда си. Да стоят и да изчакват, разглеждайки малките си бели кръгчета, действа успокоително. Чадърът сигурно ще се намери. Но този факт цял ден вече те превежда през Маколи, Хобс, Гибън, през печатарски октави, ин кварто и фолио; потъва все по-дълбоко и по-дълбоко през приличните на мрамор страници, подвързии с марокен, потъва в плътността на мисълта, в този конгломерат от познание.

Бастунът на Джейкъб беше подобен на всички останали; сигурно са объркали преградките.

В Британския музей съществува един огромен ум. Представете си как Платон стои рамо до рамо с Аристотел; Шекспир с Марлоу. Този огромен ум се съхранява и не е по силите на нито един индивидуален ум. Въпреки това (тъй като и без това още търсят чадъра), човек не може да не си помисли как ще дойде с тетрадка, ще си избере място и ще изчете всичко. Начетеният човек е най-много уважаваният — човек като Хъкстейбъл от Тринити, който пишеше всичките си писма на

гръцки, така твърдят, а и не би се предал дори пред Бентли. После следват наука, живопис, архитектура — огромният ум.

Подадоха му бастуна през тезгяха. Джейкъб застана под покрития портал на Британския музей. Валеше дъжд. Грейт Ръсъл Стрийт приличаше на гланцирана, цялата блестеше — тук в жълто, там, пред аптеката, в червено и бледосиньо. Хората притичваха близо до стените; файтоните препускаха по улиците със силен тропот, като че в безпорядък. Е, от малко дъжд нищо не може да ти стане. Джейкъб закрачи сякаш през полето и късно същата вечер седеше пред писалището с лулата и книгата си.

Дъждът заплющя. Британският музей се издигаше като внушителна солидна грамада, бледнееше и блестеше в дъжда на не повече от четвърт миля от него. Огромният ум беше покрит с камък и всеки отдел в дълбините му беше подслонен на сухо и безопасно място. На този дваисет и втори февруари нощните пазачи, които осветяваха с фенерите си гръбчетата на Платон и Шекспир, бдяха нито пламък, нито плъх, нито крадец да не припари до тези съкровища — бедни, много почтени мъже, с жени и семейства в Кентиш Таун, в продължение на дваисет години служат доблестно, пазят Платон и Шекспир, после ги погребват в „Хайгейт“.

Камъкът покрива солидно Британския музей, както хладната кост на черепа прихлупва виденията и вълненията на мозъка. Само че тук мозъкът е на Платон, на Шекспир; мозъкът е сътворил гърнета и статуи, големи бикове и малки бижута, непрекъснато е прекосявал реката на смъртта насам и натам в търсене на пристан, като ту е обвивал тялото плътно, подготвяйки го за дългия сън; ту слагал монета върху очите, ту старателно обръщал пръстите на краката така, че да сочат на изток. Междувременно Платон продължава своите диалози въпреки дъжда, въпреки клаксоните на такситата, въпреки жената в малката уличка зад Грейт Ормънд Стрийт, която се прибира пияна и цяла нощ не спира да крещи: „Пуснете ме да вляза! Пуснете ме!“.

В улицата под стаята на Джейкъб се надигнаха гласове.

Но той не спираше да чете. Защото в края на краищата Платон продължава невъзмутимо. И Хамлет рецитира своя монолог. А там лежат мраморните статуи на Елджин, цяла нощ, и фенерът на стария Джоунс осветява ту Одисей, ту конска глава, ту блеснало парче злато или мумия с жълти хлътнали страни. Платон и Шекспир продължават,

а Джейкъб, който четеше „Федър“, чу хората около уличната лампа, които се бяха разкрещели, и жената, която думкаше по вратата и викаше „Пуснете ме!“, но отдалеч те звучаха, сякаш въгленче се е отронило от жаравата в камината или мушица е паднала от тавана, тупнала е по гръб, но е твърде слаба, за да се преобърне.

„Федър“ е много труден. Но най-накрая, ако се зачете задълбочено и без да спира, човек улавя ритъма, продължава напред и неусетно се превръща (поне така му се струва) в част от онази помитаща всичко невъзпрепятствана енергия, която е изтласквала мрака пред себе си още откакто Платон е крачел по Акропола, и тогава вече не виждаш нищо друго.

Диалогът свършва. Платон е изложил своите аргументи. Аргументите на Платон са вече прибрани в ума на Джейкъб, но още цели пет минути след това умът му продължава да крачи по инерция вече сам в мрака. После той се изправи, разтвори завесите и видя съвсем ясно, че семейство Спрингет са си легнали, че още вали, че евреите и непознатата жена в края на улицата стоят до пощенската кутия и се карат.

При всяко отваряне на вратата влизаха нови хора и тези, вече в салона, пристъпваха лекичко от крак на крак; онези, които стояха прави, поглеждаха през рамо, а онези, които седяха, млъкваха наред изречението си. Дали от светлината, от виното или подрънкването на китара, нещо вълнуващо се случваше при всяко отваряне на вратата. Кой идва?

— Това е Гибсън.

— Художникът ли?

— Моля те, не спирай, продължавай да разказваш.

Говореха си за нещо твърде лично, за да бъде споделено с всички. Ала шумът от гласовете отекваше в ума на госпожа Уидърс като езиче на камбана, подплашило ята малки птички да литнат във въздуха, после те кацваха, а нея я обземаше страх, докосваше косата си с ръка, после сключваше пръсти под коляното си и вдигнала нервно очи към Оливър Скултън, казваше:

— Обещай ми, обещавай, че няма да кажеш на никого...

Толкова внимателен беше той, толкова нежен. Тя коментираше характера на своя съпруг. Студен човек, така рече.

Появи се неотразимата Магдалин — мургава, топла, едра, едва докосва тревата с обутите си в сандали крака. Косата ѝ развяна; брошките едва удържат литналите ѝ коприни. Разбира се, че е актриса, светлините на рампата са вечно в краката ѝ. Едва пророни „о, божичко“ и гласът ѝ се разля като „ойларипи“ между алпийските проходи. Изтърколи се на пода и запя, но тъй като нямаше какво толкова да каже, взе да извива заоблени и плътни „ааа“ и „ооо“. Поетът Мангин се приближи до нея, погледна я в упор, всмукна от лулата си. Танците започнаха.

Прошарената госпожа Киймър попита Дик Грейвс кой е този Мангин и додаде, че в Париж се е нагледала на толкова много подобни сценки (Магдалин беше кацнала в скута му и сега лулата му беше в нейната уста), че вече нищо не може да я шокира.

— Кой е този? — попита тя и донамести очилата си, приближавайки Джейкъб, който изглеждаше съвсем тих, не безразличен, а по-скоро като човек на брега, който стои загледан в морето.

— О, божичко, нека се подпра на теб — рече задъхано Хелън Аскю, докато подскачаше на един крак, тъй като сребристата панделка около глезена ѝ се беше развързала.

Госпожа Киймър се обърна и се загледа в картината на стената.

— Погледни Джейкъб — каза Хелън (връзваха очите му, щеше да участва в някаква игра).

А Дик Грейвс, тъй като беше леко пиан, много предан и доста лековерен, ѝ довери, че според него Джейкъб е най-великият човек, когото познава. Седнаха на възглавниците с кръстосани крака и се разприказваха за Джейкъб, гласът на Хелън току потреперваше, тъй като в нейните очи и двамата бяха герои, а и приятелството помежду им изглеждаше толкова по-красиво, отколкото приятелството между жени. Но ето че Антъни Полет я покани на танц и докато танцуваше, тя поглеждаше към тях през рамо, двамата застанали до масата, пиеха заедно.

Прекрасният свят — жив, смислен, деен свят... Тези думи бяха отправени към един отрязък покрит с дъски тротоар между „Хамърсмит“ и „Холбърн“ през януари, между два и три сутринта. Това беше земята под краката на Джейкъб. Беше смислена и прекрасна, защото една стая, там горе, недалеч от реката, беше събрала

петдесет превъзбудени, бърбиви, приятелски настроени хора. А и краченето по тротоара (наоколо не се виждаше нито такси, нито полицаи) е само по себе си вълнуващо. Издължената примка на „Пикадили“, избродирана с диаманти, е най-красива, когато площадът е празен. Един млад мъж няма от какво да се бои. Точно обратното, макар и да не беше казал нещо много остроумно, чувстваше се достатъчно уверен, за да отстоява себе си. Беше доволен от запознанството си с Мангин, възхищаваше се на младата жена на пода; харесваше ги всички, харесваше такива неща. С една дума, нека гръмнат тромпетите и барабаните. В този час уличните боклукчии бяха единствените хора навън. Излишно е да се споменава колко благоразположен беше Джейкъб към тях; колко приятно му беше да пхне ключа и да отвори собствената си врата; как заедно със себе си сякаш доведе в празната стая десет или единайсет души, които не беше познавал по-рано през деня, когато бе тръгнал да излиза; как взе да търси нещо за четене и го намери, но нищо не прочете, заспа.

Разбира се, „тромпети и барабани“ не е само фраза. Наистина, „Пикадили“ и „Холбърн“, и празната гостна, и гостната с петдесет човека в нея могат всеки миг да изпълнят въздуха с музика. Жените вероятно по-лесно се поддават на възбудата от мъжете. Рядко някой казва нещо по въпроса, но като видиш тълпите, прекосяващи моста „Уотърлу“, за да хванат бързия за Сърбитън, човек не може да не си помисли, че именно разумът ги движи. Не, не. Барабаните и тромпетите го правят. Само че не е ли по-добре да свърнеш встрани в някоя от онези малки отбивки по моста, за да поразсъждаваш по въпроса, и вероятно всичко ще ти се стори много объркано, истинска мистерия.

Не спират да прекосяват моста. Понякога насред каруците и омнибусите се появява камион с огромни дървени трупи, привързани с железни вериги. После нищо чудно да зърнем товарната кола на каменоделец с прясно изписани букви върху надгробните плочи, където се споменава как някой си обичал някого, който е погребан в „Пътни“. След това автомобилът отпред се раздрусва, потегля и надгробните плочи отминават толкова бързо, че нищо повече не може да се прочете. През цялото време потокът хора не секва нито за миг, върви от „Съри“ към „Странд“ и от „Странд“ към „Съри“. Сякаш бедните са се надигнали да щурмуват града, но ето че сега вече се

влачат обратно към своите бордеи като хлебарки към дупките си, ето там онази възрастна жена, която с последни сили се тътри към „Уотърлу“, стиснала лъскава торба, сякаш е изпълзяла на светло, задигнала е някакви оглозгани пилешки кости и бърза да се скрие в коптора си под земята. От друга страна обаче, въпреки че вятърът е силен и духа право в лицата им, онези момичета там са се хванали ръка за ръка и пеят колкото им глас държи, сякаш не чувстват нито студ, нито срам. Гологлави. Тържествуват.

Вятърът е вдигнал високи вълни. Реката препуска под нас и мъжете по шлеповете са се облегнали с цялата си тежест върху румпелите и натискат ли, натискат. Черен насмолен брезент е завързан над обемист товар злато. Лавини от възгласи блестят в черно. Както обикновено, художници висят по протежение на големите крайречни хотели, а по прозорците им вече играят точици светлина. Градът отсреща е побелял сякаш от старост; „Сейнт Пол“ се издува и белее над сградите с фризове, над островърхите и правоъгълните здания наблизко. Единствено кръстът блести в розова позлата. Но до кой век сме стигнали? Тази процесия от „Съри“ до „Странд“, тя вечно ли продължава? Онзи старец прекосява моста вече шестстотин години със сюрсия калпазани по петите му, защото е пиян или ослепял от недоумение и целият увит в парцаливи, съдрани дрехи като тези на поклонниците. Влачи крака, не спира. Никой не стои на едно място. Сякаш крачим под звуците на музика; може би това са вятърът и водата или може би същите онези барабани и тропети — екстазът и метежът на душата. Защо дори нещастните се смеят и полицаят, вместо да смъмри пияницата, го оглежда снизходително, малките момчета пак тръгват да подскачат подире му, чиновникът от Съмърсет Хаус не изпитва нищо друго към него, освен толерантност, мъжът, зачел се в „Лотар“^[12] при сергията с книги, е изпълнен с милосърдие, вдига поглед от страницата, а момичето при кръстовището се двоуми, ала го поглежда с грейналия, но празен поглед на младите.

Грейнал, но празен. Май е на дваисет и три. Повлекана. Пресича улицата, поглежда нарцисите и червените лалета в цветарницата. Колебае се, потегля по посока на „Темпъл Бар“. Върви бързо, но почти всичко я разсейва. Ту забелязва разни неща, ту нищичко не вижда.

[1] Тук е интересно да се отбележи, че в съзнанието на Вирджиния Улф Лондон е разделен на три части — града, покрайнините и бедняшките квартали, — всяка една свързана с класовото разслоение, и в случая трите жени, Мол Прат, госпожа Хилда Томас и лейди Роксбиър, се явяват представителки на бедните, на средната класа и на аристокрацията. — Б.пр. ↑

[2] Джоузеф Чембърлейн (1836–1914) — английски политик, либерал, който впоследствие става консерватор. Един от най-ожесточените противници на тогавашния министър-председател Гладстон заради идеята му да бъде предоставена автономия на Ирландия. — Б.пр. ↑

[3] Тук, както и на много други места в тази книга Вирджиния Улф рисува картините не по класическия начин, а така, сякаш светлината (нейният поглед) пада само върху определен детайл, а всичко друго е неясно, оставено на въображението на читателя. Отличителен метод на модернистите. — Б.пр. ↑

[4] Джеймс Абът Макнийл Уислър (1834–1903) — американски художник, който се е радвал на голям успех в Англия. — Б.пр. ↑

[5] Една от постимпресионистичните теории на Роджър Фрай гласи, че изкуството трябва да представлява нещо като „визуална музика“. — Б.пр. ↑

[6] Хърбърт Хенри Аскуит (1852–1928) става министър-председател на Великобритания през 1908 г., а през 1912 г. внася законопроект за предоставяне право на самоуправление на Ирландия. — Б.пр. ↑

[7] Кралица Александра (датчанка) е съпруга на Едуард VII, който е на престола от 1901 до 1910 г. — Б.пр. ↑

[8] Тук може би трябва да се уточни, че Британският музей, основан през 1759 г., е институцията, която е получавала по един екземпляр от всяка официално издадена книга във Великобритания, тоест дълго време е бил използван като библиотека. Поради невъзможност да поеме повече издания, въпреки няколкократните разширения, по-късно тази функция е прехвърлена на Британската библиотека, основана през 1973 г. — Б.пр. ↑

[9] Джон Едуард Мейзфийлд (1878–1967) — изключително плодовит английски писател с около петдесет тома поезия, над двайсет романа, осем пиеси и др. Арнолд Бенет (1867–1931) — английски

романист. Кристофър Марлоу (1564–1593) — английски драматург и поет. Тук тримата са посочени и като пример за четири века мъжко господство в литературния канон. — Б.пр. ↑

[10] Според критиците това е любима и често повтаряна фраза в приятелския кръг на Тоби Стивън (брат на Вирджиния Улф), включващ Клайв Бел, Литън Стрейчи, Саксън Сидни-Търнър, Дезмънд Маккарти и Мейнард Кейнс. — Б.пр. ↑

[11] Мраморните гръцки скулптури, които се намират в Британския музей, се наричат така, защото са донесени от Атина от лорд Елджин, тогава британски посланик в Османската империя. — Б.пр. ↑

[12] Много популярен навремето роман от Бенджамин Дизраели (1804–1881), издаден през 1870 г. — Б.пр. ↑

Х

През вече неизползваното гробище в енорията Сейнт Панкрас Фани Елмър се мотае между белите камъни, които са полегнали и опират в оградата, прекосява затревените места, чете имената, но зърне ли гробаря, бърза да се махне, излиза на улицата, спира под прозорец със син порцелан на перваза, после пак ускорява крачка, за да навакса пропиляното време, рязко свърва в една пекарница, купува си кифлички, добавя и кексче, продължава така, че всеки, който иска да я проследи, трябва да подтичва. Но не е повлекана. Носи копринени чорапи и обувки със сребристи катарамии, само дето червеното перо на шапката ѝ е клюмнало и закопчалката на чантата ѝ не е щракната, един екземпляр от програмата на „Мадам Тюсо“ изпада от нея, докато върви. Има глезени на кошута. Лицето ѝ не се вижда. Разбира се, в този сумрак някак естествени са отсечените движения, набързо хвърлените погледи и литналите нависоко надежди. Мина точно под прозореца на Джейкъб.

Къщата беше безцветна, тъмна и тиха. Джейкъб си беше у дома, погълнат от шахматна задача, дъската стоеше върху столче между коленете му. С една ръка навиваше на пръст кичур коса отзад на тила си. После бавно я премести напред и вдигна бялата царица от квадратчето, после я върна на мястото ѝ. Напълни си лулата, замисли се, премести две пионки, придвижи напред белия кон, пак се замисли с един пръст върху офицера. В този момент Фани мина под прозореца му.

Отиваше да позира на художника Ник Брамам.

Седеше загърната в испански шал на цветя, а в ръката си държеше евтин жълт роман.

— Малко по-надолу, отпусни се, така... сега е по-добре, точно така — мърмореше Брамам, който я рисуваше, едновременно с това пушеше и естествено, избягваше да говори.

Главата му беше като изваяна от скулптор, който бе отсякъл челото право, бе разтегнал устата и оставил отпечатьци от палците си

и следи от пръстите си в глината. Но очите не се затваряха нито за миг. Бяха доста изпъкнали и кървясали като че от прекомерно втрещаване, непрекъснато втрещаване; когато се обаждаше да каже нещо, за миг добиваха тревожен вид, но въпреки това продължаваха да гледат втрещено. Гола електрическа крушка висеше точно над главата му.

Що се отнася до женската красота, тя е като светлината над морето, никога една и съща за отделната вълна. Те всички я притежават; те всички я изгубват. Ту тъпа и дебела, като пушена сланина; ту ефирна и прозрачна, като олюляващо се парче стъкло. Безизразните лица са тъпи лица. Ето я лейди Венис, изложена на показ да буди възхищение, като паметник, ала изрязан от алабастр, който да стои върху полицата над камината и никой никога да не бърше прах от него. Изящна брюнетка, издокарана от главата до петите, може да служи най-много за илюстрация в списанието, което лежи разтворено върху масата в гостната. Жените по улиците имат лица на карти за игра с черти, прецизно подсилени в розово и жълто, а силуетът е тесен, прибран около тялото.^[1] А ето я истинската красота, надвесила се от прозорец на най-горния етаж, гледа надолу; или стои свита в ъгъла на омнибус; или клечи в канавката — искряща красота, ненадейно одухотворена, ала миг след това угасва. Никой не може да разчита на нея, нито да я улови и увие в хартия. Не помага и магазините да обикаляш, един бог знае, че е по-добре да си стоиш вкъщи, отколкото да зяпаш по витрините от огледално стъкло с надеждата да уподобиш гланца на живия зелен цвят или сиянието на рубинения. Стъклените камъчета в купичката изгубват блясъка си също както и топовете коприна. Така че, когато говориш за красива жена, говориш за нещо мимолетно, което за миг се представя с очите, устните или страните на Фани Елмър например и сияе чрез тях.

Не изглеждаше красива, докато стоеше неподвижно; долната ѝ устна е прекалено силно издадена напред, носът е широк, очите — поставени твърде близо едно до друго. Беше слабо момиче, с грейнали страни и тъмна коса, в момента нацупено или просто схванато от седене. Когато Брамам счупи парчето въглен, тя се стресна. Брамам не беше в настроение. Клекна пред газовата печка, за да си стопли ръцете. Междувременно тя погледна рисунката. Той изсумтя. Фани се загърна с пеньоар и сложи чайника на печката.

— Божичко, нищо не струва — каза Брамам.

Фани седна на пода и склучи пръсти около коленете си, погледна го с нейните красиви очи — да, красота, литнала из стаята, огряла я за миг. Очите на Фани сякаш питаха, съчувстваха, бяха — за миг — самата любов. Но пресилено. Брамам не забеляза нищо. А когато чайникът завря, тя се изправи мъчително, повече като жребче или кутре, отколкото като любяща жена.

В този момент Джейкъб отиде до прозореца и с пъхнати в джобовите ръце се загледа навън. Господин Спрингет от отсрещната страна на улицата излезе, огледа витрината на магазина си и пак влезе вътре. Деца изтичаха покрай него, хвърляйки поглед към розовите захаросани пръчки. Фургонът на Пикфорд зави надолу по улицата. Малко момче въртеше въже. Джейкъб се отдалечи. След две минути отвори външната врата и тръгна по посока към „Холбърн“.

Фани Елмър си взе пелерината от куката на стената. Ник Брамам откачи рисунката, сви я на руло и я пъхна под мишница. Загасиха светлините и поеха надолу по улицата, следваха посоката си сред тълпите, автомобилите, омнибусите и каруците и пристигнаха на Лестър Скуеър пет минути преди Джейкъб, тъй като той идваше от подалеч, а и на „Холбърн“ го забави минаващият кралски кортеж и насъбралите се да зяпат хора, така че Ник и Фани вече стояха облежани на месинговите перила в „Емпайър“^[2], когато Джейкъб блъсна двукрилата врата и застана до тях.

— Здравсти, не те забелязах — каза му Ник след пет минути.

— Навън е гадост — отвърна му Джейкъб.

— Това е госпожица Елмър — представи я Ник.

Джейкъб извади лулата от устата си, почувства се много неловко.

Много неловко; когато седнаха в плюшеното сепаре и оставиха димът да се вие между тях и сцената, когато чуха някъде отдалеч да се извисяват пискливи гласове и когато оркестърът гръмна точно навреме, той продължаваше да се чувства неловко, а Фани си помисли: „Какъв красив глас!“. Помисли си, че той не беше казал почти нищо, ала колко твърдо само. Помисли си, че младите мъже се държат много важно и резервирано, че са много отнесени и как човек може да си седи до Джейкъб и да го оглежда, непритесняван от нищо. И колко детинско е всичко у него, ето вече се отегчава от вечерта, помисли си тя, но и колко достолепен изглежда, дори малко надменен; „Аз обаче

няма да отстъпя“, каза си тя. Той се изправи и се надвеси над перилото. Димът го обвини, увисна край него.

Красотата на младите мъже винаги изглежда обвита в дим, колкото и енергично да ритат топка, да играят крикет, да танцуват, да бягат или да катерят планини. Но сигурно е, че бързо я губят. Вероятно се заглеждат в очите на древни герои и полупрезрително заемат пози сред нас, помисли си тя (тръпнещи като цигулкова струна, на която засвириш ли, ще се скъса). Както и да е, обичат тишината и говорят красиво, така че всяка дума излиза от устата им като новоизсечен диск, не като просташкия звън на малки монети, от които се възползват момичетата; движат се с решителна крачка, сякаш знаят отлично колко да останат и кога да си тръгнат — о, но господин Фландърс не си тръгна, само отиде да вземе програмата.

— Танцърките са чак накрая — каза той, като се върна при тях.

Не е ли приятно, продължи да си мисли Фани, как младите мъже винаги изваждат цели шепи сребърни монети от джобовете на панталоните си и как само ги зяпат, вместо да си имат портмоне за тях?

Ето, отново потъна в мисли за себе си, представи си как се върти на сцената, цялата в бели воали, музиката е танцът и буйството на собствената ѝ душа, и цялото това люлеене, целият механизъм и всички предавки на света се въртят неспирно в шеметни вихри и пропадания, така ги усещаше, докато стоеше сковано, подпряна на месинговите перила на два фута разстояние от Джейкъб Фландърс.

Свитата ѝ на топка черна ръкавица тупна на пода.^[3] Когато Джейкъб ѝ я подаде, тя го изгледа гневно. Защото няма порационална страст. И за миг успя да уплаши Джейкъб — толкова силна, толкова опасна е тази страст, когато млади жени се заковат намясто, стиснат перилата и се влюбят.

Беше средата на февруари. Покривите на „Хампстед Гардън Събърб“ се виждаха през трепетливата мараня. Беше твърде топло, за да вървиш пеш. Едно куче лаеше, лаеше, лаеше в далечината. В равнината сенките се разливаха като течни.

След дълго боледуване тялото е отпуснато, инертно, поглъща сладостните ухания, но е твърде слабо, за да им се наслади. Сълзите се стичат, капят, кучето лае в далечината, децата търкалят обръчи, пейзажът ту се смрачава, ту просветлява. Вижда се като през було. О,

нека по-плътно було ме загърне, ако се случи да припадна от благоуханията, въздъхна Фани Елмър, както си седеше на една пейка в „Джъджис Уок“ и гледаше към „Хампстед Гардън Събъרב“. Но кучето не спираше да лае. Автомобилите надуваха клаксони. Долови трепет и шум. Вълнение бе обзело сърцето ѝ. Стана и тръгна да се разходи. Тревата беше свежозелена, слънцето — напичаше. Около езерото деца, надвесвайки се, пускаха малките си лодки във водата; други пищяха, защото бавачките им ги дърпаха назад.

По обед младите дами излизат на чист въздух. Всички мъже са заети в града. Жените стоят около синьото езеро. Свежият вятър разпилява наоколо гласовете на децата им. Моите деца, помисли си Фани Елмър. Жените стоят около езерото, мъчат се да прогонят големите препускащи рунтави кучета. Лекичко поклащат бебето в количката. Очите на всички бавачки, майки и случайно минаващи жени са леко изцъклени, вторачени. Нежно кимат вместо отговор към малките момчета, които ги дърпат за полите, искат да продължат нататък.

Фани се сепна от някакъв писък — може би пронизителното изсвирване с уста на някой работник — високо във въздуха. Но ето че между дърветата се оказа дрозд, който в топлия въздух извиваше трели на ликуваща възбуда, но май под напора на страх, помисли си Фани; сякаш радостта в сърцето му е радост тревожна... сякаш докато пее, някой го следи и самото възбуждение го кара да пее. Ето го! Неспокоен, прелетя до следващото дърво. Сега песента му прозвуча по-глухо. Оттатък нея се долавяше бученето на автомобилните гуми и поривите на вятъра.

Похарчи два пенса за обяд.

— Божичко, госпожице, забравила си е чадъра — измърмори жената с петна по лицето в остъкленото заведение до вратата на компанията за експресни доставки на млечни продукти^[4].

— Ще се опитам да я настигна — отвърна ѝ Мили Едуардс, келнерката със светлата коса, сплетена на плитки, и хукна навън. — Не успях — каза, като се върна след миг с евтиния чадър на Фани в ръка.

Попипа плитките си.

— О, тази врата! — обади се сърдито касиерката.

На ръцете си носеше черни ръкавици само за дланите, а връхчетата на пръстите ѝ, с които откъсваше касовите бележки, бяха

подпухнали като наденички.

— Една порция пай със зеленчуци. Голямо кафе с препечена кифла. Яйца върху препечен хляб. Два плодови кейка.

Така се провикват келнерките с остри гласове. Обядващите чуват собствените си поръчки и кимат одобрително; поглеждат с нетърпение към съседната маса, на която вече е сервирано. Техните яйца върху препечена филия също пристигат най-накрая и очите им престават да шарят наоколо.

Влажни хапки от сладкиши падат право в усти, зинали като пазарски чанти.

Нели Дженкинсън, машинописката, апатично раздробява кейка си на малки парченца. Всеки път, щом вратата се отвори, вдига поглед. Какво очаква да види?

Търговецът на въглища чете „Телеграф“ и тъй като не вдига поглед от него, не улучва чинийката и опипвайки разсеяно, поставя чашата си направо върху покривката на масата.

— Някога чувала ли си за подобна наглост? — заключи госпожа Парсънс и изтупа трохите от кожите, с които бе загърната.

— Една порция горещо мляко с неподсладена кифла. Каничка чай. Кифла с масло — провикват се келнерките.

Вратата се отваря и затваря.

Такъв е животът на възрастните.

Колко приятно е да се излегнеш в лодка и да се любоваш на вълните. Ето идват три на равни разстояния една след друга и малко или много еднакви по размер. След тях се е втурнала четвърта, много голяма и страховита; повдига лодката, продължава напред и се слива с другите, без да постигне нещо особено; смалява се, изравнява се с другите.

Има ли нещо по-страшно от бурята, която размята клоните и цялото стъбло на дървото се огъва чак до върха, олюлява се и трепери по посоката на вятъра, ала не побягва, не отлита с разчорлените си листа?

Житните класове се гърчат, кланят се унижително, сякаш искат да се отскубнат от корените си, ала са здраво вързани за тях.

Ето че от всеки прозорец, дори в сумрака, виждаш трескавия бяг по улицата, сякаш порив с протегнати напред ръце, с жадуващи очи и зяпнали уста. След това притихваме смирени. Защото, ако този екстаз

продължи, ще ни отвее като пяна във въздуха. Звездите ще светят през нас. Ще паднем в бурята като солени капки, както се случва понякога. Защото никой не приласкава неспокойните духове. Няма кой да ги люшка безцелно, да им пее приспивно. За тях няма преструвки, няма излежаване и уют, нито онова заблуждение, което казва, че малко или много, всички сме еднакви, че край камината е топло, виното е приятно и всичко екстравагантно е греховно.

— Хората са толкова приятни, след като ги опознаеш.

— Не мога дори да си помисля нещо лошо за нея. Човек трябва да помни, че...

Но Ник, а може би и Фани Елмър вярват безрезервно в истината на момента, затова се хвърлят в бурята, откопчват се, вятърът щипе бузите им, остриите зърна на градушката ги шибат в лицето.

— О! — обади се Фани, нахлувайки в студиото с четиресет и пет минути закъснение, защото се беше мотала в квартала около яслата за безпризорни деца с надеждата случайно да зърне Джейкъб на улицата, да го види как изважда ключа си и отваря вратата. — Май съм закъсняла — на което Ник не отговори нищо, а това вбеси Фани.

— Тогава няма повече да идвам! — изрепчи му се тя.

— Ами недей — отговори ѝ Ник и тя хукна навън, без дори да му каже „довиждане“.

Колко изящна е онази рокля в магазина на Евелина на Шафтсбъри Авеню! Беше четири часът през един хубав ден в началото на април и само Фани ли е толкова глупава, че да си стои вкъщи през този хубав ден в четири? Други момичета на същата тази улица седяха приведени над счетоводни книги или пък с отегчение издърпваха дълги нишки коприна или тюл, опаковаха покупките в „Суон и Едгарс“, връзваха ги с панделки и бързо добавяха пенс и нещо към общата сума, после откъсваха ярд и три четвърти опаковъчна хартия и учтиво се обръщаха към следващия клиент: „Какво ще обичате?“.

В магазина на Евелина на Шафтсбъри Авеню частите на жената се излагат поотделно. Вляво е отделът за полите. По средата, увит около поставка, е шал боа. Подредени като главите на престъпници в „Темпъл Бар“ са шапките — яркозелени и бели, само с по няколко пера или претрупани от увиснали пера в наситени цветове. А върху килима са краката — златисти обувки с остри върхове или лачени, или обрамчени в червено.

Жените са впили жадни погледи в тях, облеклата в четири часа са разстлани на показ като бели торти във витрината на пекаря. Фани също не можеше да откъсне очи.

Но по Джерард Стрийт към нея вървеше висок мъж с овехтяло палто. Сянка падна върху витрината на Евелина — сянката на Джейкъб, въпреки че това не беше той. Фани се обърна, продължи по Джерард Стрийт и изведнъж си каза, че ѝ се иска да беше прочела повече книги. Ник никога не четеше, никога не обсъждаше Ирландия, нито Камарата на лордовете, а за ноктите на ръцете му да не говорим! Ще научи латински и ще прочете Вергилий. Навремето не спираше да чете. Беше изчала Уолтър Скот, беше изчала Дюма. В „Слейд“^[5] никой не четеше. Но никой не познаваше Фани, докато беше в „Слейд“, и никой не можеше дори да предположи колко тъпо ѝ беше там; големи вълнения за какво — за обеци, за танци, за Тонкс и Стиър^[6], след като само французите могат да рисуват, както твърдеше Джейкъб. Защото съвременните художници са безнадеждни; живописиста — най-малко почитаното изкуство; и защо да четеш друго, освен Марлоу и Шекспир, ѝ беше казал Джейкъб, или най-много Филдинг, ако предпочиташ романи?

— Филдинг — каза тя, когато мъжът на Чаринг Крос Роуд^[7] я попита каква книга иска.

Купи си „Том Джоунс“^[8].

В десет часа сутринта, в стая, която делеше с една учителка, Фани Елмър четеше „Том Джоунс“ — тази тайнствена книга. Защото това досадно четиво (така смяташе Фани) за хора със странни имена е харесвано от Джейкъб. Свестните хора го харесват. Възрастни вдовици, които кръстосват крака както им падне, четат „Том Джоунс“ — тайнствената книга; защото има нещо в книгите, помисли си Фани, което, ако бях образована, бих могла да харесвам повече от обеци и цветя, въздъхна тя, като същевременно си мислеше за коридорите в „Слейд“ и за маскения бал следващата седмица. Нямаше какво да облече.

Те са истински, помисли си Фани Елмър и вдигна крака върху решетката пред камината. Някои хора са. Може би Ник, само че той беше много глупав. Жените обаче никога — с изключение на госпожица Сарджънт, но тя излизаше по обяд и въобще се правеше на много важна. Седят си кротко вечер и четат, помисли си тя. Не

посещават вариетета, не се заплесват по витрини, не си носят дрехите една на друга, като Робъртсън, който беше задигнал шала ѝ, а пък тя беше облякла жилетката му, която Джейкъб едва успя да закопчае; защото той обичаше „Том Джоунс“.

Ето, лежеше в скута ѝ, на две колони, на цена от три шилинга и шест пенса; тайнствената книга, в която Хенри Филдинг преди много, много години порицаваше Фани Елмър, задето не може да откъсне очи от червеното, и го правеше в съвършена проза, както твърдеше Джейкъб. Защото той никога не четеше съвременни романи. Харесваше „Том Джоунс“.

— Много ми харесва „Том Джоунс“ — подхвърли Фани в пет и половина същия ден в началото на април, когато Джейкъб извади лулата си, докато седеше в креслото срещу нея.

Уви, жените лъжат! Но не и Клара Дюрант. Тя е безупречен ум, честна душа, девица, окована върху скала (някъде недалеч от Лаундс Скуеър), принудена вечно да налива чай на възрастни мъже с бели жилетки, синеоки, които те гледат право в лицето и свирят Бах. От всички жени Джейкъб ценеше най-много нея. Но да седиш пред маса с хляб и масло, с вдовици в кадифе и никога да не кажеш на Клара Дюрант нещо повече от това, което Бенсън казваше на папала, докато старата госпожица Пери наливаше чай, беше нетърпимо посегателство срещу свободите и благоприличието на човешката природа... или други думи в същия смисъл. Защото Джейкъб не пророни нищо. Беше се вторачил в камината. Фани остави „Том Джоунс“.

Шиеше или плетеше.

— Това за какво ти е? — попита Джейкъб.

— За маскения бал в „Слейд“.

И тя отиде да донесе украсението за главата, панталона и обувките с червени пискюли. Какво да облече?

— Не знам, аз ще бъда в Париж — отвърна ѝ Джейкъб.

И въобще какъв е смисълът от тези танци и маскирания, помисли си Фани. Срещаш едни и същи хора, носиш едни и същи костюми, Мангин се напива, Флоринда сяда в скута му. Флиртува най-безсрамно — в този момент с Ник Брамам.

— В Париж ли? — попита Фани.

— Да, ще се отбия там на път за Гърция — отговори ѝ той.

Защото, така каза, няма нищо по-противно от Лондон през май.
Той ще я забрави.

Едно врабче прелетя край прозореца, носеше сламка — сламка от копата сено в хамбара на някой земеделски двор. Старият кафяв спаниел души земята за плъхове. Горните клони на бряста вече са отрупани с гнезда. Кестените развяват кокетно листа. Пеперудите се носят над хребета на Форест. По всяка вероятност апатура ирис пирува, така смята Морис, с онова разложено месо в основата на дъба.

Според Фани всичко това идваше от „Том Джоунс“. Той можеше спокойно да странства с книга в джоба си и да наблюдава борсуците. Ще се качи на влака в осем и половина и ще върви пеш цяла нощ. Ще види светулки и в кутийката си за хапчета ще донесе само от женските. Ще ловува с хрътките на лов за елени. Всичко това идва направо от „Том Джоунс“, ще отиде в Гърция с книга в джоба си и нея ще я забрави.

Донесе малкото си дамско огледалце. Ето го лицето й. Ами ако сложим на Джейкъб една чалма? Ето го лицето му. Светна лампата. Но тъй като откъм прозореца идваше и дневна светлина, само половината остана под светлината на лампата. И въпреки че той изглеждаше страшен и великолепен, и добре, ще се откаже от лова, така каза, ще дойде в „Слейд“, ще се маскира като турски аскер или римски император (остави я да намаже устните му с черно, стисна зъби и се намръщи в огледалцето), въпреки това — „Том Джоунс“ лежеше ей там.

[1] Може би тук трябва да уточним, че Вирджиния Улф има предвид все по-честото използване на грим и козметика като модна тенденция в годините преди Първата световна война, както и (понататък) свиването на едуардианските широкополи женски дрехи, заместени от по-прибран силует и по-ярки цветове. — Б.пр. ↑

[2] Става дума за вариететния театър „Емпайър Мюзик Хол“. — Б.пр. ↑

[3] Обичаен жест, с който проститутките са привличали вниманието на мъжете. — Б.пр. ↑

[4] Това подробно пояснение за заведението не е случайно. Макар и смисълът му да остава скрит за българския читател,

Вирджиния Улф иска да каже, че това е евтино заведение, подобно на кафенетата ABC по-нагоре в текста. — Б.пр. ↑

[5] Така се нарича колежът за изящни изкуства към Лондонския университет, основан през 1871 г., който носи името на Феликс Слейд, филантроп и колекционер на произведения на изкуството. — Б.пр. ↑

[6] Хенри Тонкс (1862–1937), английски художник и преподавател в „Слейд“, и Филип Уилсън Стиър (1860–1942), английски художник пейзажист. — Б.пр. ↑

[7] Централна лондонска улица, известна с книжарниците си. — Б.пр. ↑

[8] Романът „Том Джоунс“ от Хенри Филдинг (1707–1754) е един от първите английски романи. Излиза през 1749 г. Изразът „тайнствената книга“ е ироничен, тъй като книгата е известна със своя неприличен език. — Б.пр. ↑

XI

— Арчър — каза госпожа Фландърс с нежност, която майките често показват към най-големите си синове — ще бъде утре в Гибралтар.

Пощата, която чакаше (разхождаше се нагоре по Додс Хил, откъслечен камбанен звън току донасяше мелодията на църковен химн до слуха ѝ, но ето че часовникът проби разстлалата се на кръгове мелодия и удари точно четири; тревата тъмнееше в мораво под буреносните облаци; двайсетината къщи на селото се бяха сгушили заедно в безкрайно смирение под заслона на листака), пощата с нейните най-разнообразни съобщения и пликосве, адресирани с дързък почерк, с полегат почерк, облепени ту с английски марки, ту с колониални марки, а понякога с набързо сложено жълто клеймо^[1], пощата щеше да разнесе милиарди съобщения по целия свят. Не е наша работа да отсъждаме дали печелим, или не от този навик на разточително общуване. Но в наше време писането на писма се практикува с цел заблуда, особено от млади мъже, странстващи в чужди земи, и в това няма нищо чудно.

Вземете например тази сценка.

Ето го Джейкъб Фландърс, заминал за чужбина и по пътя си отседнал в Париж. (Старата госпожица Бъркбек, братовчедка на майка му, беше починала миналия юни и му беше завещала сто лири.)

— Крътъндън, не е нужно да повтаряш всичко отначало — каза му Малинсън, дребен плешив художник, който седеше пред мраморната маса, оплискана с кафе и нашарена с кръгчета от винени чаши, говореше много бързо и без съмнение, беше доста пиан.

— Е, Фландърс, свърши ли с писмото до майка си? — попита Крътъндън, когато Джейкъб се появи и седна при тях; в ръката си държеше писмо, адресирано до госпожа Фландърс, недалеч от Скарбъроу, Англия.

— Харесва ли ти Веласкес? — попита Крътъндън.

— За бога, разбира се, че му харесва — намеси се Малинсън.

— Винаги се държи така — подразни се Крътъндън.

Джейкъб изгледа Малинсън съвършено невъзмутимо.

— Ще ви кажа кои са трите най-велики неща, писани някога в цялата литература — заяви Крътъндън. — „Виси на ствола ми подобно плод“^[2] — започна той...

— Изобщо не слушай човек, който не харесва Веласкес — каза Малинсън.

— Адолф, повече не давай вино на господин Малинсън — провикна се Крътъндън.

— Не така, не така — отсъди Джейкъб безпристрастно. — Нека човекът се напие, щом това му харесва. Крътъндън, знам, това е Шекспир. Тук съм на твоето мнение. У Шекспир има повече хъс и сърцатост, отколкото у всички тия проклети жабари, взети заедно. „Виси на ствола ми подобно плод“ — започна да цитира риторично с мелодичния си глас, като същевременно размахваше чашата си с вино. — „Да те направи дяволът на въглен, страхливецо белосан!“^[3] — извика той и виното плисна извън чашата.

— „Виси на ствола ми подобно плод“.

Крътъндън и Джейкъб започнаха едновременно и избухнаха в смях.

— По дяволите тия мухи! — изруга Малинсън и взе да ръкомаха около голото си теме. — За какво ме вземат?

— За сладкиш — обади се Крътъндън.

— Млъквай, Крътъндън! — каза Джейкъб. — Липсват му светски обноски — обясни той на Малинсън най-любезно. — Само гледа как да лиши хората от тяхното пиене. Погледни. Искam ребърца на скара. Как е на френски ребърца на скара? Адолф, ребърца на скара! О, глупако, нима не разбираш?

— Едно ще ти кажа, Фландърс, второто най-красиво нещо в цялата литература — обади се Крътъндън, свали краката си на пода и се приведе през масата така, че лицето му почти опря в това на Джейкъб.

— „Имаме си булка, котка свири на цигулка“^[4] — прекъсна го Малинсън, барабанейки с пръсти по масата. — Най-изящното нещо в цялата литература... Крътъндън е страхотен човек — отбеляза уверено. — Ама си пада малко глупак.

И той тръсна глава напред.

Сами разбирате, нищичко от това не стигна до госпожа Фландърс; нито от онова, което се случи, когато платиха сметката и излязоха от ресторанта, поемайки по булевард „Распай“.

Ето и друг един откъс от разговор; времето е около единайсет сутринта; мястото на действието — художническо ателие; денят — неделя.

— Виж, Фландърс — каза Крътъндън. — По-скоро бих приел една от малките картини на Малинсън за нещо а ла Шарден^[5]. И когато ти казвам това... — той изстиска края на полупразна туба боя... — Навремето Шарден е бил голям фукльо... Продавал ги е, за да си плати обяда. Ама щом търговците го надушват. Голям фукльо... няма що!

— Тук е страшно приятно — каза Джейкъб, — сред тези цапаници. Въпреки това, Крътъндън, това е тъпо изкуство. — Взе да се разхожда из стаята. — Има един мъж, Пиер Луис^[6].

И той взе някаква книга.

— Кажи ми, скъпи господине, няма ли да се спреш на едно място? — попита Крътъндън.

— Това е сериозна работа — каза Джейкъб и качи едно платно върху стола.

— О, това съм го правил преди много години — отвърна му Крътъндън, поглеждайки през рамо.

— Според мен ти си много добър художник — каза Джейкъб след известно време.

— А ако искаш да видиш това, което се мъча да постигна сега, ето — каза Крътъндън и сложи едно платно пред Джейкъб. — Ето. Това е. Това повече подхожда. Това е...

И той сви палеца си в кръг около глобус на лампа, изрисуван в бяло.

— Сериозна работа — каза Джейкъб и застана разкراчен пред картината. — Но това, което бих искал да ми обясниш...

Госпожица Джини Карслейк, бледа, с лунички и нездрав вид на лицето, влезе в стаята.

— О, Джини, запознай се с един приятел, Фландърс. Англичанин. Богат. С връзки по високите етажи. Нали, Фландърс...

Джейкъб не отговори.

— Това е... това е нелепо — обади се Джини Карслейк.

— Да — отсече Крътъндън. — Ама няма как.

Свали платното от стола и го постави на пода с гръб към тях.

— Седнете, дами и господа. Госпожица Карслейк идва от твоята част на света, Фландърс. От Девъншир. О, мислех, че беше Девъншир. Много добре. Освен това е дъщеря на църквата. Черната овца на семейството. Да видиш само с какви писма я заплашва майка ѝ. Носиш ли някое у себе си? Обикновено пристигат в неделя. Имат ефекта на камбанен екот, нали разбираш.

— Срещна ли се с всички художници? — попита го Джини. — Малинсън беше ли пиан? Ако се отбиеш в неговото ателие, сигурно ще ти подари някоя картина. Виж, Теди...

— Момент — каза ѝ Крътъндън. — Кое годишно време сме сега? И той погледна през прозореца.

— Фландърс, ние тук в неделя почиваме.

— Той дали... — попита Джени и погледна Джейкъб. — Ти...

— Да, той ще дойде с нас — заяви Крътъндън.

Ето, това е Версай.

Джини застана на каменния ръб и се наведе над езерото, Крътъндън я сграбчи в обятията си, за да не падне.

— Там, там! — извика. — На повърхността. — Някакви лениви риби със заоблени тела изплуваха от дълбините, за да погълнат подхвърлените от нея трохи. — Виждаш ли ги? — каза и слезе от ръба.

И тогава блесналата бяла вода се разпени, заклокочи, блъвна като от тясно гърло, изригна нагоре. Фонтанът се уголеми. От него долетя военна музика, отдалеч. Цялата вода се надупчи от капки. Син балон лекичко заподскача по повърхността. И ето че всички бавачки и деца, и старци, и младежи се скупчиха край езерото, приведоха се и някои взеха да махат с бастуни! Малкото момиченце тичаше с разперени ръце към балона, но той потъна под фонтана.

Едуард Крътъндън, Джини Карслейк и Джейкъб Фландърс вървяха един след друг по пътека от жълт чакъл; после се качиха на тревата, после минаха под дърветата и излязоха пред лятната къща, в която Мария-Антоанета си пиела шоколада. Едуард и Джини влязоха вътре, но Джейкъб остана да ги чака отвън, почти приседнал върху дръжката на бастуна си. Скоро двамата излязоха.

— Е? — попита Крътъндън и се усмихна на Джейкъб.

Джини стоеше и чакаше; Едуард — също; двамата гледаха към Джейкъб.

— Е? — каза Джейкъб, усмихна се и се подпря на бастуна си с две ръце.

— Хайде! — подкани ги и тръгна.

Другите двама се усмихнаха и го последваха.

Седнаха в малко кафене в една странична уличка, където посетителите пиеха кафе, гледаха войниците и умислено тръскаха цигари в пепелниците.

— Но той е съвършено различен — каза Джини и обви с ръце горната част на чашата си. — Не мисля, че знаеш какво имаше предвид Тед, когато го каза — продължи тя и погледна Джейкъб. — Но аз знам. Понякога усещам, че съм в състояние да се самоубия. Той понякога лежи по цял ден, не става от леглото... просто си лежи... не те искам да ми стоиш на масата. — И тя махна с ръка. Дебели, дъгоцвети гълъби се мотаеха в краката им.

— Виж шапката на онази жена — обади се Крътъндън. — Откъде ги измислят такива?... Не, Фландърс, не мисля, че бих могъл да живея като теб. Когато човек върви по онази улица срещу Британския музей... как се казваше? Точно така. И всичко е така. Онези дебели жени... и мъжът, застанал по средата на улицата, сякаш всеки момент ще получи някакъв пристъп...

— Всички ги хранят — каза Джини и пак махна с ръка да пропъди гълъбите. — Тия тъпи гадни същества.

— Ами и аз не знам — отвърна Джейкъб и дръпна от цигарата си. — Там е „Сейнт Пол“.

— Искам да кажа, да ходиш всеки ден в кантората — каза Крътъндън.

— О, по дяволите! — изруга Джейкъб.

— Но ти не влизаш в сметката — намеси се Джини и погледна Крътъндън. — Ти си луд. Искам да кажа, мислиш само за рисуване.

— Да, знам. Не мога да мисля за друго. Питам те, крал Джордж ще отстъпи ли пред лордовете?^[7]

— Ще му се наложи, и още как — каза Джейкъб.

— Виждаш ли! — каза Джини. — Той си знае.

— Не разбираш ли, бих, ако можех — отвърна Крътъндън, — но просто не съм в състояние.

— Аз пък мисля, че бих могла — намеси се Джини. — Само че го правят всички онези, които човек ненавижда. У дома, искам да кажа. За нищо друго не говорят. Дори хора като майка ми.

— Ами ако реша и дойда да живея тук... — започна Джейкъб. — Какви са ми шансовете, Крътъндън? О, добре. Нека бъде твоето. Тези тъпи птици, човек му се иска направо да ги... о, отлетяха.

Най-накрая под дъговите лампи на гарата при „Дома на Инвалидите“, с едно от онези странни движения, дискретни и в същото време решителни, които могат да наранят или да минат незабелязано, но в повечето случаи причиняват голяма доза притеснителност, Джини и Крътъндън се притиснаха един в друг, а Джейкъб остана встрани. Беше време да се разделят. Трябваше нещо да се каже. Никой нищо не каза. Един мъж буташе количка и мина толкова близо до Джейкъб, че едва не прегازی краката му. Джейкъб се дръпна, олюля се, а когато си възвърна равновесието, другите двама вече се отдалечаваха, въпреки че Джини го погледна през рамо, а Крътъндън му помахаша, после изчезнаха, както отиваше на голям гений като него.

Не... на госпожа Фландърс не беше разказано нищичко от това, макар че Джейкъб имаше чувството, нека го кажем, че нищо друго в света няма по-голямо значение; а що се отнася до Крътъндън и Джини, той ги смяташе за най-забележителните хора, които някога е срещал... но разбира се, не беше в състояние да предвиди случилото се с течение на времето, а именно че Крътъндън се посвети на рисуването на овощни градини; затова му се наложи да живее в Кент и затова беше необходимо, така си мисли човек, да съзерцава всичко през ябълкови цветове, тъй като съпругата му, заради която правеше всичко това, беше избягала с един писател; но не, Крътъндън продължава да рисува овощни градини с голямо настървение, в пълна самота. Тогава Джини Карслейк, след аферата си с американския художник Лефану, започна да се среща с индийски мъдреци и сега човек можеше да я открие във всевъзможни пансиони в Италия и да я види как трепери над малка кутийка за бижута, която съдържа най-обикновени камъчета, събрани край пътя. Но ако се загледаш в тях съсредоточено, твърдеше тя, множеството става единство, което някак си представлява тайната на живота, въпреки че това не ѝ пречеше да следи лакомо макароните с

поглед, докато обикалят масата от ръка на ръка, нито понякога нощем да скача на крака и да прави най-странни признания пред стеснителни млади англичани.

Джейкъб нямаше какво да крие от майка си. Само дето не можеше сам да си обясни това необикновено вълнение, а какво остава да седне и да го опише...

— Писмата на Джейкъб са също като него — каза госпожа Джарвис и сгъна листа.

— По всичко личи, че... — обади се госпожа Фландърс и млъкна, защото кроеше рокля и трябваше да оправи разместилия се терк — ... той си прекарва много добре.

Госпожа Джарвис се замисли за Париж. Зад гърба ѝ прозорецът беше отворен, защото беше топла нощ, тиха нощ, луната изглеждаше забулена, а ябълковите дръвчета — напълно неподвижни.

— Никога не жалия мъртвите — каза госпожа Джарвис, подпря гърба си с възглавница и склучи ръце зад тила си. Бети Фландърс не я чу от тракането на ножицата, която току се удряше в масата. — Те са намерили покой — продължи госпожа Джарвис, — докато ние по цял ден се блъскаме с какви ли не глупави и ненужни неща, без изобщо да знаем защо.

В селото не обичаха госпожа Джарвис.

— Никога ли не излизаш на разходка вечер по това време? — попита тя госпожа Фландърс.

— Сега времето със сигурност е много меко — отвърна ѝ госпожа Фландърс.

Въпреки това от години не беше отваряла портичката на овощната си градина, за да се поразходи нагоре по Додс Хил след вечеря.

— Прекрасен ден — каза госпожа Джарвис, след като излязоха от овощната градина и стъпиха на тревата.

— Няма много да се отдалечавам — предупреди Бети Фландърс. — Точно така, Джейкъб напуска Париж в сряда.

— От тримата Джейкъб винаги ми е бил най-големият приятел — каза госпожа Джарвис.

— Е, скъпа, аз съм дотук — отсече госпожа Фландърс.

Бяха изкачили тъмния хълм чак до римския стан.

Укреплението, тоест равният кръг, обграждащ стана или гробището, лежеше в краката им. Колко игли само беше изгубила Бети Фландърс някъде наоколо! Както и брошката си с гранат.

— Понякога обаче е доста по-ясно от сега — каза госпожа Джарвис, застанала на хребета. Нямаше облаци, но въпреки това над морето и над тресавището се стелеше мъгла. Светлините на Скарбъро проблясваха така, сякаш жена с диамантена огърлица върти главата си наляво и надясно. — Колко е тихо! — промълви тя.

Госпожа Фландърс разрови земята с върха на обувката си, като си мислеше за изгубената брошка с гранат.

Тази вечер на госпожа Джарвис ѝ беше трудно да мисли за себе си. Беше толкова тихо. Никакъв вятър, нищо не препускаше, нито прехвъркваше, нито пробягваше. Черни сенки стърчаха неподвижно над сребреещите тресавища. Преципът не помръдваше. И госпожа Джарвис не мислеше за Бог. Зад тях, разбира се, се издигаше църква. Часовникът ѝ удари десет. Дали ударите му стигнаха до преципа, дали трънката ги чу?

Госпожа Фландърс се наведе да вдигне едно камъче. Понякога се случва хора да намерят нещичко, помисли си госпожа Джарвис, но при тази забулена луна нищо друго не се виждаше, освен кости и тук-там бял варовик.

— Джейкъб ми я купи от джобните си пари, а после доведох тук госпожа Паркър, за да се полюбува на гледката, и тогава трябва да е паднала... — измънка госпожа Фландърс.

Кокалите мърдат ли, или ръждясалите мечове? Дали брошката от две и половина пени на госпожа Фландърс вече не се е превърнала в част от големите натрупвания? и дали ако всички духове се бяха стълпили тук да си общуват с госпожа Фландърс в това кръжило, дали пък тя нямаше да изглежда съвсем на мястото си — почтена английска съпруга, жива, започнала да понапълнява?

Часовникът удари и петнайсет.

Крехките звукови вълни се блъснаха в преципа и в клонките на глогината, после се пречупиха, щом часовникът на църквата раздели часа на четвъртинки.

Замрелите, ширнали се наоколо тресавища приеха съобщението: „Значи, десет и четвърт“, но не отвърнаха нищо, само дето къпината леко помръдна.

Но дори и на тази светлина можеха да се прочетат надписите върху надгробните камъни, отсечени гласове мълвяха: „Аз съм Бърта Рък“, „Аз съм Том Гейдж“. И продължаваха, споменавайки в кой ден на годината са умрели и какво се казва в Новия завет за тях — думи паметни, много вълнуващи или утешителни.

Тресавищата кимат, съгласяват се с всичко това.

Лунната светлина се е лепнала като белееща страница върху оградата на църквата и осветява коленичилото семейство в нишата, както и плочата, поставена през 1780 година в памет на местния енориаш земевладелец, който помагал на бедстващите и вярвал в Бога — така равният глас чете и реди от мраморната плоча във формата на свитък, сякаш може да сложи своя отпечатък върху времето и да разтвори въздуха.

Лисица се прокрадна иззад храстите прецип.

Често, дори нощем, църквата като че ли е пълна с хора. Пейките са износени и мазни, свещеническите одежди са прибрани на мястото им, книгите с църковни псалми — по рафтовете. Като кораб е, с всички на борда. Гредите се огъват, мъчат се да задържат и мъртвите, и живите, орачите, дърводелците, господарите на лов за лисици, фермерите, които смърдят на кал и бренди. Езиците се сливат в отделните срички на отсечено произнесените думи, които винаги разсичат и времето, и ширналите се тресавища. Плач и вяра, и тъга, отчаяние и триумф, но през повечето време здравият ум и здравето безразличие надделяват, излитат през прозорците по всяко време, вече петстотин години.

Въпреки това, както казва и госпожа Джарвис, като излиза навън сред голата пустош: „Колко е тихо!“. Тихо по пладне, освен когато ловците пропъдят тишината; тихо през следобеда, с изключение на придвижващите се стада овце; и нощем, когато цялата пустош е съвършено тиха.

Брошката с гранат е паднала в тревата. Лисицата се прокрадва наблизко. Едно листо се изправя на едното си ръбче. Госпожа Джарвис, която е на петдесет години, си почива в стана под забулената луна.

— ... и — продължи госпожа Фландърс, като изправи гръб — никога не съм се интересуvalа от господин Паркър.

— Нито пък аз — отвърна ѝ госпожа Джарвис.

И тръгнаха да се връщат към къщи.

Известно време гласовете им се носеха над римския стан. Лунната светлина не повреждаше нищо. Пустошта приемаше всичко. Том Гейдж крещи с все сила, докато издържи надгробният му камък. Кокалите на римляните са заровени на сигурно място. Както и иглите за замрежване на Бети Фландърс, както и брошката ѝ с гранат. Понякога посред бял ден, наред грейналото слънце, тресавищата като че ли са скътали всички тези малки съкровища и треперят над тях като същинска бавачка. Но в полунощ, когато никой не говори, нито препуска, и трънката не помръдва, би било много глупаво да дразниш тресавищата с въпроси — какво? и защо?

Както и да е, часовникът на църквата удари дванайсет.

[1] Такова клеймо се е слагало на писма и пратки, освободени от пощенски такси. — Б.пр. ↑

[2] Фразата е от „Цимбелин“ на Шекспир, превод Валери Петров. Буквалният превод би звучал така: „Виси душата ми там като плод“. ↑

[3] „Макбет“, Шекспир, превод Валери Петров. ↑

[4] Добре известна английска детска песничка. — Б.пр. ↑

[5] Жан-Батист Симеон Шарден (1699–1779) — френски живописец, представител на реализма, блестящ майстор на натюрморта. — Б.пр. ↑

[6] Пиер Луис (1870–1925) — френски поет и прозаик; в еротичните си писания възхвалява свободния живот в Древна Гърция. — Б.пр. ↑

[7] Според литературната критика тук става въпрос за конституционната криза от 1911 г., предизвикана от разрыв между Камарата на общините и Камарата на лордовете, за прокарване на определени финансови законопроекти. — Б.пр. ↑

XII

Водата се изливаше от ръба като олово... като верига с плътни бели брънки. Влакът излезе сред стръмна зелена ливада; Джейкъб видя да растат лалета на ивици и чу да пеят птици, в Италия.

Кола, пълна с италиански офицери, вървеше успоредно по равния път, не отстъпваше на влака и вдигаше пушилка след себе си. Имаше дървета, обточени с пълзящи лози... както ги е описал Вергилий. Ето я гарата, тълпи от хора се сбогуват, жени с високи жълти ботуши и странни бледи момчета с къси чорапи. Пчелите на Вергилий са изпълнили низините на Ломбардия. Такъв бил обичаят на древните — да отглеждат лози сред брястове. После, в Милано, се виждаха острокрили ястреби, светлокафяви, които рисуваха всевъзможни фигури над покривите.

В тези италиански вагони става непоносимо горещо, когато ги напече следобедното слънце, и нищо чудно, докато локомотивът се изкатери, за да излезе от дефилето, потракващата верига да се е скъсала. Нагоре, нагоре и все по-нагоре се задъхват вагоните, като че ли е панорамен влак. Всяко възвишение е покрито с щръкнали дървета и удивителни бели селца са накацали по терасите му. Винаги има по една бяла кула на самия връх, плоски покриви с червен фриз и отвесна стръмнина надолу. Това не е страна, в която човек да излезе на разходка след чая. Първо, защото няма трева. Цял склон, покрит с маслинови дръвчета. Още е април, а земята се е спекла между тях, станала е на суха прах. Няма прегради за добитъка, нито пътеки за разходка, нито алеи, нашарени от сенките на дървета и листа, нито кръчми от осемнайсети век с еркерна прозорци, където човек да хапне пържени яйца с шунка. О, не, цяла Италия е безжалостна, оголена и изложена като на длан, черни свещеници се тътрят по пътищата ѝ. Странно е също така, че където и да отидеш, наоколо все ще има по някоя вила.

Все пак приятно е да странстваш сам със сто лири в джоба си. И ако тези пари не стигнат, както вероятно ще стане, тогава ще продължи

пеш. Може да преживява с хляб и вино — виното в плетени бутилки, — защото след Гърция, ще се върне да обиколи и Рим. Римската цивилизация е от по-ниска проба, в това няма съмнение. Но и Бонами често говореше глупости. „Трябва да се види Атина“, така ще му каже, като се върне. „Да застанеш на Партенона“, ще му каже, „Или сред руините на Колизея, това те навежда на доста възвишени мисли“, които той се канеше да изложи най-подробно в писмата си. От тях можеше да излезе и цяло есе върху цивилизациите. Сравнение между древните и съвременните, при това с някои доста остри нападки срещу господин Аскуит — нещо в стила на Гибън^[1].

Един пълен господин се качи с големи усилия, прашен, раздърпан, с провесени по него златни верижки, и Джейкъб, леко натъжен, че не произхожда от латинската раса, се обърна и погледна през прозореца.

Странно, но човек си мисли, че като е пътувал два дни и две нощи, трябва вече да се намира в сърцето на Италия. Тук-таме се появяват вили сред маслинови горички; мъже прислужници поливат кактуси. Прилични на катафалки коли пътуват между внушителни колони, покрити с гипсови изображения на гербови щитове. През очите на чужденеца всичко изглежда някак преходно и учудващо познато. Ето един самотен хълм, където няма никой, но той е пред очите ми, пред мен самия, който довчера съм се возил в омнибуса по „Пикадили“. Онова, което ми се иска, е да похода из полето, да седна и да послушам скакалците, да изровя шепа земя... италианска земя, както италианска е и прахта по обувките ми.

По железопътните гари Джейкъб ги чуваше да се провикват нощем, крещяха странни имена. Влакът спря и наблизко долови крякането на жаби, внимателно вдигна черните щори и пред него се ширна огромно странно мочурище, цялото огряно в бяло под лунната светлина. В купето не се дишаше от гъстия дим на пурите, който се стелеше около лампата със зелен абажур. Италианският господин хъркаше, беше свалил ботушите си и разкопчал жилетката си... На Джейкъб цялата тази работа с пътуването за Гърция изведнъж му се стори непоносима и отегчителна... да отсядаш сам в хотели, да разглеждаш паметници... по-добре да беше заминал за Корнуол с Тимоти Дюрант... „Ооо!“, възропта Джейкъб, когато мракът започна да се прокъсва и взе да просветлява, но ето че мъжът се пресегна през

него, за да вземе нещо — дебелият италианец с жабото, небръснат, изпомачкан, тлъст, отвори вратата и отиде да се измие.

Джейкъб се изправи, зърна един строен италианец с ловджийска пушка, който крачеше по пътя на зазоряване, и цялата идея за Партенона го осени начаса.

„По дяволите! — помисли си той, — май почти сме стигнали!“, подаде глава през прозореца и въздухът го блъсна в лицето.

Много е досадно, че поне двајсет души от познатите ти винаги са в състояние на мига да кажат нещо много духовито за гостуването си в Гърция, докато у теб някаква задръжка парализира емоциите. След като се изми в хотела в Патрас, Джейкъб тръгна по следите на трамвайните линии, извървя почти цяла миля; после почти цяла миля по обратния път; беше срещнал няколко сюриси пуйки, няколко върволици магарета, беше се изгубил в задни улички, беше прочел реклами за корсети и за бульона „Маги“, настъпваха го деца, навсякъде миришеше на развалено сирене и много се зарадва, когато най-неочаквано се озова точно срещу хотела си. Зърна стар брой на „Дейли мейл“ сред чаши изпито кафе; прочете го. Но какво може да прави след вечеря?

Без съмнение, положението ни, общо взето, щеше да е много по-лошо, ако бяхме лишени от удивителния дар на илюзиите. На дванайсет години, вече отървали се от куклите и счупените влакчета, изведнъж Франция, но вероятно много повече Италия и със сигурност Индия започват да привличат развихреното ни въображение. Лелята на някого е била в Рим, а и всеки си има по един чичо, който за последно се е обадил — бедният човечец — от Рангун. Повече никога няма да се върне. Но на гувернантките дължим гръцките митове. Погледни тази глава (така ни казват) — носът, виждаш ли, прав като стрела, къдрици, вежди, всичко, което може да се нарече мъжка красота; а изваяните крака и ръце говорят в най-голяма степен за съразмерно телосложение. Да, гърците са се грижили за тялото толкова, колкото и за лицето. Гърците умеят така да ти нарисуват плодове, че птичките идват да ги кълват. Първо изчиташ Ксенофонт, после Еврипид. И така един ден — божичко, наистина съществува такова нещо — оказва се, че има смисъл в това, което хората повтаряха; „гръцкият дух“, това гръцко,

онова гръцко, трето гръцко; макар че, между другото, абсурдно е да твърдиш, че който и да е грък може да се мери с Шекспир. Но работата е там, че сме откърмени с една илюзия.

Без съмнение, и мислите на Джейкъб бяха от този порядък, „Дейли мейл“ стоеше смачкан в ръката му; краката изпънати напред, самото олицетворение на отегчението.

— Но така сме откърмени — продължи.

Всичко му изглеждаше много пошло. Нещо трябваше да се направи по въпроса. И от средно потиснат той изведнъж се почувства като човек пред екзекуция. Клара Дюрант го беше напуснала по време на едно парти, за да разговаря с някакъв американец, на име Пилчард^[2]. А той я остави и тръгна за Гърция. Носеха вечерни тоалети. И говореха глупости — и то какви ужасни глупости — и той протегна ръка към „Глоуб Тротър“, международно списание, което се предоставяше безплатно на собствениците на хотели.

Въпреки своята западналост модерна Гърция разполага с много добре развита мрежа от електрически трамваи, така че, докато Джейкъб седеше в хотелската си стая, отвън трамваите дрънчаха и звънтяха настоятелно — зън, зън, зън, — за да се махнат магаретата от пътя им, а една възрастна жена пък, точно под прозореца му, категорично отказваше да се дръпне встрани. Цялата цивилизация беше осъдена.

Келнерът също стоеше съвършено равнодушен. Аристотел, мърляв мъж, с хищнически интерес към присъствието на единствения гостенин, който в момента бе заел единственото кресло, влезе с важна стъпка в помещението, свали нещо, друго вдигна, после забеляза, че Джейкъб е още тук.

— Бих искал утре сутринта да бъда събуден рано — каза му Джейкъб през рамо. — Отивам до Олимп.

Този мрак, това отстъпление пред черните води, които се плискат около нас, това е измислица на модерното време. Може би, както твърдеше Крътъндън, липсва ни вяра. Нашите деди поне са имали нещо, което да премахват. Ние също имаме, ако това е въпросът, помисли си Джейкъб и смачка „Дейли мейл“ в ръката си. Да, ще влезе в Парламента и ще държи красиви речи — но каква полза от красивите речи в Парламента, щом отстъпваш, макар и само на инч, пред черните води? Вярно е, не съществува никакво обяснение за приливите и

отливите в нашите вени — на щастие и на нещастие. Порядъчността и вечерните партита, на които се носят пищни тоалети, и мизерията на бордеите зад Грейс Ин — те вероятно са в дъното на нещата, поне на Джейкъб така му се струваше. Но да не забравяме и Британската империя, която бе започнала да го озадачава; нито пък беше изцяло съгласен да се дава право на самоуправление за Ирландия. Какво казваше „Дейли мейл“ по този въпрос?

Беше възпитан да се държи като мъж и трябваше да се потопи в нещата от живота, за което си даваше сметка дори камериерката, която изпразваше легена му горе в стаята, опипваше ключовете, копчетата за яка, моливите и шишенцата с хапчета, разпръснати върху тоалетката му.

Това, че беше станал мъж, Флоринда го знаеше, както знаеше и всичко останало, инстинктивно.

Бети Фландърс дори в момента, докато изчиташе писмото му, изпратено от Милано, подозираше това: „Не ми казва — оплака се тя на госпожа Джарвис — почти нищо, което искам да знам“, но въпреки това продължи да умува над писмото.

Фани Елмър чувстваше този факт до степен на отчаяние. Защото той грабваше бастуна и шапката си, отиваше до прозореца и според нея изглеждаше доста отнесен, но и много строг.

„Ще си извърнкам един обяд от Бонами“ — така ще каже.

„Както и да е, винаги мога да се удавя в Темза“ — изплака Фани, докато минаваше бързешком край яслите за деца без родители.

„На «Дейли мейл» обаче не може да му се има доверие“ — каза си Джейкъб и потърси с поглед нещо друго за четене. И отново въздъхна, тъй като наистина се чувстваше така потиснат, сякаш мракът се беше загнездил у него и с всеки изминал миг се съгъстяваше все повече и повече, а това беше странно за човек, който толкова обичаше да се радва на живота, не изпадаше в дълбокомислени анализи, затова пък, разбира се, беше изключително романтичен, така смяташе Бонами там, в стаята си в Линкълнс Ин.

„Ще се влюби — помисли си Бонами. — В някоя гъркиня с прав нос.“

Именно на Бонами беше писал Джейкъб от Патрас — на Бонами, който не можеше да обича жена и никога не беше чел глупава книга.

В края на краищата има толкова малко добри книги и тук не влизат разточителните истории, описанията на пътешествия с мулета и каруци в търсене изворите на Нил, нито бърливостта на художествената литература.

Обичам книги, чието достойнство може да се извлече и обобща в страница или две. Обичам изречения, които не се размекват, дори армии да минават през тях. Обичам думите да са силни и сурови — това бяха схващанията на Бонами и те му бяха спечелили враждебността на онези, чиито предпочитания клоняха повече към свежия полъх на утрото, които отварят прозореца със замах и зърват как макове са изпъстрили слънцето, и не могат да удържат възторга си пред удивителната плодовитост на английската литература. Това Бонами изобщо не го понасяше. Обвинението срещу него беше, че литературните му вкусове влияят на приятелствата му, карат го да мълчи, да бъде потаен и придирчив и да се чувства добре в компанията само на един-двама млади мъже, които мислеха като него.

Джейкъб Фландърс обаче изобщо не мисли като него — никак дори, въздъхна Бонами, като разстла тънките листове на писмото върху масата и не за пръв път се замисли върху характера на Джейкъб.

Проблемът беше в тази романтична негова нагласа. „Ала примесена с глупост, която го тласкаше към стигащи до абсурд опасности — мислеше си Бонами, — има нещо... нещо“ — въздъхна той, тъй като обичаше Джейкъб повече от всеки друг в света.

Джейкъб се приближи до прозореца и застана пред него с пъхнати в джобовите ръце. Видя трима гърци с фустанели, видя мачти на кораби, бездействия или заети хора от нисшите класи, които се шляеха или крачеха енергично, или се събираха на групи и жестикулираха оживено. Тяхната пълна незаинтересованост към него не беше причина за мрачната му потиснатост, а някакво далеч по-дълбоко убеждение — не това, че самият той е самотен, а че всички хора са самотни.

Все пак на следващия ден, когато влакът бавно заобиколи един хълм по пътя към Олимп, видя как гърчините селянки вече работят сред лозята; възрастните гърци седят по гарите и пият шербет. И макар че Джейкъб продължаваше да се чувства потиснат, не беше и

подозирал за съществуването на този приятен трепет да си сам; извън Англия; сам-самичък; откъснат от всичко. Виждаха се много стръмни голи възвишения по пътя към Олимп, а между тях синьо море и триъгълни парчета небе. Малко като корнуолския бряг. Да се разхождаш съвсем сам цял ден... да тръгнеш по тази пътечка и по нея да стигнеш ей така между храстите... или това бяха ниски дръвчета?... чак до върха на планината, от който се виждаше половината нация на древността...

„Добре — каза си Джейкъб, тъй като в купето нямаше друг, — сега да разгледам картата.“

Може да го виним или величаем, но никой не може да отрече дивото у всекиго от нас. Да препускаш лудешки, да се проснеш изнемощял на пясъка, да почувстваш как земята се върти, да те обземе — съвсем сериозно — прилив на приятелска нежност към камъните и тревите, сякаш човечеството го няма, а що се отнася до мъжете и жените — ами да вървят по дяволите! — да, човек не може да пренебрегне факта, че този копнеж ни спохожда твърде често.

Вечерният въздух разлюля доста мръсното перде на хотелския прозорец в Олимп.

„Преливам от любов към всекиго... — помисли си госпожа Уентуърт Уилямс, — но от всички най-много към бедните... към селяните, които вечер се връщат натоварени. И всичко е така мило и смътно, и много тъжно. Тъжно е, тъжно е. Но всичко има смисъл — помисли си Сандра Уентуърт Уилямс и леко повдигна глава. Изглеждаше много красива, трагична и екзалтирана. — Човек трябва да обича всичко.“

В ръцете си държеше малка книга, удобна за пътуване — разкази от Чехов, — и стоеше забулена в бяло пред прозореца на хотела в Олимп. Колко красива беше нощта! И нейната женска красота беше красотата на нощта. Трагедията на Гърция беше трагедията на всички възвишени души. Неизбежният компромис. Тя като че ли осъзна нещо. Трябва да си го запише. И като се приближи до масата, където съпругът ѝ четеше, тя отпусна брадичка в дланите си и пак се замисли за селяните, за страданието, за собствената си красота, за неизбежния компромис и за това, как трябва да си запише нещо. Еван Уилямс не каза нищо грубо, банално или глупаво, просто затвори книгата си и я побутна встрани, за да направи място за супата, която им поднасяха в

момента. Само очите му като на копой с увиснали клепахи и тежката му жълтеникава челюст разкриваха меланхоличното му примирение и убеждението му, че бидейки принуден да живее с благоразумна умереност и предпазливост, той никога не би могъл да постигне която и да било от целите, които — и той го знаеше — са единствените, които си струва да бъдат преследвани. Неговата деликатност беше безупречна, мълчанието му — ненакърнимо.

— Всяко нещо има значение — каза Сандра.

Но сякаш не друго, а собственият ѝ глас развали магията. Забрави за селяните. Остана ѝ само усещането за собствената ѝ красота, а за късмет точно пред нея имаше огледало.

„Много съм красива“ — помисли си тя.

Внимателно донагласи шапката си. Съпругът ѝ видя, че се оглежда; съгласи се, че е важно да си красив; че красотата е наследство и човек не може да я пренебрегва. Но тя е и бариера, дори сковаваща досада. Той довърши супата си и продължи да гледа през прозореца.

— Пъдпъдък — каза госпожа Уентуърт Уилямс с мечтателен глас. — После, предполагам, козе сирене, а след това...

— Крем карамел, естествено — додаде съпругът ѝ със същата интонация, вече извадил клечката за зъби от устата си.

Тя остави супената лъжица в чинията си, която мигом беше отнесена, макар и още наполовина пълна. Във всичко, което правеше, се долавяше собственото ѝ превъзходство; защото беше от онзи вид англичани, който е толкова гръцки; селяните сваляха шапка пред нея, свещеникът я тачеше, дори благоговееше пред нея; и в богаташките, и в бедняшките къщи градинарите почтително изправяха гръб, щом тя се появи на широката тераса в неделя сутрин, обикаляйки каменните урни заедно с министър-председателя, за да избере роза — нещо, което по всяка вероятност се е опитвала да забрави, докато очите ѝ блуждаеха около ресторанта на хотела в Олимп, търсеха да открият прозореца, на който бе оставила книгата си и където преди няколко минути беше осъзнала нещо... беше нещо много важно, относно любовта и тъгата, и селяните.

Но ето че Еван въздъхна, не от отчаяние, нито дори от негодувание. Но тъй като беше възможно най-амбициозният човек, а по темперамент — най-мудният, и не беше постигнал нищо; знаеше по вода политическата история на Англия и тъй като прекарваше много

време в компанията на Чатам, Пит, Бърк и Чарлс Джеймс Фокс^[3], не можеше да не сравнява себе си и своето време с тях и тяхното време. „Все пак няма друг момент, в който великите мъже да са били по-нужни“ — често си повтаряше той с въздишка. Ето пак взе да почиства зъбите си в хотела в Олимп. Беше приключил. Очите на Сандра продължаваха да блуждаят наоколо.

— Тези розови пъпешки сигурно са опасни — каза той мрачно.

И докато го казваше, вратата се отвори и влезе млад мъж със сив кариран костюм.

— Красиви, но опасни — повтори Сандра, която веднага реши да говори със съпруга си в присъствието на трети човек.

(„О, английско момче на туристическа обиколка“ — помисли си тя.)

И Еван го знаеше.

Да, той го знаеше и се възхищаваше от нея. Много е приятно, помисли си той, да пофлиртуваш с някого. Що се отнася до него обаче, дали заради ръста му (Наполеон е бил метър и шейсет, припомни си той), или пълнотата му, или неспособността му да изтъква личността си (но сега повече от всякога са ни нужни велики мъже, въздъхна той), това му се струваше безполезно. Хвърли пурата си, отиде при Джейкъб и го попита с простодушие, което допадна на Джейкъб, дали идва направо от Англия.

— Колко английско! — изсмя се Сандра на следващата сутрин, когато келнерът им каза, че младият господин е тръгнал още в пет, за да изкачи планината. — И сигурно ви е помолил да му пригответе вана? — при което келнерът поклати глава и каза, че трябва да попита управителя. — Не ме разбрахте — изсмя се Сандра. — Няма значение.

Излегнал се на върха на планината, свършено сам, Джейкъб изпитваше несравнимо удоволствие. По всяка вероятност никога през целия си живот не се е чувствал толкова щастлив.

По време на вечерята същия ден господин Уилямс го попита дали иска да погледне вестника; после госпожа Уилямс го попита (докато двамата се разхождаха по терасата и пушеха... как можеше да откаже предложената му от мъжа ѝ пура?) дали е видял древния театър на лунна светлина; дали познава Евърард Шърбърн; дали чете на гръцки и дали (Еван се надигна безмълвно и влезе вътре), ако трябва

да пожертва една от двете литератури, това ще бъде френската или руската?

„И сега — написа Джейкъб в писмото си до Бонами — ще трябва да прочета проклетата книга“ — имаше предвид нейния Чехов, тъй като тя му я беше заела.

Макар и това мнение да е непопулярно, струва ми се вярно, че доста голи места, полета, покрити с камъни и негодни за обработка, както и неспокойната морска шир между Англия и Америка ни допадат повече от градовете.

Има нещо абсолютно у нас, което презира квалификациите. Именно то се дразни и измъчва в обществото. Хората влизат заедно в салона. „Толкова ми е драго — казва някой, — да те видя“, и това е лъжа. После: „Сега повече се радвам на пролетта, отколкото на есента. Изглежда, така става, когато човек остарее“. Защото жените говорят винаги, винаги, винаги за това, какво чувстват и ако се случи да кажат „когато човек остарее“, очакват полученият отговор да е нещо съвършено различно от темата.

Джейкъб седна наред каменоломната, където гърците са разрязвали мрамора за строежа на театъра. Може да припаднеш от жегата, докато катериш гръцките склонове по пладне. Червени циклами бяха нацъфтели; загледа се в малките костенурки, които се поклащаха от туфа на туфа; въздухът ухаеше със силна и сладка миризма, а слънцето, което напичаше назъбените отломъци мрамор, заслепяваше очите до болка. Невъзмутим, властен и надменен, малко тъжен и обзет от някакво августовско отегчение, той остана да седи и запали лулата си.

Бонами щеше да каже, че именно това го смущава — когато Джейкъб изпадне в тези негови състояния на потиснатост и заприличва на рибаря Маргейт, останал без работа, или на английски адмирал. Не можеш да го накараш да проумее каквото и да било, когато е в такова настроение. Човек по-добре да го остави сам. Държеше се като глупак. Освен това започваше да се заяжда.

Ставаше много рано и тръгваше да разглежда статуи с помощта на своя „Бедекер“^[4].

Сандра Уентуърт Уилямс, странстваща по света преди закуска в търсене на приключение или гледна точка, цялата в бяло, може би не чак толкова висока, но със силно изправен гръб — Сандра Уилямс зърна главата на Джейкъб точно на нивото на главата на Хермес от Праксител^[5]. Сравнението беше изцяло в негова полза. Но преди да успее да изрече и една дума, той беше вече излязъл от музея, напускайки и нея.

Но нали модерната дама пътува с повече от един тоалет и ако бялото отива на сутрешния час, тогава може би пясъчножълтото с лилави точки, черна шапка и едно томче на Балзак ще отиват на вечерния. Премахната по този начин, стоеше на терасата, когато се появи Джейкъб. Изглеждаше много красива. Сключила ръце, унесена в мисли, сякаш се беше заслушала в съпруга си, сякаш съзерцаваше върволицата селяни, които се връщат, понесли на гръб вързопи съчки, сякаш виждаше как хълмът променя цвета си от синьо към черно, сякаш различаваше истината от лъжата, така си каза Джейкъб и рязко кръстоса крака, забелязвайки в същия миг колко овехтял е панталонът му.

„Но той ми се струва много изискан“ — реши Сандра.

А Еван Уилямс, излегнал се в креслото си с вестник в скута, им завиждаше. Най-доброто нещо, което можеше да стори, бе да публикува в „Макмилан“ монографията си върху външната политика на Чатам. Но по дяволите, тези гръмки и дребнави напъни — това неспокойствие, надуване и разпаленост — това беше ревност! ревност! ревност! каквато се беше заклел никога повече да не изпитва.

— Фландърс, ела с нас в Коринт — покани го той с повече от обичайната си приповдигнатост, като спря до стола на Джейкъб.

Почувства облекчение от отговора на Джейкъб или по-скоро от твърдия, директен, макар и стеснителен начин, по който му каза, че с удоволствие ще тръгне с тях за Коринт.

„Ето това е човек — помисли си Еван Уилямс, — който може да се прояви много добре в политиката.“

„Възнамерявам, докато съм жив, всяка година да идвам в Гърция — написа Джейкъб на Бонами. — Според мен това е единственият начин да се спасиш от цивилизацията.“

„Един бог знае какво иска да каже с това“ — въздъхна Бонами. Защото самият той никога не се изразяваше мъгляво и тези неясни

твърдения на Джейкъб го изпълваха с тревожни предчувствия, но в същото време и много го впечатляваха, тъй като собствената му нагласа клонеше към ясното, конкретното и рационалното.

Нищо не би могло да е по-просто от това, което каза Сандра, докато в Акрокоринт се спускаше по пътеката, а Джейкъб крачеше до нея, встрани от утъпканата земя. Останала без майка още на четири години, а имението „Парк“ било необятно.

— Както и да го обикаля човек, сякаш никога не можеше да излезе от пределите му — смееше се тя. Разбира се, имало библиотека, както и милият господин Джоунс, както и означения кое къде е. — Често се отбивах в кухнята и сядах в скута на иконома — изсмиваше се тя, но тъжно.

Джейкъб си помисли, че ако е бил там, щеше да я спаси; защото е била изложена на големи опасности, така реши, после си каза: „Хората не биха разбрали жена, която говори по нейния начин“.

Не се оплакваше от стръмния хълм; той забеляза, че носи опънат панталон под късото си горнище.

„Жени като Фани Елмър биха мрънкали — помисли си той. — Както и как й беше името, Карслейк, също; но въпреки това се преструват, че...“

Госпожа Уилямс казваше нещата директно, без заобикалки. Той се учуди от собствените си познания за правилата на поведение и точно колко може да се сподели от това, което човек мисли; колко открито може да се държи човек с жена и колко малко беше познавал себе си преди това.

Еван се присъедини към тях, щом слязоха до пътя; докато пътуваха нагоре по стръмнините и после надолу (защото Гърция е в състояние на вечен кипез и вълнообразност и в същото време се откроява с удивително чисти форми, земя без дървета, където пръстта се вижда между стръкчетата трева, всеки склон е изрязан, оформен и очертан най-често на фона на искрящи, дълбоки, сини води, островчета, бели като пясъка, плават на хоризонта, тук-таме се мяркат палмови горички в низините, самите те осеяни с черни кози или ниски маслинови дръвчета, а по хълбоците на склоновете понякога сияят бели вдлъбнатини, белязани с кръст), докато пътуваха нагоре по стръмнините и после надолу, той се беше смръщил в ъгъла на купето с юмрук така силно стиснат, че кожата бе докрай опъната между

кокалчетата, а малките косъмчета стърчаха. Сандра седеше на отсрещната седалка, властна като самата Виктория^[6], готова да полети навън.

„Безсърдечна!“ — помисли си Еван (което не беше вярно).

„Безмозъчна! — после така реши (но и това не беше вярно). — Въпреки това!...“

Завиждаше ѝ.

Когато дойде време за лягане, Джейкъб установи, че му е трудно да пише на Бонами. Но нали беше видял Саламин, а в далечината и Маратон. Бедният стар Бонами! Не, имаше нещо много странно в това. Чувстваше, че не е в състояние да пише на Бонами.

— Въпреки всичко ще отида до Атина — каза той, изглеждаше твърдо решен, независимо от кукичката, която се беше забила в него тук, отстрани.

Семейство Уилямс бяха вече посетили Атина.

Атина е все още напълно способна да изуми всеки млад мъж със странната комбинация, с най-несъвместимия конгломерат, който представлява. Изглежда ту еснафска, ту безсмъртна. Ту срещаш евтини европейски бижута, разстлани върху покрити с кадифе таблички. Ту някоя внушителна матрона стои гола, с изключение на ветреещи се одежди над коленете. Никаква форма не можеше да надделее, да завладее усещанията му, когато в един горещ следобед се разхождаше като по парижки булевард; едва успя да се дръпне навреме от пътя на кралското ландо, което изглеждаше невероятно разнебитено, трополейки по осеяния с дупки път, приветствано от граждани и от двата пола, облечени евтино с бомбета и европейски костюми; въпреки че един овчар с фустанела, шапка и гети едва не подкара стадото си кози помежду кралската процесия; и през цялото това време Акрополът се издига високо в небето, надвесил се над града като огромна неподвижна вълна с жълтите, здраво забити колони на Партенона.

Жълтите колони на Партенона се виждат по всяко време на деня, здраво забити на Акропола; по залез-слънце, когато корабите изстрелват своите салюти от Пирея, прозвучава камбана и се появява мъж в униформа (с разкопчана жилетка); жените прибират чорапите,

които плетат под сянката на колоните, провикват се да съберат децата и тръгват надолу по хълма към къщите си.

Ето ги отново колоните, фронтонът, Храмът на победата и Ерехтейонът върху светлокафеникава скала, прорязана от сенки; сутрин отваряш кепенците, навеждаш се и откъм улицата долитат шум, глъчка, свистенето на камшици. Ето ги.

Изключителната категоричност, с която се открояват — ту в сияйно бяло, отново в жълто и някои светли оттенъци на червеното, — внушават мисли за устойчивост, за изригването от земните недра на някаква духовна енергия, която навсякъде другаде се разсейва в елегантни дребнавости. Но тази устойчивост съществува съвършено независимо от нашето възхищение. Макар красотата да е достатъчно човешка, за да ни размекне, да раздвижи дълбоките тинести отлагания — спомени, увлечения, разкаяния, сантиментална преданост, — Партеонът е откъснат от всичко това; и само като си помисли как векове наред стои като изрязан нощем, човек започва да свързва този пламък (по пладне светлината е ослепителна, а фризовете — почти невидими) с идеята, че може би единствено красотата е безсмъртна.

Като към това се прибавят, в сравнение с подкожушената гипсова мазилка, новите любовни песни, екнали заедно със струните на китара и някакъв грамофон, както и движещите се, но безлични физиономии от улицата, Партеонът изглежда наистина удивителен в своята безмълвна невъзмутимост, която е така внушителна, че вместо западнал той ни се струва, точно обратното, че ще надживее целия свят.

„А гърците, като хора разумни, никога не си правели труда да довършват задната страна на статуите“ — каза си Джейкъб и засенчи очи, загледан в тази част на статуята, чийто гръб наистина бе грапав и недоправен.

Забеляза леката несиметричност на ръбовете на стъпалата, където си личеше, че „гърците отдават предпочитание на артистичното пред математическата точност“, прочете той в пътеводителя си.

Застана на същото място, където навремето се е издигала голямата статуя на Атина, и веднага разпозна забележителностите в картината, която се откриваше под него.

С една дума, разглеждаше съвестно и старателно, ала потънал в дълбоко униние. Освен това екскурзоводите не спираха да му

досаждат. Това беше в понеделник.

В сряда написа телеграма до Бонами, казваше му да пристигне веднага. После я смачка в шепа и я хвърли в канавката.

„Първо, той просто няма да дойде — каза си. — Освен това въпросното усещане май вече се притъпи.“ „Въпросното усещане“ беше онова неспокойно, болезнено чувство, нещо като егоизъм... на човек наистина му се иска то да изчезне... защото нараства неимоверно... „Ако продължи още малко, няма да съм в състояние да го преодолее... но ако някой друг го съзерцава в същото време заедно с мен... Бонами се е заврял в стаята си в Линкълнс Ин...“ О, по дяволите, всичко да върви по дяволите... когато човек се изправи пред Партенона по залез-слънце, от едната му страна са хълмовете Химетус, Пентели и Ликавит, от другата — морето, небето е обсипано в розови перца, долината е изпъстрена с всички цветове, мраморът изглежда светлокафяв и някак потискащ. За щастие, Джейкъб беше почти лишен от чувство за лична принадлежност и изобщо не се сещаше за Платон или Сократ като за хора от плът и кръв; от друга страна обаче, усетът му за архитектура беше много изострен; предпочиташе статуи пред картини, а и започваше все повече да си мисли за проблемите на цивилизацията, които, разбира се, са били разрешени по забележителен начин от древните гърци, но тяхното решение на нас не ни върши работа. Тогава, докато беше в леглото си в сряда през нощта, онази забила се в него кукичка отново го прободеше силно и той взе да се мята отчаяно при спомена за Сандра Уентуърт Уилямс, в която беше влюбен.

На следващия ден изкачи Пентели.

След това посвети един ден на Акропола. Отиде рано сутринта и мястото беше почти пусто; във въздуха витаеше нещо като тътен. Но слънцето напичаше, огряло целия Акропол.

Джейкъб възнамеряваше да седне и да почете, след като успя да си намери един удобно разположен цилиндричен отломък от колона, откъдето хем можеше да се види Маратон, хем беше все още в сянка, докато Ерехтейонът сияеше в бяло точно пред него; седна и се зачете. След една страница пхна палеца си на отвореното място. Защо да не управлява страни, и то както трябва да се управляват? Продължи да чете.

Без съмнение, мястото, което си беше избрал, с изглед към Маратон, повдигна духа му. Или може би бавният, но възприемчив ум си има своите моменти на подем. Или пък неусетно, бидейки в чужбина, беше започнал да мисли сериозно за политика.

После вдигна очи и под въздействието на изрязаните силуети, размислите му придобиха особена острота; с Гърция е свършено, Партедонът е в руини, но него го има.

(Дами със зелени и бели чадъри прекосяха пространството на вътрешния двор — французойки, които трябваше да се срещнат със съпрузите си в Константинопол.)

Джейкъб продължи да чете. Но ето че остави книгата на земята и започна, сякаш вдъхновен от прочетеното, да си драска нещо върху листче хартия за значението на историята... за демокрацията... нещо от онези набързо нахвърляни записки, от които може да се роди творбата на живота ти; или пък листчето да изпадне от някоя книга след двайсет години, когато човек вече е забравил всичко за тях. Стана му малко криво. Я по-добре да го изгори.

Докато пишеше, Джейкъб изрисува прав нос; някъде под него френските дами ту отваряха, ту затваряха чадърите си и току се провикваха в един глас с вдигнати към небето погледи, че човек не знае какво да очаква — дъжд или слънце?

Джейкъб стана и пое към Ерехтейона. Там все още са останали няколко кариатиди, които поддържат покрива на главите си. Джейкъб се поразкърши, тъй като стабилността и равновесието засягат първо тялото. Тези статуи като че обезсилват нещата! Загледа се в тях, после се обърна и ето ти мадам Люсиен Граве, кацнала върху един мраморен блок с „Кодак“, прицелен в главата му. Разбира се, скочи веднага, въпреки възрастта си, въпреки фигурата и тесните си обувки — след като дъщеря ѝ се бе омъжила, тя с неподозирана настървеност, величествена сама по себе си, бе побързала да се превърне в гротеска от плът; скочи, но не преди Джейкъб да я забележи.

„По дяволите тези жени... по дяволите тези жени!“ — помисли си той. Върна се да си вземе книгата, която беше оставил на земята в Партедона.

„Как само развалят всичко“ — измънка под носа си, облегна се на една от колоните и здраво стисна книгата си под мишница. (Що се

отнася до времето, без съмнение, бурята щеше да се разрази скоро; над Атина бяха надвиснали облаци.)

„Само заради тези проклети жени“ — каза си Джейкъб, но без злоба, по-скоро с тъга и разочарование от това, че не стана, както би могло.

(Подобно силно разочарование може да се очаква у младите мъже в разцвета на живота им, още със здрав дух и тяло, които скоро ще станат бащи на семейства и директори на банки.)

После, след като се увери, че французойките са си тръгнали, и като се огледа плахо около себе си, Джейкъб пое с бавна крачка към Ерехтейона, погледна крадешком към богинята вляво, поддържаща покрива върху главата си. Тя му напомни за Сандра Уентуърт Уилямс. Погледна я, после извърна очи. Необикновено силно се разчувства и с мисълта за очукания гръцки нос, с мисълта за Сандра в главата си и за какво ли още не, пое право към върха на планината Химетус, сам, в страшния пек.

През същия този следобед Бонами отиде да се срещне на чай с Клара Дюрант, специално за да поговорят за Джейкъб. Там, на площада зад Слоун Стрийт, в топли пролетни дни се виждаха раирани сенници над предните прозорци, спрели коне риеха чакълената настилка пред вратата, възрастни господа с жълти жилетки натискаха звънеца и почтително прекрачваха прага, когато прислужничката скромно им отговаряше, че, да, госпожа Дюрант си е у дома.

Бонами и Клара седнаха в слънчевата предна стая, латерната напояваше сладостно отвън; цистерната напредваше бавно и пръскаше тротоара; файтоните дрънчаха и цялото сребро и басмена дамаска, всички кафяви и сини килими, както и вазите със зелени клонки стояха нашарени от потрепващите жълти ивици на слънцето.

Безинтересната блудкавост на казаното помежду им няма нужда от примери — Бонами отговаряше тихо и не спираше да се удивява на това съществуване — притиснато и скопено като в бяла атлазена обувка (междувременно госпожа Дюрант прозорливо обсъждаше политиката със сър Някой-си в задната стаичка), докато девствеността в душата на Клара му се стори съвсем откровена; дълбините й неизвестни; би споменал името на Джейкъб, но вече се бе убедил, че

Клара е влюбена в него... и че той не може да направи абсолютно нищо по въпроса.

„Абсолютно нищо!“ — възкликна на прага, когато вратата се затвори зад гърба му; за човек с неговия темперамент го обзе много странно чувство, докато прекосяваше парка, усещане за неумолимо пришпорени файтони, за цветни лехи, безкомпромисно разчертани с геометрична точност, за сила, която свисти около геометричните форми по най-безумен начин в целия свят. „Дали Сара е — помисли си той и спря за миг да погледа момчетата, които се къпеха в Серпентината^[7] — мълчаливата жена?... Джейкъб би ли се оженил за нея?“

В същото време под слънцето на Атина, в Атина, където е почти невъзможно да пиеш следобеден чай, възрастните мъже разговарят за политика, обсъждат я от друга гледна точка, в Атина, където Сандра Уентуърт Уилямс седи, забулена в бяло, с изпънати напред крака, с лакът върху страничната облегалка на плетения стол, а от цигарата ѝ трепетливо извиват синкави облаци.

Портокаловите дръвчета, които цъфтят на Площада на конституцията, оркестърът, тътрещите се крака, небето, къщите, боядисани в лимоненожълто и розово — всичко това изведнъж придоби огромен смисъл за госпожа Уентуърт Уилямс след втората ѝ чаша кафе дотолкова, че започна да драматизира историята на една импулсивна английска благородничка, която в Микена беше предложила място във файтона си на възрастна американска дама (госпожа Дуган) — една не съвсем измислена история, въпреки че не включваше Еван, който се прехвърляше от крак на крак, докато изчакваше жените да спрат да дърдорят.

„Описвам живота на отец Дамиен в стихотворна форма“ — беше казала госпожа Дуган; тя беше изгубила всичко — всичко на света, съпруг и дете, и всичко, само вярата ѝ беше останала.

Понесла се от частното към общото, Сандра се отпусна назад като в транс.

Полетът на времето, който така трагично ни пришпорва; вечната монотонност на работата и робията тук избухва в огнен пламък като онези краткотрайни жълти главички сред зелените листа (гледаше към

портокаловите дръвчета), целувки върху устни, които умират, светът се върти, върти се в лабиринти от зной и звук — въпреки че, разбира се, съществува и тихата вечер с красивата си бледност. „Тъй като съм чувствителна към всичко в живота — помисли си Сандра, — и госпожа Дуган винаги ще ми пише писма, и аз ще ѝ отговарям.“ Ето кралският оркестър марширува с националното знаме, събужда все по-нашироко разливащи се вълни от емоции и животът се превръща в нещо, което смелите яхват и отплуват в морето; с развята назад коса (така си представяше тя, и вятърът подухваше сред портокаловите дръвчета), самата тя също излиза като окъпана от сребристи пръски... и тогава зърна Джейкъб. Стоеше на площада с книга под мишница и се озърташе наоколо с празен поглед. Имаше набито телосложение и със сигурност щеше да напълнее с течение на времето.

Освен това подозираше, че е най-обикновен селяндур.

— Онзи младеж ей там — каза с известно раздразнение, като хвърли цигарата си, — това е господин Фландърс.

— Къде? — попита Еван. — Не го виждам.

— Отдалечи се... скри се зад дърветата. Не, вече не може да го видиш. Но без съмнение, ще го срещнем.

Което, разбира се, стана.

Но доколко той беше най-обикновен селяндур? Доколко Джейкъб Фландърс на двайсет и шест годишна възраст беше глупак? Безсмислено е да се опитваме да преценяваме хората. По-скоро човек трябва да следи намеците, а не толкова изречените думи, нито дори делата. Истина е, че някои веднага оставят незаличимо впечатление. Други си губят времето, помайват се и вятърът ги вее ту в една посока, ту в друга. Любезни възрастни дами ни уверяват, че всъщност котките са най-добрите познавачи на човешкия характер. Котката винаги ще отиде при добрия човек, така твърдят; но от друга страна пък, госпожа Уайтхорн, хазайката на Джейкъб, ненавиждаше котките.

Да не говорим за твърде уважаваното мнение на тълкувателите на характери, което е доста прехвалено в наши дни. В края на краищата какво значение има... дали Фани Елмър е цялата изтъкана от чувства и чувственост, дали госпожа Дюрант е твърда като камък, дали Клара, до голяма степен под влиянието на майка си (така твърдят тълкувателите на характери), никога не е имала възможност да направи нещо самостоятелно и само най-наблюдателните забелязват дълбоките

й чувства, които наистина представляват нещо тревожно, а това означава, че със сигурност някой хубав ден ще се хвърли на врата на първия срещнат недостоен за нея човек, освен ако, така твърдят познавачите на характери, има у себе си поне частица от духа на майка си... което би било нещо направо героично. Божичко, Клара Дюрант и героично! По-скоро ѝ отива друго определение, че е доста обикновена, до известна степен, поне за такава я смятат другите. И това е причината, твърдяха те, поради която тя привлича Дик Бонами — младия мъж с нос като на Уелингтън. Е, той не е много ясен, така да се каже. С това слуховете секват. Очевидно искат да намекнат за неговата странна склонност... за която те всички отдавна клюкарстват.

— Но понякога мъже с тази странна склонност имат нужда от жена точно като Клара... — намекна госпожица Джулия Елиът.

— Кой знае — отвърна ѝ господин Боули, — може и така да е.

Защото, колкото и дълго да продължи това одумване и както и да изпълват характерите на своите жертви, докато се издуят и омекнат като черен дроб на гъска в пещта, те никога не стигат до окончателно становище.

— Този млад човек, Джейкъб Фландърс — така обичаха да казват, — изглежда толкова изискан и... толкова притеснителен.

След което подхващаха Джейкъб и коментирайки, не спираха да се колебаят между тези две крайности. Той яздеше в компанията на благородници, ловуваше с хрътки, каквато беше модата, защото нямаше пукнато пени.

— Имаш ли представа кой е бил баща му? — попита Джулия Елиът.

— За майка му твърдят, че има родствена връзка със семейство Роксбиърс — отговори господин Боули.

— Той май не се преработва.

— Приятелите му много го обичат.

— За Дик Бонами ли говориш?

— Не, нямах предвид него. Очевидно Джейкъб е от другата страна. Той е типичният млад мъж, който се влюбва презглава и после се разкайва до края на живота си.

— О, господин Боули — каза госпожа Дюрант, която се намеси по нейния си властен начин, — помните ли госпожа Адамс? Ами това е нейната племенничка.

Господин Боули стана, поклони се любезно и си взе от ягодите.

Е, принудени сме да видим какво означава другата страна — мъжете по клубове и правителствени кабинети, — щом се твърди, че описанието на характери е несериозно изкуство, лековата занимавка, изящни контури, заграждащи празнота, просто драскулки и завъртулки.

Светлини на бойни кораби проблясват в Северно море, морските военни маршрути са на почетно разстояние един от друг. Всички оръдия трябва да тренират, при даден сигнал се прицелват в целта, която (главният артилерист брои секундите с хронометър в ръка — на шестата вдига поглед) се пръсва на трески. Със същото безгрижие дузина млади мъже в разцвета на силите си и със спокойни лица се спускат в дълбините на морето; и там също така сдържано и хладнокръвно (макар че владеят машината до съвършенство), без оплаквания, се задушават заедно. Като строени оловни войници армията плъзва по цялото житно поле, тръгва нагоре по стръмнината, спира, разгръща се полека в едната посока, после в другата, повечето падат покосени, само през биноклите се вижда, че една-две движещи се бройки все още притичват нагоре-надолу като късчета счупени кибритени клечки.

Тези действия, заедно с нестихващия обмен на банки, лаборатории, канцеларии и търговски къщи, именно те са веслата, с които светът гребе напред, така ни казват. И те са направлявани от мъже, изваяни да бъдат така невъзмутими, както е и безчувственият полицаи от Лъдгейт Съркъс. Но човек може да забележи, че освен издуто и закръглено, лицето му е застинало по силата единствено на волята му, че е изопнато от усилието да изглежда така. Когато дясната му ръка се вдига във въздуха, цялата мощ на вените му потича право нагоре от рамото към върховете на пръстите; нито една капка кръв не се отклонява под напора, да речем, на внезапен импулс, сантиментално разкаяние или тънки разграничения. Омнибусите спират на мига.

По този начин живеем, казват, тласкани от неуловима сила. Твърдят, че романистите никога не успяват да я опишат; че тя се промушва, профучава през техните мрежи и ги прокъсва на парчета. Това е, твърдят, с помощта на което съществуваме — тази неуловима сила.

— А къде са мъжете? — попита старият генерал Гибънс, след като огледа салона, който, както обикновено в неделя следобед, беше пълен с елегантно облечени гости. — Къде са оръдията?

Госпожа Дюрант също се огледа.

Клара, която реши, че майка ѝ я търси с поглед, се приближи; после отново се оттегли.

У семейство Дюрант разговаряха за Германия, а Джейкъб (тласкан от същата неуловима сила) крачеше по улица „Хермес“, когато едва не се сблъска със семейство Уилямс.

— О! — извика Клара с внезапно обзела я сърдечност.

А Еван додаде:

— Какъв късмет!

Вечерята, на която го поканиха в хотела с изглед към Площада на конституцията, беше превъзходна. Плетени панерчета с пресен хляб. Истинско масло. А месото просто нямаше нужда да бъде заливано с безброй малки зелени и червени зеленчуци, плувнали в сос.

Въпреки това беше странно. Масите бяха подредени на разстояние една от друга върху червения под с монограми на гръцкия крал, изработени в жълто. По време на вечерята Сандра не свали шапката си и остана забулена в загадъчност, както обикновено. Еван поглеждаше ту над едното си рамо, ту над другото с непоколебим и същевременно отстъпчив вид, като от време на време въздишаше. Беше странно. Защото бяха англичани, събрали се в Атина през една майска вечер. Джейкъб непрекъснато си вземаше ту от това, ту от онова, отговаряше прилежно на въпросите, но в гласа му се прокрадваше особена интонация.

Съпрузите Уилямс щяха да отпътуват за Константинопол рано на следващата сутрин, така го осведомиха.

— Още преди ти да си станал — каза му Сандра.

Значи, Джейкъб ще остане сам. Еван се изви леко встрани и поръча нещо — бутилка вино, — наля на Джейкъб с особена загриженост, с нещо като бащинска загриженост, ако това изобщо беше възможно. Да остане сам — това не е никак зле за един млад човек. Никога страната ни не се е нуждала толкова много от мъже. И въздъхна.

— Посети ли Акропола? — попита Сандра.

— Да — отвърна ѝ Джейкъб.

И двамата отидоха до прозореца, докато Еван остана да говори с главния келнер, казваше му, че трябва да ги събудят рано.

— Удивителен е — обади се Джейкъб сърдито.

Сандра се ококори лекичко. По всяка вероятност и ноздрите ѝ са се издули лекичко.

— Значи, се разбрахме — шест и половина — каза Еван и тръгна към тях с вид, сякаш бе доловил нещо в лицата на съпругата си и Джейкъб, застанали с гръб към прозореца.

Сандра му се усмихна.

Докато той вървеше към прозореца, без да има какво да каже, тя се обади с накъсани изречения:

— Да, но колко прекрасно... нали така? Акрополът, Еван? Или си твърде уморен?

При тези думи Еван ги погледна, или по-скоро — тъй като Джейкъб се бе заяпал някъде пред себе си — погледна съпругата си навъсено, сърдито, но и някак печално, не че тя би го съжалила. Нито неумолимият дух на любовта, каквото и да направи, би престанал да го измъчва.

Двамата го оставиха и той седна в стаята за пушачи, която гледаше към Площада на конституцията.

— Еван ще бъде по-доволен да е сам — каза Сандра. — Вестниците ни разделиха. Но по-добре е хората да имат това, което искат... След срещата ни ти успя ли да видиш всички тези прелести... Какво впечатление правят... Мисля, че си се променил.

— Искаш да отидем до Акропола ли? — попита Джейкъб. — Тогава да вървим.

— Видиш ли го веднъж, вече никога не можеш да го забравиш — каза Сандра.

— Така е — потвърди Джейкъб. — Но по-добре би било да идем денем.

— Сега ще е още по-красиво — каза Сандра и махна с ръка.

Джейкъб изглеждаше отнесен.

— Но виж, Партенонът трябва да се види денем — подхвърли той. — Няма да можеш да дойдеш утре... ще ти е твърде рано, нали?

— Седял си там с часове сам-самичък, така ли?

— Тази сутрин беше пълно с едни ужасни жени — каза ѝ Джейкъб.

— Ужасни жени ли? — повтори Сандра.

— Французойки.

— Но нещо много чудесно се е случило — каза Сандра.

Десет минути, петнайсет минути, половин час — цялото това време беше времето преди нея.

— Да — отвърна той.

— Когато човек е на твоята възраст... когато човек е млад. Какво ще направиш? Ще се влюбиш... о, да! Но недей много да бързаш. Аз съм толкова по-възрастна.

Маршируващи мъже я избутаха встрани.

— Продължаваме ли? — попита Джейкъб.

— Да, продължаваме — настоя тя.

Защото не можеше да се спре, преди да му е казала... или преди да го чуе да казва... или държеше той да предприеме нещо? Далеч на хоризонта зърна нещото и не можеше да се успокои.

— Никога няма да видиш англичани да си седят по този начин — подметна той.

— Не... никога. Когато се върнеш в Англия, няма да забравиш това тук... или пък, защо направо не дойдеш с нас в Константинопол! — извика тя ненадейно.

— Но тогава...

Сандра въздъхна.

— Да, разбира се, трябва да видиш Делфи — съгласи се.

„Всъщност, каза си наум, какво искам аз от него? Може би нещо, което съм изпуснала...“

— Ще пристигнеш там около шест вечерта — продължи тя. — И ще можеш да видиш орлите.

Под светлината на уличната лампа Джейкъб изглеждаше погълнат от себе си, дори отчаян; но въпреки това спокоен. Може би страдеше. Беше лековерен. Но имаше и нещо язвително у него. Носеше в себе си семената на крайно разочарование, които жени на средна възраст бяха поселили у него. Може би, ако някой се стреми напористо към върха на хълма, по-добре без него... това разочарование от жени на средна възраст.

— Хотелът е ужасен — каза му тя. — Последните посетители бяха оставили мивките си пълни с мръсна вода. И това непрекъснато се случва — изсмя се тя.

— Хората, които срещаме, са отвратителни — заключи Джейкъб. Вълнението му бе повече от очевидно.

— Пиши ми, разкажи ми всичко — каза тя — Какво чувстваш и какво мислиш. Всичко.

Нощта беше тъмна. Акрополът приличаше на нащърбена могила.

— Бих искал, много, наистина — каза той.

— Когато се върнем в Лондон, ще се срещнем ли...

— Да.

— Предполагам, че не заключват вратите, нали? — попита той.

— Бихме могли да ги прескочим! — отвърна му тя закачливо.

Носейки се от изток на запад, облаците скриха луната и напълно затъмниха Акропола. Облаците се сгъстиха; нощните изпарения се вплътниха; развлеченото було на мъглата увисна намясто, натежа.

Атина беше потънала в мрак, с изключение на тънките червени линии, които очертаваха улиците; фасадата на Двореца беше обляна в мъртвешка електрическа светлина. Пристаните край морето изпъкваха ясно, маркирани от отделни точки; вълните бяха невидими, а крайбрежните носове, както и островите приличаха на черни гърбици, осеяни тук-таме със светлинки.

— Много ми се иска, ако мога, да доведе и брат ми — едва чуто пророни Джейкъб.

— И после, когато майка ти пристигне в Лондон... — започна Сандра.

Вътрешността на Гърция беше потънала в мрак; а някъде край Евбея, изглежда, облак бе докоснал вълните и ги бе разлюлял... делфините се въртяха в кръг, все по-навътре и по-навътре в морето. Вятърът беше силен, бушуваше над Мраморно море между Гърция и равнините на Троя.

В Гърция, както и в планинските части на Албания и Турция, вятърът носи и пясък, и прах, както и други сухи частици, които го сгъстяват. После връхлита върху гладките кубета на джамиите, превива кипарисите, щръкнали на пост край надгробните камъни на мохамеданите, кара ги да скърцат настръхнали.

Воалите на Сандра я обвиха плътно.

— Ще ти дам моя екземпляр — каза ѝ Джейкъб. — Ето, вземи. Ще го пазиш ли?

(Томче с поезията на Джон Дън.)

Раздвижилият се ефир оголи падаща звезда. Стана тъмно. Светлините гаснеха една подир друга. Големите градове — Париж... Константинопол... Лондон — стърчаха черни като пръснати в мрака скали. Водните артерии си личаха. В Англия короните на дърветата бяха отрупани с листа. Тук може би в някоя горичка на юг старец е запалил суха папрат и птичките, подплашени, са отлетели. Овцете кашляха; едно цвете лекичко се е наклонило към друго. Английското небе е по-меко, по-млечно от източното. Взелo е нещо нежно от тревистите заоблени възвишения, нещо влажно. Силният солен вятър шибаше прозореца на спалнята на Бети Фландърс и вдовицата се надигна, подпря се лекичко на лакът и въздъхна като човек, който си дава сметка, но е принуден поне за малко да задържи... о, поне за още малко!... потисничеството на вечността.

Но да се върнем при Джейкъб и Сандра.

Изчезнали са. Ето го Акропола, бяха ли стигнали до него? Колоните на Храма стоят неподвижно, възхищението на живите им вдъхва живот година след година; и какво остава от всичко това?

Що се отнася до покоряването на Акропола, кой може да каже, че го е постигнал или че когато на следващата сутрин Джейкъб се събуди, е открил нещо здраво, трайно и устойчиво, което да вземе със себе си завинаги? (Въпреки това замина с тях за Константинопол.)

Когато Сандра Уентуърт Уилямс се събуди, тя със сигурност откри томчето с поезията на Джон Дън върху тоалетката си. Книгата щеше да намери място на лавицата в нейната английска къща в провинцията редом с „Животът на отец Дамиен“ в стихове от Сали Дуган, която тези дни щеше да пристигне. Там вече имаше десет или дванайсет книги. По здрач Сандра ще вземе да ги разгръща и очите ѝ ще грейнат (но не от написаното), после, като се отпусне в креслото си, тя отново ще вдиша душата на момента; или, тъй като понякога се чувстваше неспокойна, ще започне да изважда книгите една след друга и да ги мята през целия обхват на живота си, както акробат се мята от трапец на трапец. Тя беше имала своите моменти. Междувременно големият часовник на стълбищната площадка тиктакаше и Сандра можеше да чуе как времето се трупа ли, трупа и да се запита: „За какво? За какво?“.

„За какво? За какво?“, ще каже Сандра, ще остави книгата, ще се приближи до огледалото и ще приглади косата си. А по време на обяда

госпожица Едуардс, едва отворила уста, за да поеме хапка от печеното овнешко, се стресна от неочакваната проява на загриженост от страна на Сандра: „Щастлива ли си, госпожице Едуардс?“ — нещо, за което Сиси Едуардс не беше мислила от години.

„За какво? За какво?“ — такъв въпрос Джейкъб никога не си беше задавал, ако трябва да съдим от начина, по който си връзваше обувките, по който се бръснеше; ако трябва да съдим по дълбокия му сън същата нощ, въпреки вятъра, който разклащаше щорите, и въпреки половин дузина комари, които пищяха в ушите му. Беше млад... мъж. А и Сандра излезе права, като прецени, че засега е лековерен. На четиресет може и да не е такъв. Беше отбелязал нещата, които бе харесал у Дън, и те бяха доста гневни. Както и да е, човек винаги може да компенсира с откъси от най-чистата поезия на Шекспир.

Вятърът търкаляше мрака из улиците на Атина, търкаляше го така ожесточено, че човек ще рече, че иска да го стъпче, поради което никой не би могъл да разбере чувствата на отделния човек, нито да разгледа чертите му. Всички лица — гръцки, левантийски, турски, английски — биха изглеждали малко или много еднакви в този мрак. Най-накрая колоните на Храма изсветляха, после пожълтяха, порозовяха; пирамидите, „Сан Пиетро“, а и „Сейнт Пол“ най-сетне бавно и мудро изплуваха от мрака.

Християните имат право да пробуждат повечето свои градове с тълкуването за смисъла на деня. Но после се появяват, вече с глас не толкова мелодичен, отцепниците от различните секти и свадливо провъзгласяват своите опровержения. Параходите ехтят гръмливо като гигантски камертони, оповестяват прастария факт — че съществува море и то е студено, зелено, с разлюляна повърхност. Но в наши дни се долавя и тънкия глас на дълга, който като бял конец се точи от върха на големия корабен комин и събира най-многолюдните тълпи; нощта вече не е друго, освен протяжна въздишка между ударите на чука, дъх, дълбоко поет, който достига до отворения прозорец, дори в сърцето на Лондон.

Но кой, освен онези с изопнатите нерви и страдащите от безсъние, или мислителите, засенчили очи с длани, загледани в някакъв зъбер, щръкнал над многолюдието, може да види нещата по този начин, с изчистени като на скелет очертания, оголени от плът? В Сърбитън^[8] скелетът е обвит в плът.

— Чайникът никога не завира така добре в слънчева утрин — казва госпожа Грандейдж и поглежда към часовника върху полицата над камината.

После сивата персийска котка се протяга върху перваза на прозореца и прасва една нощна пеперуда с мека, свита лапа. И още преди да преполови закуската си (днес се успаха), някой сложи бебе в скута ѝ, освен това трябва да варди захарницата, докато Том Грандейдж изчита статията за голф в „Таймс“, отпива от кафето, избърсва мустаците си и потегля към офиса, където той е най-големият специалист по чужди валути и където му предстои повишение.

Скелетът е добре обвит в плът. Дори в тази тъмна нощ, когато вятърът търкаля мрака из Ломбард Стрийт, Фетър Лейн^[9] и Бедфорд Скуеър, когато разлюлява (тъй като лятото е в разгара си) чинарите, осеяни с електрически крушки, и поклаща завесите, които пазят стаята от набезите на зората. В просъница хората още мълвят думи от снощния си разговор на стълбищната площадка или се напрягат през съня си да доловят гласа на будилника. Така е и когато вятърът вилнее в гората, разклаща безброй клони; блъска се в кошерите; насекомите се клатушкат по стръкчетата трева; паякът се втурва да тича нагоре по гънките на дървесната кора; разтегливите влакънца на въздуха трептят и дишат.

Само тук — на Ломбард Стрийт, на Фетър Лейн и на Бедфорд Скуеър — всяко насекомо носи карта на света в главата си и горските паяжини представляват разработените схеми, по които бизнесът да функционира безпрепятствено; медът е съкровище от един или друг вид; а раздвижването на въздуха е неописуемото вълнение от живота.

Но цветовете се завръщат; плъзват нагоре по стръкчетата трева; разтварят главичките на лалета и минзухари; нашарват с плътни черти стволите на дърветата; насищат прозирния ефир, тревите и езерата.

И Английската банка, и тя изплува от мрака, и Монументът^[10] с гордата си златокоса глава; товарни коне прекосяват Лондонския мост и по тях играят гълъбови цветове, и ягодови, и железносиви. Долита свистене на крила, щом влаковете от покрайнините започнат да пристигат с пуфтене на гарата. Светлината пълзи нагоре по фасадите на всички високи, ослепели от транспаранти сгради, прокрадва се през някой процеп и озарява лъскавите, издули се червени завеси, зелените чаши за вино, чашите за кафе и разбутаните столове.

Втурва се светлината, пада върху тасчетата за бръснене, върху лъскавите месингови канчета, върху всички весели джунджурии на деня; ярката, любопитна, бронирана, сияйна светлина на летния ден, която отдавна е победила хаоса; която е пропъдила скръбните средновековни сенки; пресушила е блатата, покрила ги е с огледална повърхност и камъчета; дала е на умовете и телата ни такава непробиваема броня, че всеки проблясък и помръдване на крайници, заети със задачите на ежедневието, за нас е нещо несравнимо по-добро от старите грандиозни шествия на езически армии, строени в бойни редици по протежение на цялата равнина.

[1] В „Собствена стая“ Вирджиния Улф твърди, че Едуард Гибън (1737–1794), английски историк, е майстор на стила и най-вече на така наречените мъжки изречения, тоест важни, тежки, бомбастични. — Б.пр. ↑

[2] Тук Джейкъб нарочно изопачава името на американеца, което е Пилчър. — Б.пр. ↑

[3] Известни политици и държавници от XVIII в. — Б.пр. ↑

[4] Името на много известен пътеводител за пътешественици и екскурзианти с описание на маршрути, забележителности и т.н. — Б.пр. ↑

[5] Статуята, известна още като „Хермес с малкия Дионис“ (ок. 343 г. пр.Хр.), е една от двете оцелели творби на древногръцкия скулптор Праксител (ок. 390–330 г. пр.Хр.). — Б.пр. ↑

[6] Виктория (лат.) или Нике (гр.) — богинята — олицетворение на победата. — Б.пр. ↑

[7] Наименование на езеро в Хайд Парк. — Б.пр. ↑

[8] Работнически град по железопътната линия Лондон — Саутхамптън. За Вирджиния Улф работническата класа се състои от хора сурови, от плът и кръв. — Б.пр. ↑

[9] Тук образът е малко по-сложен. Споменатите улици са в центъра на Лондон, в Ситито, тоест във финансовия център на града, където Том Грандейдж, както и останалите финансиста се превръщат в анонимни лица, както насекомите в гората. — Б.пр. ↑

[10] Така се нарича колоната, висока 61,5 метра, издигната в памет на Големия лондонски пожар от 1666 г. — Б.пр. ↑

XIII

— Разгарът на сезона — каза Бонами.

Слънцето вече беше издуло шупли по боята върху облегалките на зелените шезлонги в Хайд Парк; беше обелило кората на платаните; беше превърнало пръстта в прах и заоблило жълтите камъчета. Хайд Парк е непрекъснато обкръжен от въртящи се колела.

— Разгарът на сезона — повтори Бонами саркастично.

Беше саркастичен заради Клара Дюрант и защото Джейкъб се беше върнал от Гърция загорял и отслабнал, джобовите му — пълни със записки от пътуването, които изпаднаха, когато понечи да плати таксата за стола на пазача, и защото Джейкъб дума не обелваше.

„Дума не обелва, дори не казва, че се радва да ме види“ — помисли си Бонами с огорчение.

Автомобилите непрекъснато прекосяваха моста над Серпентината; висшите класи се разхождаха с изправен гръб или пък грациозно се навеждаха над перилата; нисшите класи лежаха по гръб със свити колене; овцете пасяха, пристъпваха със заострените си вдървени крака; малките деца се затичваха по полегатата ливада с разперени ръце и падаха.

— Много изискано — каза Джейкъб натъртено.

Странно, но „изискано“ от устата на Джейкъб притежаваше цялата завършеност на един характер, който Бонами с всеки изминал ден започваше да възприема като по-възвишен, поразителен и по-невъзможен от всякога, въпреки че все още беше и по всяка вероятност щеше завинаги да си остане варварски, тъмен субект.

Какви суперлативи! Какви прилагателни! Как да не обвиниш Бонами в сантименталност от най-флагрантен вид, задето се мята като коркова тапа върху вълни, задето няма никаква представа за човешкия характер, задето не разсъждава рационално и е неспособен да извлича каквато и да е утеха от творбите на класиците?

— Апогей на цивилизацията — подхвърли Джейкъб.

Обичаше да използва думи с латински корен.

„Великодушие“, „добродетелност“ — такива думи, когато Джейкъб ги използваше в разговор с Бонами, означаваха, че той контролира ситуацията, че Бонами ще играе по свирката му като дружелюбен спаниел и че (колкото и да не ви се вярва) в крайна сметка и двамата ще се изгъркалят на пода.

— Ами Гърция? — попита Бонами. — Партедонът и всичко останало?

— Там няма и следа от този европейски мистицизъм^[1] — каза му Джейкъб.

— Нещо в атмосферата, предполагам — продължи Бонами. — Освен това отиде и до Константинопол, нали?

— Да — отвърна му Джейкъб.

Бонами млъкна, премести едно камъче; след това изригна със скоростта и решителността на езика на гущер.

— Ти си влюбен! — възкликна.

Джейкъб се изчерви.

И най-острият нож не прорязва толкова надълбоко.

Вместо да даде отговор или поне някакво обяснение, Джейкъб продължи да зяпа право пред себе си, монолитен, фиксиран поглед — о, много красив! — като на британски адмирал, извика Бонами в гнева си, стана от мястото си и тръгна да си върви; поспря в очакване на някакъв звук, но такъв не се чу и твърде горд, за да погледне назад, той само ускори крачка, докато се озова пред автомобилите и ругаещите жени. Къде ли беше хубавото женско лице? На Клара... на Фани... на Флоринда? Коя ли е била малката щастливка?

Не и Клара Дюрант.

Абърдийнският териер трябва да се извежда редовно и тъй като господин Боули си тръгваше в същия миг — за него нямаше нищо похубаво от една разходка, — излязоха заедно, Клара и любезният дребен Боули — Боули, който държеше квартира в Олбани, Боули, който пишеше шеговити писма до „Таймс“ за чуждестранни хотели и за Северното сияние, — Боули, който харесваше младите и крачеше по „Пикадили“, праметнал дясната си ръка отзад на гърба.

— Малък дявол такъв! — извика Клара и закопча каишката на Трой.

Боули очакваше — надяваше се — на изповед. Макар и привързана към майка си, понякога Клара се чувстваше малко, ами...

майка ѝ беше толкова самоуверена, че изобщо не разбираше други хора, които са... които са... „абсурдни като мен“, приведе се тя рязко (кучето я беше дръпнало внезапно напред). А на Боули тя му заприлича на ловджийка, но продължи мислено да се колебае дали пък да не я сравни с някоя бледолика девица с грейнала в косите ѝ луна, което за Боули си беше огромен полет на въображението.

Бузите ѝ бяха поруменели. Да говори без заобикалки за майка си — макар и само пред господин Боули, който я обичаше — както би трябвало да правят всички, да говори по този начин, беше нещо неестествено за нея, но в същото време беше ужасно да чувстваш, както беше чувствала през целия ден, че трябва да каже на някого.

— Чакай първо да пресечем — каза тя на кучето, като леко се наведе към него.

За късмет, вече се беше съвзела.

— Тя мисли непрекъснато за Англия — започна Клара. — Толкова се тревожи за...

Боули, както обикновено, се беше излъгал. Клара никога не споделяше с никого.

„Защо младите хора не седнат да се разберат помежду си? — искаше му се да попита. — Какво толкова има да мислят за Англия?“ — въпрос, на който клетата Клара не можеше да даде отговор, защото, докато госпожа Дюрант обсъждаше със сър Едгар политиката, водена от сър Едуард Грей^[2], Клара стоеше и се чудеше защо бюфетът е толкова прашен, защо Джейкъб никога не идва. О, ето я и госпожа Каули Джонсън...

Клара трябваше да извади красивите порцеланови чаши за чай и да се усмихне на комплимента — че никой в Лондон не може да вари чай по-добре от нея.

— Купуваме го от магазина на Брокълбанк — отвърна тя, — на Кърситър Стрийт.

Не трябва ли да е благодарна? Не трябва ли да е щастлива? Особено след като майка ѝ изглежда толкова добре и с такова удоволствие разговаря със сър Едгар за Мароко, Венецуела и други подобни места.

„Джейкъб! Джейкъб!“ — мислеше си Клара; а любезният господин Боули, който винаги се държи мило с възрастните дами, я погледна, спря се намясто, зачуди се дали пък Елизабет наистина не е

твърде взискателна към дъщеря си, зачуди се за Бонами и Джейкъб — кой от двамата беше? — и скочи на мига, в който Клара каза, че трябва да разходи Трой.

Стигнаха до мястото на старото Изложение^[3]. Загледаха се в лалетата. Твърди и къдрави, малките пръчици, гладки като восък, стърчаха право нагоре, наторени, самоуверени, наситени с червен и кораловорозов цвят. Всяко стръкче си има собствена сянка, всяко подредено в ромбовидния отрязък, където градинарят го е засадил.

„При Барнс никога не виреят така“ — помисли си Клара и въздъхна.

— Пренебрегваш приятелите си — каза Боули точно когато един човек, който вървеше в обратната посока, свали шапка пред нея.

Тя се стресна, но отвърна на поклона на господин Лайънел Пари; пропиля по него отреденото за Джейкъб.

(„Джейкъб! Джейкъб!“ — помисли си тя.)

— Не, нещо ще те прегازی, ако те пусна да тичаш — обърна се тя към кучето.

— Според мен на Англия всичко й е наред — каза господин Боули.

Кръглото ниско заграждение под статуята на Ахил беше пълно с дамски чадъри и мъжки жилетки; верижки и гривни, с дами и господа, елегантно излегнати, небрежно наблюдателни.

— „Тази статуя е издигната от английските жени...“ — прочете на глас Клара и се изсмя глуповато. — О, господин Боули! О!

Галопиращ кон без ездач профуча съвсем наблизко край тях. Стремената му се поклащаха свободно; изпод копитата му хвърчаха камъчета.

— О, спри! Господин Боули, спрете го! — извика тя, пребледняла, разтреперана, стиснала ръката му и съвсем не на себе си, почти обляна в сълзи.

— Тцъ-тцъ! — каза господин Боули, докато се обличаше в тоалетната си стая един час по-късно. — Тцъ-тцъ! — коментар, който беше достатъчно дълбокомислен, макар и изразен нечленоразделно, тъй като в този момент неговият камериер му подаваше копчетата за ръкавели.

И Джулия Елиът беше забелязала избягалия кон, беше се надигнала от мястото си, за да види как ще приключи случката, която,

тъй като произхождаше от семейство на кавалеристи, ѝ се струваше направо смешна. Ето, дребен мъж препускаше след него, бричовите му целите в прах, изглеждаше страшно ядосан, а един полицаи му помогна да се качи отново на коня си, когато Джулия Елиът с ехидна усмивка се обърна и пое към „Марбъл Арч“ по работа, свързана с благотворителност. Трябваше да посети болна възрастна жена, която беше познавала майка ѝ, а нищо чудно и самия херцог Уелингтън; Джулия споделяше типичната за нейния пол любов към изпадналите в нужда; често посещаваше умиращи, хвърляше чехли по време на сватби, десетки я засипваха с изповедите си, знаеше повече родословия, отколкото ученият знае дати, и освен това беше една от най-милите, най-великодушните и вечно ентусиазирани жени.

Пет минути след като бе подминала статуята на Ахил, погледът ѝ се изцъкли като на изпаднал в транс човек, който си пробива път сред тълпата в летен следобед, когато дърветата шумолят, колелата се въртят и жълтеят, а възбуждението на настоящето прилича на елегия за отминалата младост, за отминалите лета, и тогава странна тъга прихлупи ума ѝ, сякаш времето и вечността прозираха през дамските поли и мъжките жилетки, и тя видя хора, които трагично крачат към унищожение. Все пак, един бог знае, Джулия не беше глупачка. Напротив, по-умна жена от нея никога не е живяла. Винаги беше точна. Часовникът на китката ѝ показваше, че ѝ остават дванайсет минути и половина, за да стигне до Брутън Стрийт. Лейди Конгрив я очакваше в пет.

Позлатеният часовник тъкмо удари пет.

Флоринда го погледна с празно изражение на лицето, като животно. Погледна часовника; погледна вратата; погледна високото огледало срещу нея; свали наметалото си; приближи се до масата, тъй като беше бременна — в това няма никакво съмнение, ѝ беше казала Мама Стюарт и ѝ беше препоръчала лекарства, както и да се консултира с приятелки; тя се приведе, токът на обувката ѝ се беше закачил в нещо на пода и лекичко се спъна.

Келнерът ѝ поднесе чаша сладка розова течност и тя започна да я пие през сламка, без да сваля очи от огледалото, от вратата, вече леко поуспокоена от сладкото. Когато Ник Брамам влезе, стана ясно дори за младия келнер от Швейцария, че между тях има някаква уговорка. Ник закачи дрехите си несръчно, прокара пръсти през косата си, седна,

готов за изпитанието; беше нервен. Тя го изгледа и започна да се смее; дълго не спря да се смее... да се смее... да се смее. Младият келнер от Швейцария, който стоеше с кръстосани крака до колоната, също се разсмя.

Вратата се отвори и откъм Риджънт Стрийт долетя тътенът на трафик, безличен и неумолим; слънчевата светлина беше като напръскана с мръсни точки. Швейцарският келнер трябваше да се погрижи за новодошлите. Брамам вдигна чашата си.

— Прилича на Джейкъб — каза Флоринда, обърнала очи към новодошлия. — Начинът, по който гледа втренчено.

И спря да се смее.

Приведен напред, Джейкъб чертаеше скица на Партенона в прахоляка на Хайд Парк или поне някаква мрежа от щрихи, която можеше да бъде Партемонът, но със същия успех и математическа диаграма. А защо това камъче се беше забило така в ъгъла? Не за да прегледа записките си, той извади от джоба си сноп хартии; изчете едно дълго цветисто писмо, което Сандра му беше написала преди два дни в Милтън Дауър Хаус, поставила книгата му пред себе си, докато в ума си таеше спомена за нещо казано, или поне за опит да бъде казано, за някакъв момент в тъмното по пътя към Акропола, който (така вярваше тя) щеше завинаги да има значение.

„Той е — мислеше си тя — като онзи мъж в Молиер.“

Имаше предвид Алсест^[4]. Имаше предвид, че е строг и суров. Имаше предвид, че не може да го прилъже.

„Наистина ли не бих могла? — помисли си и върна книгата с поезията на Джон Дън обратно в библиотечката. — Джейкъб — продължи тя, отиде до прозореца и погледна към цветните лехи с роса, към тревата, където петнистите крави пасяха под буковите дървета, — Джейкъб ще бъде шокиран.“

Детската количка тъкмо минаваше през малката порта в оградата. Тя целуна ръката ѝ; подканен от бавачката, Джими помахаша.

— Той е още малко момче — каза тя, мислеше си за Джейкъб.

И въпреки това — Алсест?

— Много си досаден! — изръмжа Джейкъб, протегна първо единия си крак, после — другия, и бръкна във всеки от джобовете на панталона си да открие билета за стола. — По всичко личи, че овцете са го изпасли — каза той. — Защо ги държите тук тия овце?

— Сър, съжалявам за безпокойството — каза му пазачът с ръка, пъхната дълбоко в торбичката с дребни монети.

— Е, предполагам, че за това ти плащат — каза Джейкъб. — Ето, вземи. Не. Задръж рестото. Върви да се напиеш.

Раздели се с половин крона спокойно и снизходително, с огромно презрение към себеподобните си.

Докато вървеше по „Странд“, Фани Елмър продължаваше да си мисли с голяма доза неразбиране за този негов безгрижен, безразличен и изискан маниер да разговаря с пазачите и носачите на гарата или дори с госпожа Уайтхорн, когато реши да се посъветва с него за малкото си момче, което учителят беше напердашил.

През последните два месеца, подхранвана изцяло и единствено от пощенски картички, представата на Фани за Джейкъб беше заприличала на статуя — по-внушителна и по-възвишена от всякога, безока. За да вдъхне живот на представата си, беше започнала да посещава Британския музей, където крачеше със сведен поглед, докато стигне до очукания Одисей, след което вдигаше очи и отново се сепваше от присъствието на Джейкъб, и то до такава степен, че ѝ държеше влага поне още половин ден. Но това усещане избледняваше. Затова сега пишеше — стихотворения и писма, които никога не изпращаше, виждаше лицето му дори в рекламните афиши по временните заграждения около строежите и често специално пресичаше улицата, за да може песента на латерната да превърне размишленията ѝ в рапсодия. Но по време на закуската (делеше квартирата си с една учителка), когато маслото се беше разтопило в чинията и зъбците на вилиците се бяха затлачили от засъхналият жълтък, тя трескаво премисляше тези свои видения и всъщност беше страшно ядосана; беше изгубила хубавия тен на лицето си, така ѝ каза Марджъри Джаксън, като по този начин принизи всичко (докато завързваше тежките си обувки) до нивото на майчинска загриженост, вулгарност и сантименталност, защото и тя беше обичала, и тя беше излязла голяма глупачка.

— Нашите кръстници би трябвало да ни предупреждават — каза Фани, загледана през прозореца към „Странд“ и магазинчето на Бейкън, където продаваха географски карти... да ни кажат, че няма смисъл да вдигаш излишен шум; стоеше и гледаше големия жълт

глобус, по който бяха отбелязани маршрутите на параходните компании. — Това е животът. Това е животът — каза Фани.

„Какво безсърдечно лице — помисли си госпожица Барет от другата страна на витрината, която щеше да купува карти на Сирийската пустиня и нетърпеливо изчакваше да бъде обслужена. — В наше време момичетата се състаряват толкова бързо.“

Плувнал в сълзи, екваторът се разлюля.

— До „Пикадили“? — обърна се Фани към кондуктора на омнибуса и се качи на горния етаж.

В края на краищата той сигурно ще... не, той трябва да се върне при нея.

В този момент, докато седеше под чинара в Хайд Парк, Джейкъб може би си мислеше за Рим, за архитектура, за юриспруденция.

Омнибусът спря на Чаринг Крос; имаше задръстване; зад него се бяха наредили други омнибуси, товарни фургони, автомобили, шествие със знамена вървеше надолу към Уайтхол; виждаха се възрастни мъже, които доста сковано се смъкваха надолу помежду лапите на хлъзгавите лъвови^[5], където бяха отишли, за да засвидетелстват доверието си, пееха въодушевено, вдигаха очи от музиката, за да погледнат небето, очите им оставаха приковани към небето, докато продължаваха да маршируват зад златните букви на своята вяра.

Трафикът спря и слънцето, неразхладено от ветрец, се нажежи. Шествието отмина, знамената все още проблясваха надолу по „Уайтхол“; движението беше възстановено, отново се заклатушка с плавния си неспирен тътен, зави покрай Кокспър Стрийт, покрай правителствените канцеларии, покрай конните статуи надолу по „Уайтхол“ към островърхите кули и закотвената флотилия от сиви сгради, към големия бял часовник на Уестминстър.

Биг Бен отмери пет удара; Нелсън беше приветстван. Телеграфните линии в Адмиралтейството трептяха от всевъзможни далечни съобщения. Един глас не спираше да изтъква, че министър-председатели и вицекрале говорят в Райхстага^[6]; че Лахор вече е въввлечен; казваше, че в момента императорът пътува; че в Милано има бунтове; казваше, че във Виена се носят слухове; казваше, че посланикът в Константинопол е имал аудиенция със султана; флотата беше в Гибралтар. Гласът продължаваше и по лицата на чиновниците в Уайтхол (Тимъти Дюрант беше един от тях) се четеше нещо от

неумолимата тържественост на този глас, докато слушаха, дешифрираха и записваха. Трупаха се доклади с речите на кайзери, статистика за оризовите полета, за недоволството на стотици отрудени, за заговори и подмолна дейност по задните улички или за струпване на хора по базарите в Калкута, или за сили, които стягат редици в планинските части на Албания, където възвишенията са пясъчни на цвят и костите лежат непогребани.

Гласът говореше просто и ясно в притихналата квадратна зала с масивни маси, където един възрастен човек си водеше записки в полето на изписаните на машина страници, чадърът му със сребърна дръжка стоеше облеган на лавица с книги.

Главата му — плешива, темето прорязано от червени вени — изглеждаше куха и олицетворяваше всички глави в сградата. Главата му с дружелюбните бледи очи пренасяше бремето на наученото през улицата; излагаше го пред колегите си, които бяха също толкова обременени; след което шестнайсетимата господа грабваха писалките си или може би се завъртаха уморено в столовете си и постановяваха, че ходът на историята трябва да поеме по този или онзи път, тъй като бяха по мъжки решени, което се четеше в лицата им, да наложат някаква съгласувана политика по отношение на всички раджи и кайзери, както и по отношение на недоволството по базари, на тайните събирания, за които бяха наясно в Уайтхол, на селяните с фустанели по високите части на Албания, тоест да контролират хода на събитията.

Пит и Чатам, Бърк и Гладстоун^[7] гледаха от едната страна на другата с неподвижните си мраморни очи в атмосфера на безсмъртен покой, на който може би живите са завиждали на фона на шума и подсвиркванията, когато шествието със знамената отмина надолу по „Уайтхол“. Още повече че някои се измъчваха от стомашни киселини; друг точно в този момент беше счупил едното стъкло на очилата си; трети трябваше да говори в Глазгоу на следващия ден; взети заедно, те изглеждаха твърде зачервени, дебели, бледи или слаби, за да се справят, подобно на мраморните глави, с хода на историята.

В малката си стая в Адмиралтейството Тими Дюрант беше тръгнал да направи справка в Синята книга^[8], спря до прозореца за миг и се загледа в плаката, завързан на уличния стълб.

Госпожица Томас, една от машинописките, каза на приятелката си, че ако заседанието на кабинета продължи още дълго, ще изпусне срещата с момчето си пред „Гейъти“^[9].

Стиснал Синята книга под мишница, Тими Дюрант забеляза, че неголяма групичка хора се е събрала на ъгъла на улицата; бяха се струпали така, сякаш някой от тях знаеше нещо; другите се блъскаха около него, гледаха нагоре, гледаха надолу, гледаха по протежение на улицата. Какво толкова знаеше онзи?

Тимоти сложи Синята книга пред себе си и се зачете в документа, изпратен за информация от Министерството на финансите. Господин Кроли, неговият колега, набоде едно писмо на поставения за целта шиш.

Джейкъб се надигна от стола си в Хайд Парк, скъса билета си на парченца и си тръгна.

„Какъв залез — написа госпожа Фландърс в писмото си до Арчър в Сингапур. — На човек чак не му се прибира вкъщи — продължи. — Грехота е да пропуснеш дори и миг.“

Високите прозорци в Кензингтън Палъс аленеяха като запалени, докато Джейкъб се отдалечаваше; ято диви патици прелетяха над езерото Серпентината; дърветата се открояваха на фона на небето — черни, великолепни.

„Джейкъб се е заловил сериозно — написа госпожа Фландърс, червеният залез осветяваше листа ѝ — и сега, след прекрасното си пътуване, работи много...“

„Кайзерът — обяви далечният глас в Уайтхол — ме прие на аудиенция.“

„Божичко, това лице ми е познато... — каза преподобният Андрю Флойд на излизане от магазина на Картър на «Пикадили», — но кой, по дяволите?... — каза и се вторачи в Джейкъб, обърна се, за да го огледа пак, но не беше сигурен... — О! Ама това е Джейкъб Фландърс!“ — сети се изведнъж.

Станал е толкова висок, толкова отнесен, толкова прекрасен млад мъж.

„Подарих му произведенията на Байрон“ — спомни си Андрю Флойд и продължи напред, когато Джейкъб пресече улицата, и докато се колебаеше, моментът отмина и той изпусна възможността да му се обади.

Друго шествие, без знамена, беше блокирало „Лонг Акър“^[10]. Файтони с вдовици, обкичени с аметисти, господа с карамфили в бутониерите, таксите и автомобили, на които пътят беше преграден, обръщаха в отсрещното платно, където преситени мъже с бели жилетки се поклащаха по пътя към домовете си в „Пътни“ и „Уимбълдън“ с градини, алеи с бордюр от храсти и стаи за билиард.

Две латерни свиреха на тротоара и конете с бели етикети върху хълбоците, които извеждаха от „Олдридж“^[11], прекосяваха улицата, после ги връщаха обратно.

Госпожа Дюрант седеше до господин Уъртли в един автомобил и много се притесняваше да не изпуснат увертюрата.

Но господин Уъртли, винаги вежлив, винаги навреме за увертюрата, закопча ръкавиците си и погледна госпожица Клара, за да ѝ се наслади.

— Срамота е да прекарваш такава вечер в Операта! — отсече госпожа Дюрант, загледана в прозорците на майсторите файтонджии по „Лонг Акър“, окъпани в залеза.

— За разходки сред природата ли копнееш? — обърна се господин Уъртли към Клара.

— О, Клара предпочита операта — изсмя се госпожа Дюрант.

— Всъщност... не знам — каза Клара, загледана в пламналите прозорци.

Сепна се.

Видя Джейкъб.

— Кой? — попита остро госпожа Дюрант и се наведе напред.

Но не успя да види никого.

Под арката на Операта широките лица и източените, напудрените и косматите, всички до едно червенеяха под лъчите на залеза; забързани под големите висящи лампи с приглушена светложълта светлина, понесени от придвижването на тълпата и аленеещата пищна церемония, някои дами се огледаха за миг, хвърлиха поглед към спалните със запотени стъкла, където жени с разпуснати коси се бяха надвесили от прозорците, където момичета... където деца... (високите огледала улавяха дамите като в капан), ала човек не биваше да спира, не биваше да пречи на влизащите.

Природата, предпочитана от Клара, също беше прекрасна. Финикийците нощували край грамадите от сиви скали; комините на

старите мини стърчали зловещо; подранилите нощни пеперуди са накацали цветчетата на пирена; скърцане на каруци се чува по пътя по-долу; вълните се плискат и отдръпват с нежен звук, неспирен, вечен.

Засенчила с длан очите си, госпожа Паскоу се е изправила на сред зелевата си градина и гледа към морето. Два парахода и една платноходка пресичат маршрутите си, разминават се; в залива чайките току кацат върху един кол, излитат нависоко, после пак се връщат на кола, докато други са яхнали вълните или пък стоят в края на водата, докато луната покрие всичко с белота.

Госпожа Паскоу отдавна вече се е прибрала вкъщи.

Червената светлина обаче свети върху колоните на Партенона и гъркините, които плетат чорапи и току се провикват да скастрият някое дете да се връща обратно, които вече са изпощили въшките от детските глави, са щастливи като лястовички в жегата, карат се, хокат и гълчат, кърмят бебетата си, докато дойде време за корабите в Пирея да изстрелят своите салюти.

Звукът се разстила нашироко, после с неравномерни експлозии си пробива път сред морските ръкави и островчета.

Мракът се спуска като нож над Гърция.

„Оръдия ли?“ — каза си Бети Фландърс в просъница, стана от леглото и отиде до прозореца, украсен с бордюр от тъмни листа.

„Не и толкова отдалеч — каза си тя. — Сигурно е морето.“

Отново и отдалеч чу глухия тътен, сякаш посред нощ жените са излезли и тупат огромни килими. Морти е безследно изчезнал, Сийбрук е мъртъв; нейните синове се сражават за родината. Ами билетата дали са в безопасност? Някой като че ли ходи на долния етаж. Сигурно Ребека с нейния зъбобол. Не. Жените посред нощ тупат огромни килими. Кокошките ѝ се размърдаха, както бяха накацали по пръта.

[1] Тук пак се налага обяснение на текста, който на пръв поглед изглежда неясен, а именно че Джейкъб не одобрява християнството и всичко, което произхожда от него („Християните имат право да пробуждат повечето свои градове с тълкуването за смисъла на деня“ и т.н., както и споменаването на Юлиан Апостат в началото на романа), а повече му допадат езическите обичаи на древните гърци. — Б.пр. ↑

[2] Сър Едуард Грей (1862–1933) е министър на външните работи на Англия и макар винаги да се е застъпвал за мирни преговори, през август 1914 г. именно той се изказва пред Парламента, че Англия е длъжна да помогне на Белгия, и по този начин на практика вкарва страната си в Първата световна война. — Б.пр. ↑

[3] Голямото изложение от 1851 г. се е състояло в Кристъл Палъс, палата специално издигната в Хайд Парк, която по-късно бива преместена в „Сидънам“. — Б.пр. ↑

[4] Алсест — герой от пиесата „Мизантроп“ на френския драматург Жан-Батист Молиер (1622–1673). — Б.пр. ↑

[5] Става дума за четирите бронзови лъва в основата на Колоната на Нелсън. Според критиката въпросното шествие е демонстрация в подкрепа на войната. — Б.пр. ↑

[6] Този абзац е важен, тъй като в пет часа следобед на 4 август 1914 г. е обявена Първата световна война, което личи по общата суматоха, телеграмите в Адмиралтейството, речите на министър-председатели и вицекрале в Райхстага. Гласът, който говори, е на министър-председателя Аскуит. Именно той съобщава на другите петнайсет членове на кабинета, че войната вече е факт. — Б.пр. ↑

[7] Тук Вирджиния Улф изброява имената на четирима от големите държавници на Англия, които следят от мраморните си статуи своите съвременници. — Б.пр. ↑

[8] Така се наричат докладите, поръчани от някоя парламентарна или кралска комисия. — Б.пр. ↑

[9] Популярен мюзикхол на ул. „Странд“. — Б.пр. ↑

[10] Тук очевидно става дума за антивоенна демонстрация. — Б.пр. ↑

[11] В „Олдридж“ се намира така нареченият Конски пазар, който затваря врати в Лондон през 1926 г. поради масовото навлизане на автомобилния транспорт, което започва още през 1907 г. — Б.пр. ↑

XIV

„Оставил е всичко, както си е било — удиви се Бонами. — Нищо не е подредено. Всичките му писма са разпръснати наоколо така, че всеки може да ги прочете. Какво е очаквал? Нима си е мислил, че ще се върне?“ — продължи да си разсъждава той, застанал по средата в стаята на Джейкъб.

Осемнайсети век си имаше своята изисканост. Тези къщи са били построени горе-долу преди сто и петдесет години. Стаите приятни на вид, таваните високи; над портала обикновено има дърворезба, изобразяваща роза или череп на овен. Дори лампериите в малиноворозов цвят си имат своята изисканост.

Бонами взе някаква бележка — покупка на ловджийски камшик. — Това, изглежда, е платено — каза.

Тук бяха и писмата на Сандра.

Госпожа Дюрант беше с нейни гости в Гринуич.

Лейди Роксбиър се надяваше на удоволствието...

Безучастен е въздухът в празната стая, само издува завесите; цветята в буркана потрепват. Едно влакно от плетеното кресло проскърцва, макар и никой да не седи в него.

Бонами прекоси стаята, отиде до прозореца. Фургонът на Пикфорд зави по улицата. Омнибусите се бяха заклезили на ъгъла при „Мюди“. Двигателите пулсираха, каруците спираха внезапно, рязко опъваха поводите на конете. Дрезгав, нещастен глас крещеше нещо неразбираемо. И ето че изведнъж листата се разшумяха.

„Джейкъб! Джейкъб!“ — изплака Бонами, застанал до прозореца.

Листата отново увиснаха.

— Такава бъркотия навсякъде! — извика Бети Фландърс и отвори със замах вратата на спалнята.

Бонами се отдалечи от прозореца.

— Какво да правя с тези, господин Бонами?

В ръцете си държеше чифт стари обувки на Джейкъб.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.